

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

IZGLĪTĪBAS ZINĀTŅU
UN PSIHOLÓGIJAS
FAKULTĀTE

Latvijas Universitātes
Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultātes
Pedagoģijas zinātniskais institūts

**Pētījums par Latvijā pieejamo mācību un informatīvi
izglītojošo materiālu vērtību orientācijas atbilstību projekta
“Ģimenes veidošanas vērtībās balstītas tikumiskās
dzimumaudzināšanas veicināšana Latvijas izglītības
sistēmā” konceptuālajai pieejai**

Ziņojums

Dr.paed. Manuel Joaquín Fernández González

*LU IZPF PZI vadošais pētnieks,
Latvijas Zinātnes padomes eksperts*
manuel.fernandezs@lu.lv

Lāsma Dene

LU IZPF PZI eksperte
lasma.dene@lu.lv

Dr.paed. Svetlana Surikova

*LU IZPF PZI vadošā pētniece,
Latvijas Zinātnes padomes eksperte*
svetlana.surikova@lu.lv

Kristīne Lapiņa

LU IZPF PZI eksperte
kristine.lapina@lu.lv

Atvērēšanas un noturības mehānisma projekta “Latvijas Universitātes iekšēja un ārēja konsolidācija” (Nr. 5.2.1.1.i.0/2/24//CFLA/007) granta projekts “Ģimenes veidošanas vērtībās balstītas tikumiskās dzimumaudzināšanas veicināšana Latvijas izglītības sistēmā” (Nr. LU-BA-PA-2024/1-0011)

Rīga, 2025. gada jūnijs

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS.....	2
METODOLOĢIJA.....	5
Materiālu meklēšanas un atlasē stratēģija	5
Atlasīto materiālu raksturojums	6
Analīzes instruments un procedūra	7
ANALĪZES REZULTĀTI.....	8
1.bloks: Attiecības, ģimenes veidošanas vērtības un ģimenes atbalsts.....	8
2.bloks: Bioloģija, dzīvība, fiziskā veselība	14
3.bloks: Psiholoģiskie un emocionālie aspekti.....	19
4.bloks: Dzimumdzīves (uzvedības) aspekti.....	25
5.bloks: Sociālais aspekts.....	29
6.bloks: Ētiskais aspekts	31
Materiālu vispārējā atbilstība projekta konceptuālajai pieejai	37
SECINĀJUMI	40
IETEIKUMI / REKOMENDĀCIJAS.....	42
IZMANTOTĀ LITERATŪRA	45
PIELIKUMI.....	46
1.PIELIKUMS. Identificēto un analīzei atlasīto materiālu saraksts	46
2.PIELIKUMS. Dokumentu analīzes šablons.....	50

IEVADS

Mūsdienų sabiedrībā aizvien biežāk sastopami dažādi un nereti pretrunīgi uzskati par attiecību, ģimenes un laulības nozīmi, ģimenes modeļiem, kā arī par cilvēka identitāti un dzimuma jautājumiem. Tāpēc bērnu un jauniešu izglītošana ģimenes veidošanas un dzimumaudzināšanas jautājumos kļūst īpaši nozīmīga. Latvijā gan formālajā, gan neformālajā izglītībā tiek piedāvāti dažādi mācību un informatīvi izglītojošie materiāli, kuru saturs veido priekšstatus par normām, vērtībām un uzvedības modeļiem saistībā ar attiecībām, seksualitāti, dzimuma lomām un reproduktīvo veselību. Tomēr trūkst padziļinātu, sistemātisku pētījumu par Latvijā pieejamo informatīvi izglītojošo un mācību materiālu kvalitāti, kā arī to vērtību orientāciju, ņemot vērā dažādus vecuma un izglītības posmus. Līdz ar to ir nepieciešams izpētīt, vai Latvijā pieejamajos mācību un informatīvi izglītojošajos materiālos dažādām mērķa grupām – bērniem, pusaudžiem, jauniešiem, pedagogiem un vecākiem – akcentētas vērtības ir savstarpēji konsekventas un atbilstošas projekta “Ģimenes veidošanas vērtībās balstītas tikumiskās dzimumaudzināšanas veicināšana Latvijas izglītības sistēmā” (Nr. LU-BA-PA-2024/1-0011) konceptuālajai pieejai.

Lai mērķtiecīgi izglītotu pusaudžus ģimenes veidošanas un dzimumaudzināšanas jautājumos, Latvijas izglītības sistēmā vēsturiski tika ieviesti vairāki mācību priekšmeti: kristīgā mācība, ētika un veselības mācība. Saskaņā ar 2003. gada 14. oktobra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 570, kristīgā mācība un ētika tika iekļautas kā pamatzglītības programmas satura sastāvdaļas (Grietiņš, 2004¹). Savukārt 2007. gada 7. augusta Ministru kabineta noteikumos Nr. 544 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem” veselības mācība tika noteikta kā viens no mācību priekšmetiem vispārējās vidējās izglītības programmas obligātajā saturā (Ministru kabinets, 2007²). Tādējādi 21. gadsimta sākumā veselības mācība tika iekļauta vispārējās vidējās izglītības programmā, bet kristīgā mācība un ētika – pamatzglītības programmas obligātajā saturā Latvijā. Tomēr 2013. gadā Izglītības un zinātnes ministrija pieņēma lēmumu atteikties no veselības mācības kā atsevišķa obligāta mācību priekšmeta, iekļaujot tās saturu sociālo zinību programmā (Platpīre, 2013³). Arī kristīgā mācība un ētika tika izņemta no mācību stundu saraksta, kā rezultātā pusaudžiem vairs netika nodrošināta pilnvērtīga un mērķtiecīga izglītošana konkrētā mācību priekšmetā par tik nozīmīgām tēmām kā seksuālā un reproduktīvā veselība, attiecību un ģimenes veidošana, dzimumaudzināšana u.c. Svarīgi norādīt, ka pēc izmaiņām izglītības politikā daudzi vērtīgi informatīvi izglītojošie un mācību materiāli tika izņemti no aprites un zaudēja aktualitāti, starp tiem – mācību grāmatas “Ētika vidusskolai”, “Veselības mācība 5. klasei”, “Veselības mācība vidusskola” un citas.

No 2016. gada līdz 2021. gadam Valsts izglītības un satura centrs īstenoja projektu “Skola2030”. Projekta ietvaros tika pārskatīts mācību saturs visos izglītības posmos, kā rezultātā tika mazināta sadrumstalotība un nodrošināta saskaņota, pēctecīga zināšanu un prasmju apguve. Mācību saturs tika sastrukturizēts septiņās nozīmīgās jomās: valodu, sociālajā un pilsoniskajā, kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā, dabaszinātņu, matemātikas, dizaina un tehnoloģiju, veselības un fiziskās aktivitātes. Papildus tam mācību saturā tika akcentētas caurviju prasmes un ieradumi, kas paredz skolēnu rīkošanos saskaņā ar vērtībām un tikumiem (Izglītības un zinātnes ministrija, 2020⁴). Projekta “Skola2030” ietvaros tika izstrādāti mācību priekšmetu programmu paraugi, lai atbalstītu pedagogus Ministru kabineta 2018. gada 27. novembra noteikumu Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu un pamatzglītības programmu paraugiem” (Ministru kabinets, 2018⁵) un Ministru kabineta 2019. gada 3. septembra noteikumu Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības

¹ Grietiņš, G. (2004. gada 3. decembris). *Kristīgā mācība skolās: fakti, problēmas, aizspriedumi*. Latvijas Vēstnesis. <https://www.vestnesis.lv/ta/id/97338>

² Ministru kabinets. (2007). Ministru kabineta noteikumi Nr. 544 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem”. 07.08.2007. Latvijas Vēstnesis, 138, 28.08.2007. <https://www.vestnesis.lv/ta/id/162309>

³ Platpīre, A. (2013. gada 8. aprīlis). *Obligātās veselības mācības skolās nebūs; uzlabos integrētās programmas*. www.lsm.lv. <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/obligatas-veselibas-macibas-skolas-nebus-uzlabos-integretas-programmas.a54357/>

⁴ Izglītības un zinātnes ministrija. (2020. gada 23. septembris). *Kas ir skola 2030? Izglītības un zinātnes ministrija*. <https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/uzzini-galveno-par-projektu-skola2030#kas-ir-skola-2030>

⁵ Ministru kabinets. (2018). Ministru kabineta noteikumi Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatzglītības standartu un pamatzglītības programmu paraugiem”. 27.11.2018. Latvijas Vēstnesis, 249, 19.12.2018. <https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatzglitiba-standardu-un-pamatzglitiba-programmu-paraugiem>

Īpaši svarīgi ir akcentēt, ka skolas vecums (6–18 gadi) ir vispiemērotākais periods, lai skolēniem sniegtu padziļinātu izpratni par viņu fizisko, psihisko un emocionālo veselību. Tas ietver personīgās higiēnas ievērošanu, emociju atpazīšanu un pārvaldīšanu, izpratni par attiecību un ģimenes veidošanas posmiem, kā arī seksuālo un reproduktīvo veselību, piemēram, pubertāti, ķermeņa izmaiņām, aizsardzību pret infekcijas slimībām un citām būtiskām tēmām. Dzimumaudzināšanai pusaudžu un jauniešu vecumā ir nozīmīga loma, veidojot izpratni par veselīgu dzīvesveidu un nobriedušām attiecībām. Ticama un pareizi strukturēta informācija ir būtisks priekšnoteikums tam, lai pusaudži un jaunieši pieņemtu atbildīgus un veselīgus lēmumus, kā arī izvairītos no riskantas dzimumuzvedības (Obelenienē & Narbekovas, 2017¹²).

Ņemot vērā SKDS un izdevniecības “Skolas Vārds” pētījumos iegūtās atziņas (SKDS & Papardes zieds, 2023¹³; Mackeviča, 2024¹⁴), kā arī sabiedrībā pieaugošo diskusiju par dzimumaudzināšanas satura apjomu (Anstrate, 2023¹⁵; Kuzmina, 2023¹⁶; SKDS & Papardes zieds, 2022¹⁷), ģimenes jēdziena interpretāciju un izglītības sistēmas lomu vērtību veidošanā, pētījums par Latvijā pieejamo materiālu vērtību orientācijas atbilstību projekta “Ģimenes veidošanas vērtībās balstītas tikumiskās dzimumaudzināšanas veicināšana Latvijas izglītības sistēmā” konceptuālajai pieejai ir īpaši aktuāls. Tas ir nozīmīgs ne tikai pedagogiem un bērnu vecākiem, bet arī Latvijas izglītības politikas veidotājiem. Pētījuma rezultāti sniedz pamatotu un padziļinātu izpratni par vērtībām, kas tiek tieši vai netieši aktualizētas Latvijā pieejamajos mācību un informatīvi izglītojošajos materiālos. Šīs vērtības ietekmē skolēnu izpratni par attiecību, ģimenes un laulības nozīmi, seksuālo un reproduktīvo veselību, sabiedrībā pieņemtajām normām, kā arī vērtību sistēmu kopumā.

Šis pētījums veikts ar mērķi noskaidrot:

- kādi mācību līdzekļi un informatīvi izglītojošie materiāli ir pieejami un tiek izmantoti izglītības procesā, lai veicinātu skolēnu izpratni par tikumisko dzimumaudzināšanu un vērtībās balstītas ģimenes veidošanu;
- kāda ir šo materiālu vērtību orientācija – cik atbilstoša un zinātniski pamatota ir pieejamā informācija (mācību līdzekļos, brošūrās, video materiālos), kas paredzēta skolēniem, vecākiem un pedagogiem saistībā ar tikumisko dzimumaudzināšanu un vērtībās balstītu ģimenes veidošanu Latvijā;
- kuri no analizētajiem materiāliem vislabāk atbilst Atveseļošanas un noturības mehānisma projekta “Latvijas Universitātes iekšēja un ārēja konsolidācija” (Nr. 5.2.1.1.i.0/2/24/I/CFLA/007) granta projekta “Ģimenes veidošanas vērtībās balstītas tikumiskās dzimumaudzināšanas veicināšana Latvijas izglītības sistēmā” (Nr. LU-BA-PA-2024/1-0011) konceptuālajai pieejai.

¹² Obelenienē, B., & Narbekovas, A. (2017). Evaluation of content about human sexuality and procreation of school textbooks in Lithuania. *5th icCSBs 2017 The Annual International Conference on Cognitive - Social and Behavioural Sciences*, 197-205. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2017.01.02.20>

¹³ SKDS un Papardes zieds. (2023). *Jauniešu un pusaudžu seksuālā un reproduktīvā izglītība: Vispārīgglītojošo skolu pedagogu pašvērtējums. Padziļināto interviju kopsavilkums*. Biedrība “Papardes zieds”. <https://papardeszieds.lv/wp-content/uploads/2023/09/Jauniesu-un-pusaudzu-Seksuala-un-reproduktiva-izglitiba-visparizglitojoso-skolu-pedagogu-pasvertejums.pdf>

¹⁴ Mackeviča, M. (2024. gada 25. novembris). *Pedagogi: Mācību līdzekļu pieejamības problēmas kavē izglītības kvalitātes uzlabošanu*. Skolas Vārds. <https://www.skolasvards.lv/news/aktuali-25-11-2>

¹⁵ Anstrate, V. (2023. gada 10. novembris). *Cenzūra Jūrmalā? Bārņtīesa aicinājusi bibliotēkas ierobežot pieeju vairākām bērnu grāmatām*. www.lsm.lv. <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/10.11.2023-cenzura-jurmala-barntiesa-aicinajusi-bibliotekas-ierobezot-pieeju-vairakam-bemu-gramatam.a531233/>

¹⁶ Kuzmina, I. (2023. gada 10. oktobris). *Bērnu dzimumaudzināšana — tēma, ar ko pieaugušie netiek galā*. www.lasi.lv. <https://lasi.lv/latvija-pasaule/sabiedriba/bemu-dzimumaudzinanasana-tema-ar-ko-pieaugusie-netiek-gala.14134>

¹⁷ SKDS un Papardes zieds. (2022). *Jauniešu uzskati par ģimenes jēdzienu*. Biedrība “Papardes zieds”. <https://papardeszieds.lv/wp-content/uploads/2022/12/Gimenes-jedziena-petijums-PZ-2022.pdf>

METODOLOĢIJA

Materiālu meklēšanas un atlasē stratēģija

Projekta "Ģimenes veidošanas vērtībās balstītas tikumiskās dzimumaudzināšanas veicināšana Latvijas izglītības sistēmā" ietvaros tika veikta mērķtiecīga pētāmo materiālu atlase un analīze. Materiālu atlasē posmā piedalījās četri pētnieki, katrs izmantojot savas meklēšanas stratēģijas. Taču viena no tām bija visiem vienojoša: meklēšana pēc atslēgvārdiem. Pētāmie materiāli tika meklēti interneta meklētājprogrammā (*google.com*), digitālā mācību satura platformās (*soma.lv, uzdevumi.lv, mape.gov.lv, skolo.lv, tavaklase.lv*), nevalstisko organizāciju mājaslapās (*papardeszieds.lv, centrsdardedze.lv*), valsts iestāžu un pašvaldību mājaslapās (*vaa.gov.lv, izm.gov.lv, spkc.gov.lv, esparveselibu.lv, ln.gov.lv*), sociālās tīklošanas vietnēs (*youtube.com, facebook.com*), izdevniecību vietnēs (*zvaigzne.lv, maconis.zvaigzne.lv, janisroze.lv, lielvaris.lv*) un citos interneta avotos, ievadot meklētājā tādas atslēgvārdus kā dzimumaudzināšana, seksualitāte, seksuālā un reproduktīvā veselība, pubertāte, ģimene, laulība, mīlestība, dzimumattiecības un citus, kas tieši saistīti ar projekta koncepciju. Gadījumos, kad interneta vietnēs nebija pieejama meklēšanas funkcija, pētnieki izskatīja mājaslapu struktūru un tajās pieejamo saturu, mērķtiecīgi meklējot mācību un informatīvi izglītojošos materiālus pēc to nosaukumiem. Atslēgvārdu izmantošana ļāva identificēt ne tikai mācību materiālus, bet arī dažāda veida informatīvi izglītojošos materiālus – bukletus, info lapas, video materiālus, mācību programmas, interaktīvos materiālus. Iedzīļinoties šajos materiālos, pētnieki bieži atrada atsauces uz papildu resursiem, piemēram, semināru prezentācijām, metodiskajiem ieteikumiem, sabiedrības informēšanas kampaņām, tā paplašinot meklēšanas robežas un padziļinot tēmas izpratni.

Lai atlasītu aktuālos mācību materiālus, pētnieki izmantoja divu veidu stratēģijas. Pirmkārt, tika mērķtiecīgi padziļināti izpētīti mācību programmu paraugi, lai identificētu tos mācību priekšmetus, kuros aplūkotās tēmas, kas atbilst projekta konceptuālajai pieejai. Šī atlase tika veikta, izmantojot piecu soļu meklēšanas stratēģiju, kuras pamatā bija atslēgvārdu lietojums (sk. 0.1. tabulu). Stratēģija nodrošināja sistemātisku pieeju, lai identificētu tos mācību programmu paraugus, kuros ietverti dzimumaudzināšanas, seksuālās un reproduktīvās veselības, attiecību veidošanas un ģimenes veidošanas jautājumi. Iegūtie rezultāti norādīja, kuru mācību priekšmetu grāmatas būtu iekļaujamas pētāmo materiālu izlasē.

0.1. tabula Mācību programmu paraugu atlasē procedūra

1. solis - Dzimumaudzināšana un seksualitāte	
Atslēgvārdi: "dzimum..." (dzimums, dzimumšūna, dzimumidentitāte, dzimumvairošanās, dzimumdzīve utt.); "seks..." (seks, seksualitāte, seksuālā veselība, seksuālā vardarbība); "reproduktīv..." (reproduktīvā veselība, reproduktīvais vecums)	Vai mācību programmas paraugā ir minēta informācija par bioloģiskiem, emocionāliem un sociāliem dzimumaudzināšanas aspektiem?
2. solis - Pubertāte	
Atslēgvārds: "pubertāte"	Vai mācību programmas paraugā ir minēta informācija par ķermeņa un emocionālām izmaiņām pusaudžu vecumā?
3. solis - Ģimene un laulība	
Atslēgvārdi: "laulība", "ģimene" (ģimene kā vērtība, ģimenes plānošana, ģimenes veidošanas prātība)	Vai mācību programmas paraugā ir paredzēts aplūkot ģimenes un laulības lomu, ģimeniskās vērtības un attiecību izpratni?
4. solis - Attiecības un emocijas	
Atslēgvārdi: "attiecības", "jūtas", "draudzība", "mīlestība" (attiecību līmeņi)	Vai mācību programmas paraugā ir iekļautas tēmas par cilvēku attiecībām, attiecību līmeņiem, emocionālo inteliģenci?
5. solis - Veselība un drošība	
Atslēgvārdi: "veselība", "higiēna", "drošība", "vardarbība"	Vai mācību programmas paraugā ir iekļauti personīgās un sabiedriskās veselības, drošības un vardarbības novēršanas aspekti?

Otrkārt, pētnieki sazinājās ar dažādu novadu izglītības jomas pārstāvjiem (izglītības iestāžu vadītājiem (n=2), pedagogiem (n=4) un bibliotekāriem (n=2)), lai noskaidrotu praksē izmantoto mācību un informatīvo materiālu daudzveidību, kā arī to pieejamību. Šī pieeja ļāva papildināt iepriekš iegūto informāciju par mācību programmās minētajiem priekšmetiem, kuros atspoguļotas ar projekta koncepciju saistītas tēmas. Tāpat pētnieki guva priekšstatu par to, kādi mācību materiāli – tostarp grāmatas, bukleti un citi izglītojoši resursi – faktiski ir pieejami un tiek izmantoti izglītības iestādēs.

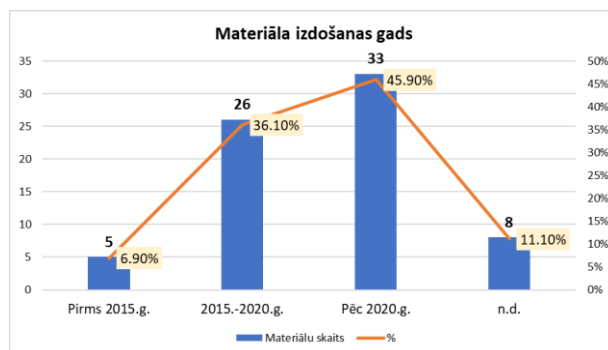
Kopumā tika identificēti un projekta pētāmo materiālu datubāzei pievienoti **84 materiāli** (sk. 0.2. tabulu un **1. pielikumu**), kas izdoti laika posmā no 2001. līdz 2024. gadam. Tie ietver gan mācību līdzekļus dažādiem izglītības posmiem – pirmsskolai, pamatskolai un vidusskolai –, gan informatīvi izglītojošus materiālus. Mācību līdzekļi, piemēram, mācību programmu paraugi, mācību grāmatas, stundu videoieraksti, rokasgrāmatas un izdales materiāli bioloģijā, dabaszinībās, sociālajās zinībās u.c., paredzēti skolēniem un pedagogiem. Pētāmo materiālu datubāzē iekļauti arī izglītojoši materiāli, ko izstrādājušas valsts institūcijas (piemēram, LR Veselības ministrija, Valsts izglītības satura centrs, Slimību profilakses un kontroles centrs, Bērnu klīniskā universitātes slimnīca), nevalstiskās organizācijas (piemēram, biedrība “Papardes zieds”, centrs “Dardedze”, Drošāka interneta centrs), kā arī izglītības portāli (piemēram, *tavaklase.lv*, *uzdevumi.lv*, *soma.lv*, *mape.gov.lv*).

0.2. tabula Četru pētnieku iesaiste materiālu atlasē procedūrā

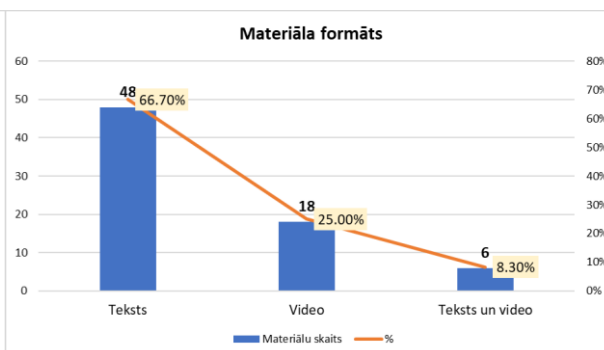
1. pētnieks	2. pētnieks	3. pētnieks	4. pētnieks	Kopā
24 materiāli (kodi: PM1-11, MP1-13)	12 materiāli (kodi: PM12-20, MP43-44, 64)	7 materiāli (kodi: MP19-25)	41 materiāls (kodi: MP14-18, 26-42, 45-63)	84 materiāli

Atlasīto materiālu raksturojums

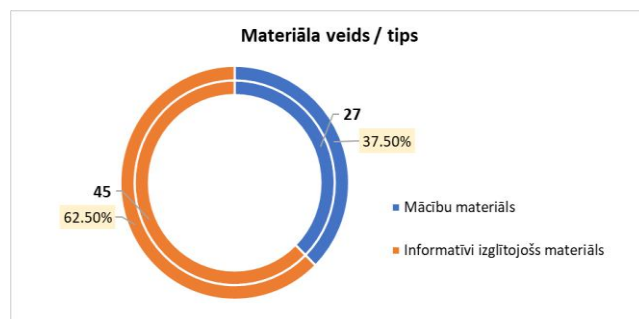
No sākotnēji identificētajiem 84 materiāliem mērķtiecīgi tika atlasīti **72 jaunākie un/vai aktuālākie materiāli** (skat. **1. pielikumu**): 33 materiāli (45,8%) publicēti pēc 2020. gada, 26 materiāli (36,1%) izdoti laika posmā no 2015. līdz 2020. gadam, tikai 5 materiāli (6,9%) ir tapuši pirms 2015. gada, 8 materiāliem (11,1%) nav identificēts izdošanas gads (sk. 0.1. attēlu). Pēc materiāla formāta izlasē iekļauti 48 tekstuāli materiāli (66,7%), 18 videomateriāli (25%) un 6 jaukta tipa materiāli (8,3%), kas apvieno tekstu un video saturu (sk. 0.2. attēlu). Pēc materiāla veida/tipa gala izlasi veido 27 mācību materiāli (37,5%) un 45 informatīvi izglītojošie materiāli (62,5%) (sk. 0.3. attēlu). Aprakstot materiālu sadalījumu pēc mērķgrupas (izglītības posma, vecumposma), tika konstatēts, ka gala izlasi veido 2 materiāli pirmsskolai (2,80%), 26 materiāli pamatskolai (36,10%), 17 materiāli vidusskolai (23,60%), 22 materiāli jaukta vecuma grupai (30,60%) un 5 materiāli topošajiem vai esošajiem vecākiem (6,90%) (sk. 0.4. attēlu).

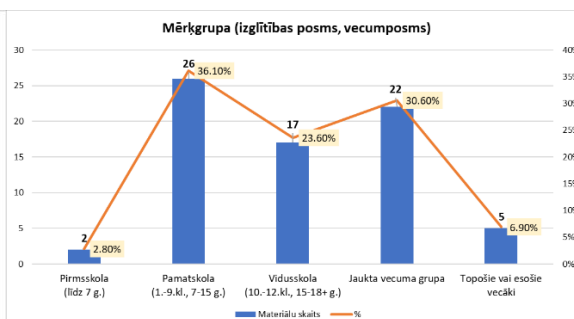
0.1. attēls Materiālu raksturojums pēc izdošanas gada

0.2. attēls Materiālu raksturojums pēc formāta

0.3. attēls Materiālu raksturojums pēc veida/tipa

0.4. attēls Materiālu raksturojums pēc mērķgrupas

Analīzes instruments un procedūra

Projekta darba grupa Manuela Fernandes vadībā ir izstrādājusi dokumentu analīzes šablonu, kuru veido seši analīzes bloki: 1) attiecības un ģimenes veidošana; 2) bioloģija, dzīvība un fiziskā veselība; 3) psiholoģiskie un emocionālie aspekti; 4) dzimumdzīves (uzvedības) aspekti; 5) sociālais aspekts; 6) ētiskais aspekts. Katrs analīzes bloks ietver 2-4 kritērijus, un katrs kritērijs – 1-6 rādītājus. Rādītāji tiek novērtēti 3-5 līmeņu skalā (skat. **2. pielikumu**). Šablons nodrošina visaptverošu ietvaru, kas ļauj salīdzināt un izvērtēt dažādu avotu/materiālu saturu vērtību kontekstā. Šāda pieeja sniedz iespēju identificēt, vai un kā izglītojošie materiāli veicina skolēnu un jauno vecāku kritisko domāšanu, cieņpilnu attieksmi pret sevi un citiem, kā arī izpratni par ģimenes, attiecību, seksualitātes un veselības jautājumu sarežģītību un savstarpējo saistību.

Pirmais materiāls tika analizēts kolektīvi, aprobējot analīzes šablonu un precizējot līmeņu skaidrojumus. Pēc tam visi materiāli tika analizēti individuāli (katrs pētnieks strādāja patstāvīgi, neatkarīgi no pārējiem). Pēc individuālās analīzes rezultāti tika konsolidēti, tiekoties attālināti *MS Teams* platformā. Projekta *MS Teams* kontā tika glabāti gan individuālie, gan konsolidētie vērtēšanas rezultāti, kas apkopoti *Excel* tabulā. Regulāru sanāksmju laikā, ja kāds rādītājs tika novērtēts atšķirīgi, pētnieki diskutēja, līdz panāca vienotu izpratni par attiecīgo līmeni. Sākotnēji tikšanās reizēs tika konsolidēti piecu materiālu analīzes rezultāti, vēlāk to skaits pieauga līdz sešiem materiāliem. *Excel* tabulas dati (matrica) tika sagatavoti tālākai apstrādei *SPSS* programmā – apkopoti dati par materiālu izlasi, raksturojot materiālu kopu pēc izdošanas gada, materiāla formāta, veida/tipa un mērķgrupas (izglītības posma, vecumposma). Katram rādītājam tika aprēķināti biežumi un apkopoti aprakstošās statistikas dati, kas tika vizualizēti *MS Excel* programmā. Papildus aprakstošajiem rādītājiem tika veikta satura vērtēšanas punktu analīze, lai noteiktu materiālu atbilstību pa atsevišķiem blokiem un kopumā. *MS Excel* vidē, summējot katra materiāla vērtēšanas punktus un sakārtojot materiālus dilstošā secībā (atkarībā no iegūtā punktu kopskaita), tika identificēti labākie materiāli katrā blokā un kopumā (pēc visu sešu bloku vērtēšanas rezultātiem). Lai sadalītu visus materiālus pēc atbilstības līmeņa, katram blokam tika izstrādāta piecu līmeņu sistēma ar punktu intervāliem, ņemot vērā minimālo (min), maksimālo (max) un kritisko punktu skaitu. Minimālo punktu skaitu veido viszemāko vērtējumu (1) kopsумma, maksimālo punktu skaitu veido visaugstāko vērtējumu (3-5) kopsумma, kritisko punktu skaitu veido to vērtējumu (1-3) kopsумma, kur tiek izmantots vārdu savienojums “nav minēts” (sk. 0.3. tabulu).

0.3. tabula Materiāla atbilstības līmeņa novērtēšanas sistēma

Atbilstības līmeņi / Punktu skaits	1.bloks Attiecības un ģimenes veidošana	2.bloks Bioloģija, dzīvība un fiziskā veselība	3.bloks Psiholoģiskie un emocionālie aspekti	4.bloks Dzimumdzīves (uzvedības) aspekti	5.bloks Sociālais aspekts	6.bloks ētiskais aspekts	Kopā
Minimālais punktu skaits (min)	10	7	7	5	2	8	39
Maksimālais punktu skaits (max)	39	26	28	21	10	33	157
Kritiskais punktu skaits	17	9	14	10	6	14	70
Ļoti zems	10-16	7-10	7-11	5-8	2-4	8-12	39-62
Zems	17-22	11-14	12-15	9-12	5-6	13-17	63-86
Vidējs	23-29	15-19	16-20	13-15	7-8	18-23	87-110
Vidēji augsts	30-35	20-23	21-24	16-18	9	24-28	111-134
Augsts	36-39	24-26	25-28	19-21	10	29-33	135-157

ANALĪZES REZULTĀTI

1. bloks: Attiecības, ģimenes veidošanas vērtības un ģimenes atbalsts

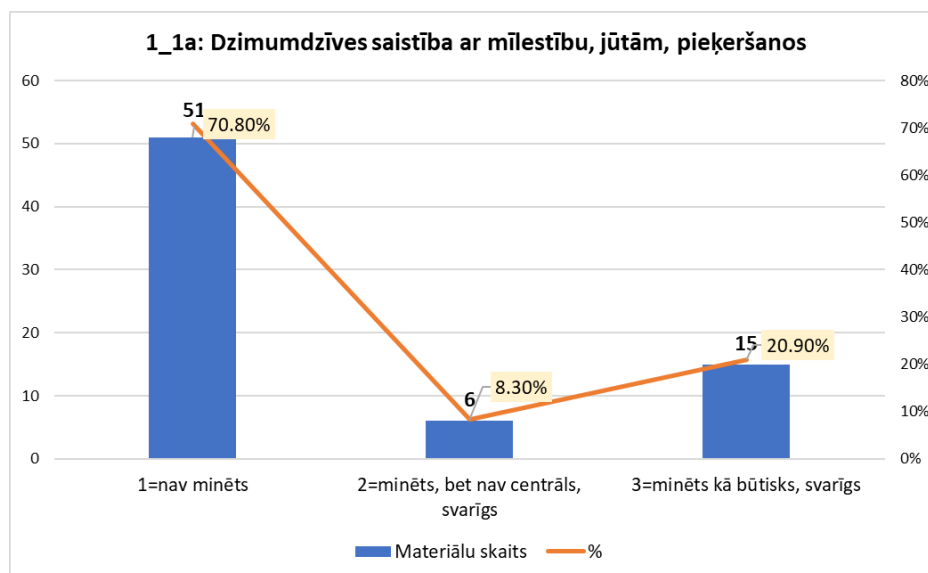
1.1. kritērijs. Mīlestības ietvars

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus 1.1. kritērija "Mīlestības ietvars" trīs rādītājos, redzams, ka visos rādītājos vidējie vērtējumi ir samērā zemi (1,25–1,74), kas liecina par nepietiekamu šī aspekta atspoguļojumu analizētajos materiālos (sk. 1.1. tabulu).

1.1. tabula Kritērija "Mīlestības ietvars" analīze

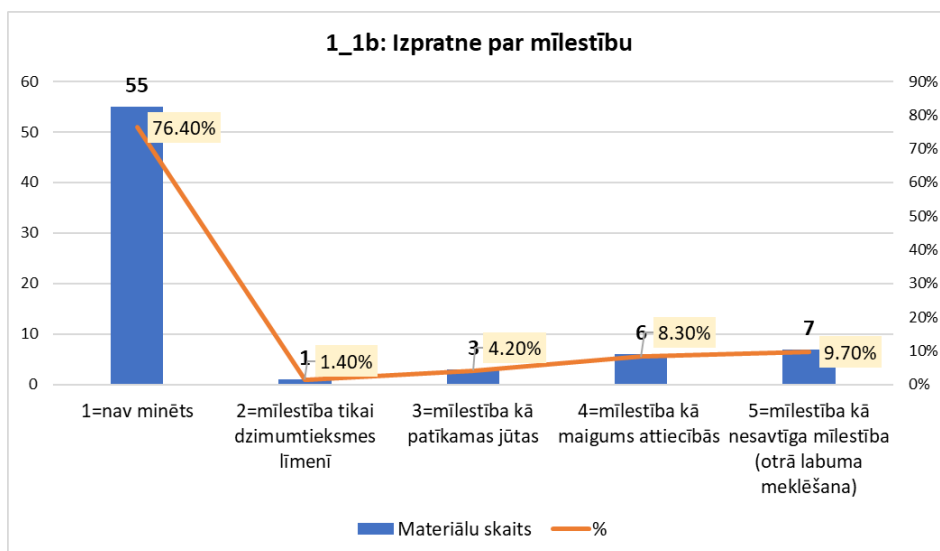
1.1. kritērija rādītāji	1_1a: Dzimumdzīves saistība ar mīlestību, jūtām, pieķeršanos	1_1b: Izpratne par mīlestību	1_1c: Informācija par attiecību veidošanas pakāpēm
Statistika			
Mean	1.50	1.74	1.25
Std. Error of Mean	.097	.165	.071
Median	1.00	1.00	1.00
Mode	1	1	1
Std. Deviation	.822	1.404	.599
Variance	.676	1.972	.359
Range	2	4	2
Minimum	1	1	1
Maximum	3	5	3
Sum	108	125	90

Pirmais rādītājs — dzimumdzīves saistība ar mīlestību, jūtām un pieķeršanos — ieguvis vidējo vērtējumu 1,5, un vairāk nekā 70% materiālu ieguva zemāko vērtējumu (1 no 3). Tas norāda, ka lielākā daļa materiālu šo būtisko emocionālo aspektu vispār neakcentē vai piemin tikai virspusēji. Standartnovirze (0,822) liecina par atšķirībām materiālu vērtējumos un mērenu vērtējumu izkliedi. Kaut gan vairākumā gadījumu (n=51; 71,8%) dzimumdzīves saistība ar mīlestību nav minēta vispār, dažos materiālos (n=6; 8,3%) tomēr šis aspekts ir minēts, bet nav centrāls, savukārt gandrīz vienā piektdaļā materiālu (n=15; 20,9%) tas tiek izcelts kā būtisks (sk. 1.1. attēlu).

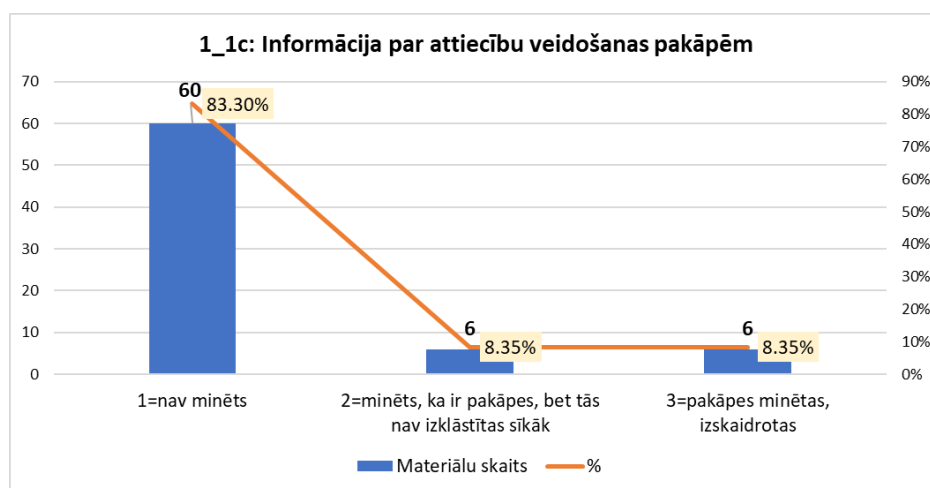
1.1. attēls Rādītāja 1_1a vērtējums

Otrajā rādītājā, kas ietver izpratni par mīlestību, vidējais vērtējums ir 1,74. Trīs ceturtdaļas vērtējumu (n=55; 76,4%) ir viszemākajā līmenī (1 no 5). Augstā standartnovirze (1,404) norāda uz būtisku vērtējumu izkliedi, kas ļauj secināt, ka daži materiāli izpratni par mīlestību apskata pilnīgāk, sasaistot ar maigumu attiecībās (n=6; 8,3%) vai nesavtīgu mīlestību (n=7; 9,7%) (sk. 1.2. attēlu).

1.2. attēls Rādītāja 1_1b vērtējums

Trešais rādītājs, kas attiecas uz informāciju par attiecību veidošanas pakāpēm, ir saņēmis viszemāko vidējo vērtējumu – tikai 1,25, un vairāk nekā 80% materiālu (n=60; 83,3%) novērtēti zemākajā līmenī (1 no 3). Šajā gadījumā standartnovirze (0,599) norāda uz nelielu vērtējumu izkliedi. Materiālu vērtējumi bija samērā līdzīgi, kas apliecina, ka šis aspekts analizētajos materiālos ir vāji pārstāvēts. Tikai sešos gadījumos (n=6; 8,35%) attiecību veidošanas pakāpes tika minētas un izskaidrotas (sk. 1.3. attēlu).

1.3. attēls Rādītāja 1_1c vērtējums

1.2. kritērijs. Saistība ar ģimenes veidošanas vērtībām

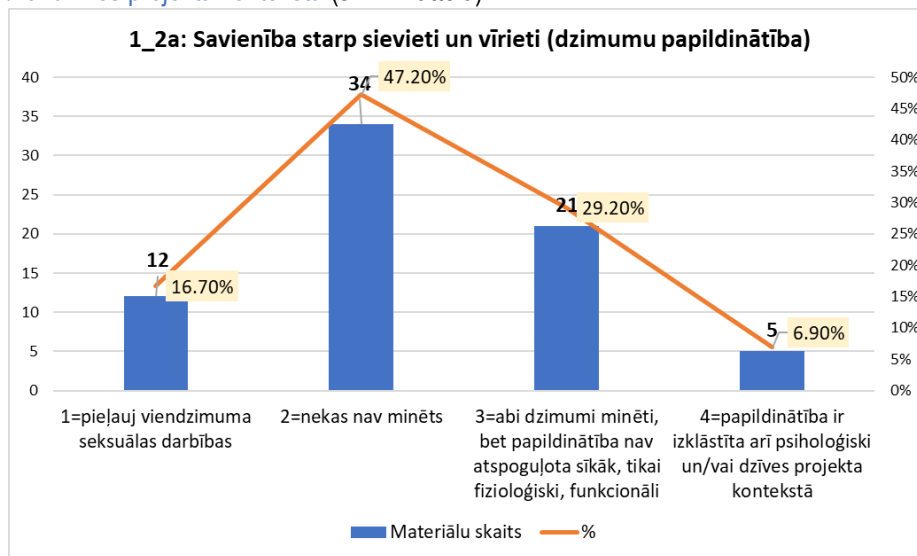
Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus 1.2. kritērija “Saistība ar ģimenes veidošanas vērtībām” sešos rādītājos, redzams, ka respondentu vērtējumi dažādos aspektos ir atšķirīgi gan pēc vidējā vērtējuma (2,10–2,40), gan pēc vērtējumu izkliedes (0,298–0,883) (sk.1.2. tabulu).

1.2. tabula Kritērija “Saistība ar ģimenes veidošanas vērtībām” analīze

1.2. kritērija rādītāji	1_2a: Savienība starp sievieti un vīrieti (dzimumu papildinātība)	1_2b: Sociālā atzišana (laulība)	1_2c: Atvērtība dzīvībai (auglība)	1_2d: Stabilitāte (ilgtspēja, ilgtermiņa saistības)	1_2e: Veselums (holistiska, visaptveroša savienība)	1_2f: Unikālitate (monogāmija)
Mean	2.26	2.22	2.40	2.18	2.11	2.10
Std. Error of Mean	.097	.057	.104	.064	.042	.035
Median	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00	2.00
Mode	2	2	3	2	2	2
Std. Deviation	.822	.481	.883	.539	.358	.298

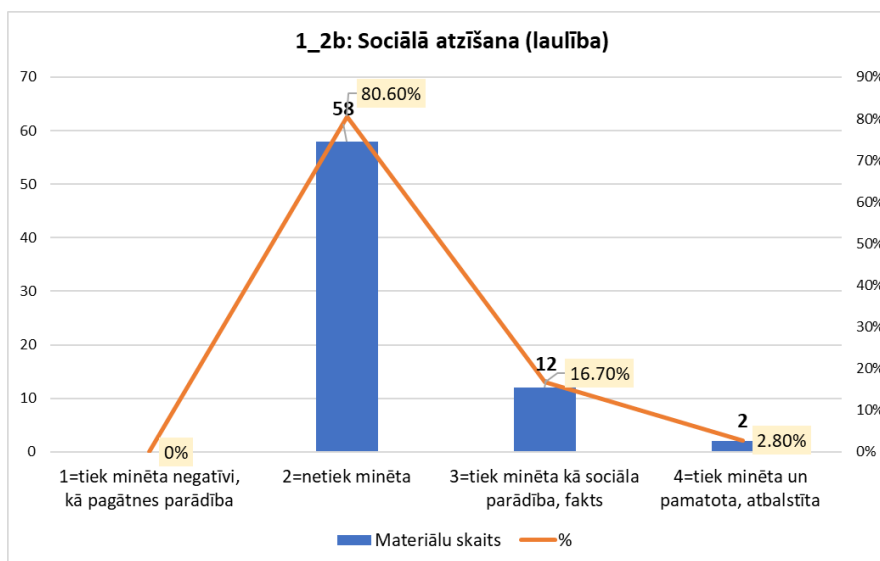
Variance	.676	.232	.779	.291	.128	.089
Range	3	2	3	2	2	1
Minimum	1	2	1	2	2	2
Maximum	4	4	4	4	4	3
Sum	163	160	173	157	152	151

Pirmais rādītājs "Savienība starp sievieti un vīrieti (abu dzimumu savstarpējā papildinātība)" ieguvis vidējo vērtējumu 2,26, kas ir nedaudz virs skalas viduspunkta, bet ar salīdzinoši augstu standartnovirzi (0,822), kas norāda uz būtisku vērtējumu dažādību. Lielākā daļa materiālu tika novērtēti ar vērtējuma līmeni – 2, kas nozīmē, ka šajos materiālos nekas nebija minēts par savienību starp sievieti un vīrieti (n=34; 47,2%), bet gandrīz trešdaļa materiālu tika novērtēti ar vērtējuma līmeni – 3, kas nozīmē, ka šajos materiālos abi dzimumi tika minēti, bet papildinātība nebija skaidrota detalizētāk, tikai fizioloģiski, funkcionāli (n=21; 29,2%), savukārt dažos materiālos (n=12; 16,7%) ir minētas arī viendzimuma seksuālās attiecības. Tikai piecos materiālos (n=5; 6,9%) dzimumu papildinātība ir izklāstīta arī psiholoģiski un/vai dzīves projekta kontekstā (sk.1.4. attēlu).

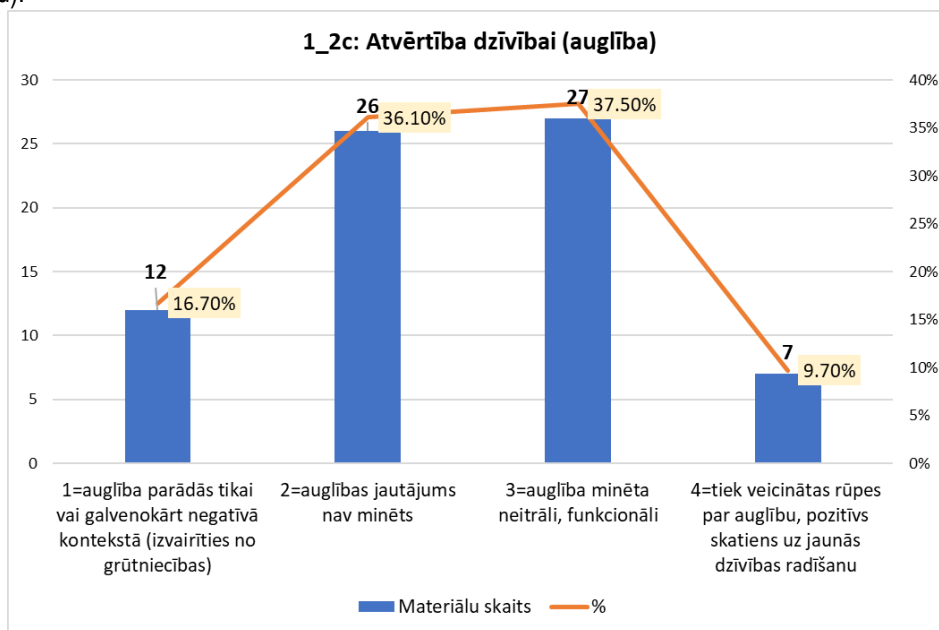
1.4. attēls Rādītāja 1_2a vērtējums

Otrā rādītāja – sociālā atzišana (laulība) – vidējais rādītājs ir 2,22. Tajā pašā laikā vērojama izteikta vienprātība, jo 80,6% materiālu tika novērtēti kā tādi, kuros nav sniegta informācija par sociālo atzišanu (laulību). Divpadsmit materiālos (16,7%) laulība tika pieminēta kā sociālā parādība vai fakts, savukārt tikai divos materiālos (2,8%) tā tika ne vien minēta, bet arī argumentēti pamatota un atbalstīta. Neviens no analizētajiem materiāliem neatspoguļo laulību negatīvā rakursā kā pagātnes parādību, kas ir novecojusi un vairs nav aktuāla (sk. 1.5. attēlu).

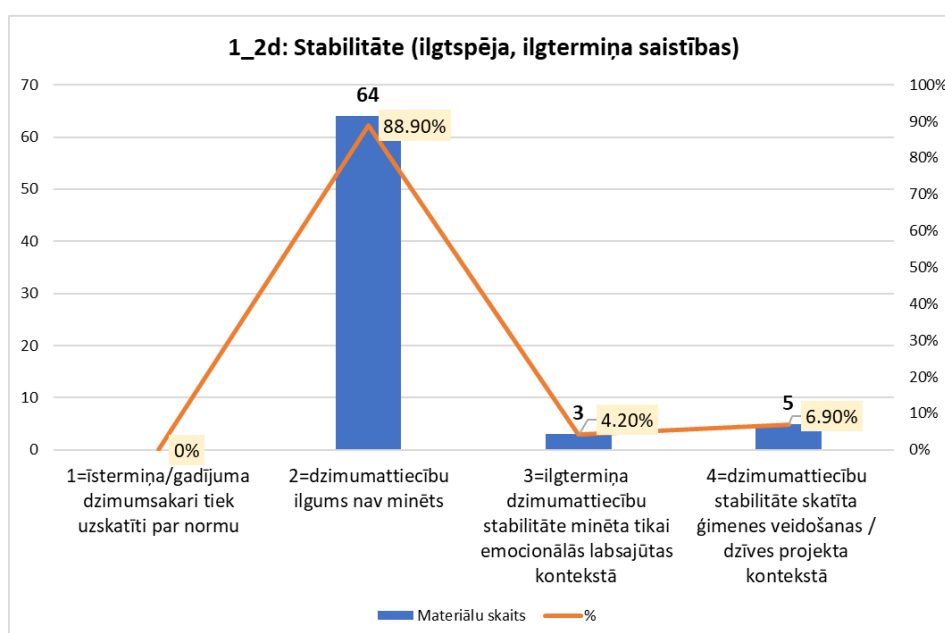
1.5. attēls Rādītāja 1_2b vērtējums

1.2. kritērija ietvaros visaugstākais vidējais vērtējums novērots **trešajam rādītājam** "Atvērtība dzīvībai (auglība)" – 2,40. Tajā pašā laikā šim rādītājam ir arī vislielākā standartnovirze (0,883), kas liecina par būtiskām atšķirībām materiālu vērtējumos. Gandrīz piektdaļā materiālu (n=12; 16,7%) auglība tiek minēta galvenokārt negatīvā aspektā (izvairīšanās no grūtniecības). Divas piektdaļas materiālu (n=26; 36,1%) šo tēmu vispār neskar, savukārt gandrīz tikpat liels īpatsvars materiālu (n=27; 37,5%) auglību piemin neitrāli un funkcionāli. **Tikai aptuveni desmitā daļa materiālu (n=7; 9,7%) pauž pozitīvu attieksmi pret auglību, veicinot rūpes par to un uzsverot jaunās dzīvības radīšanas nozīmi** (sk. 1.6. attēlu).

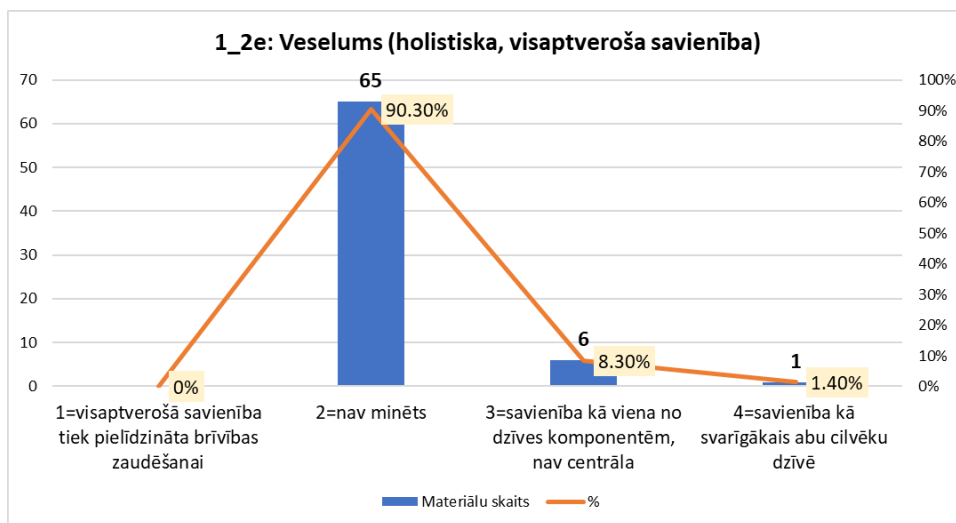
1.6. attēls Rādītāja 1_2c vērtējums

Ceturtais rādītājs – stabilitāte (ilgtspēja, ilgtermiņa saistības) – novērtēts ar vidējo vērtējumu 2,18. Lielākajā daļā materiālu (n=64; 88,9%) dzimumattiecību ilgums nav minēts. Trīs materiālos (4,2%) ilgtermiņa dzimumattiecību stabilitāte tiek minēta emocionālās labsajūtas kontekstā, savukārt **piecos materiālos (6,9%) stabilitāte tiek sasaistīta ar ģimenes veidošanu vai dzīves projektu** (sk. 1.7. attēlu).

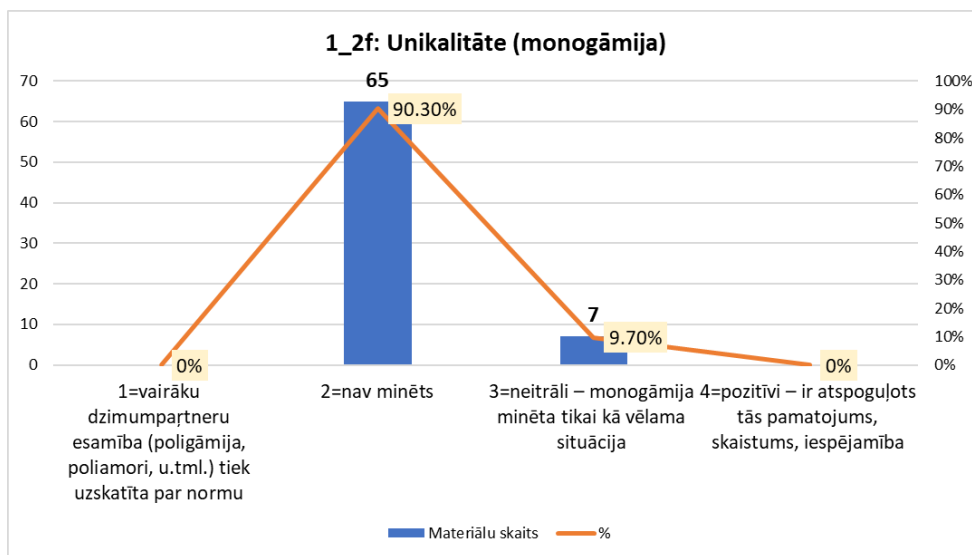
1.7. attēls Rādītāja 1_2d vērtējums

Piektais rādītājs – veselums jeb holistiska, visaptveroša savienība – ir novērtēts ar vidējo vērtējumu 2,11. Dominējošais vērtējums ir 2, kas nozīmē, ka lielākajā daļā analizēto materiālu (n=65; 90,3%) šis aspekts netiek pieminēts. Tikai dažos materiālos (n=6; 8,3%) savienība tiek minēta kā viena no dzīves sastāvdaļām, taču tai nav piešķirta centrāla nozīme. Tikai vienā materiālā (1,4%) savienība tiek pozicionēta kā būtiskākais aspekts abu cilvēku dzīvē (sk. 1.8. attēlu).

1.8. attēls Rādītāja 1_2e vērtējums

Viszemākais vidējais vērtējums (2,10) ir konstatēts sestajam rādītājam "Unikalitāte (monogāmija)". To raksturo arī viszemākā standartnovirze (0,298), kas norāda uz vienveidīgiem vērtējumiem – lielākajā daļā materiālu šis aspekts vispār nav minēts (n=65; 90,3%). Tikai dažos materiālos (n=7; 9,7%) tas atspoguļots neitrāli – monogāmija aprakstīta kā vēlama situācija, taču nevienā no tiem netiek sniegts tās pamatojums, aprakstīts skaistums vai iespējamība (sk. 1.9. attēlu).

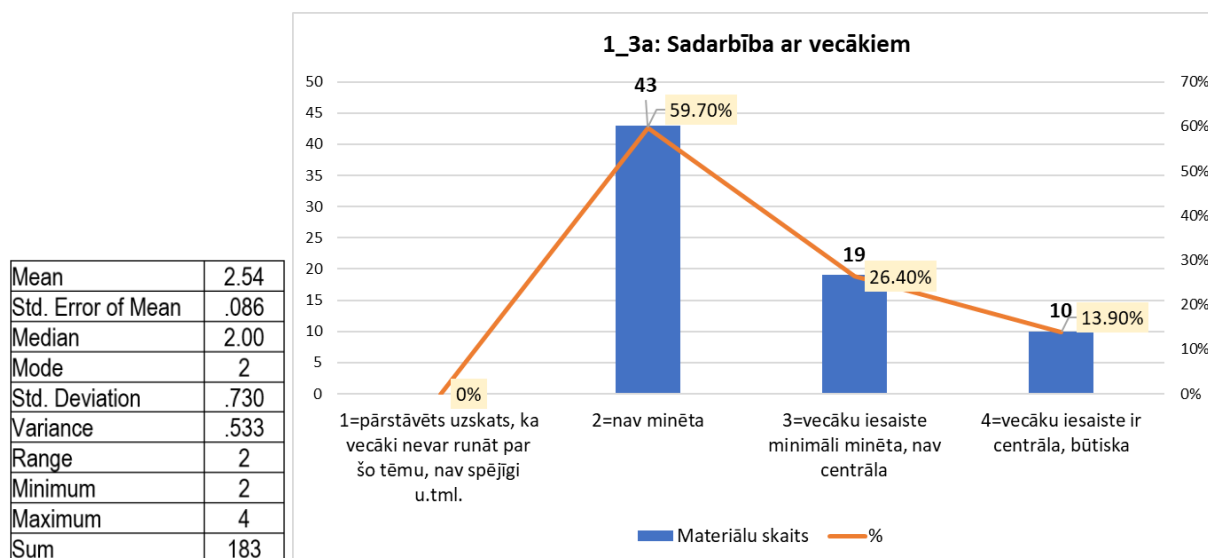
1.9. attēls Rādītāja 1_2f vērtējums

1.3. kritērijs. Vecāku iesaiste

Analizējot 1.3. kritērija "Vecāku iesaiste" rādītāju "Sadarbība ar vecākiem", redzams, ka lielākajā daļā materiālu vecāku loma netiek īpaši akcentēta. No 72 analizētajiem materiāliem 59,7% (n=43) saņēmuši vērtējuma līmeni – 2, kas nozīmē, ka tajos vecāku iesaiste nav minēta vispār. Vērtējumu sadalījums liecina, ka 26,4% materiālu (n=19) vecāku iesaiste ir minimāli pieminēta, bet nav centrāla. Tikai 13,9% materiālu (n=10) vecāku iesaiste ir uzsvērtā kā centrāls un nozīmīgs elements. Vērtējumu amplitūda svārstās no 2 līdz 4, kas liecina, ka materiālos nav sastopama noraidoša

vai kritiska attieksme pret vecāku iesaisti dzimumaudzināšanā, tostarp seksuālās un reproduktīvās veselības jautājumos. Šo aspektu var vērtēt pozitīvi – materiālos nav apšaubīta vecāku spēja vai tiesības piedalīties savu bērnu audzināšanā šajās tēmās (sk. 1.3. tabulu un 1.10. attēlu).

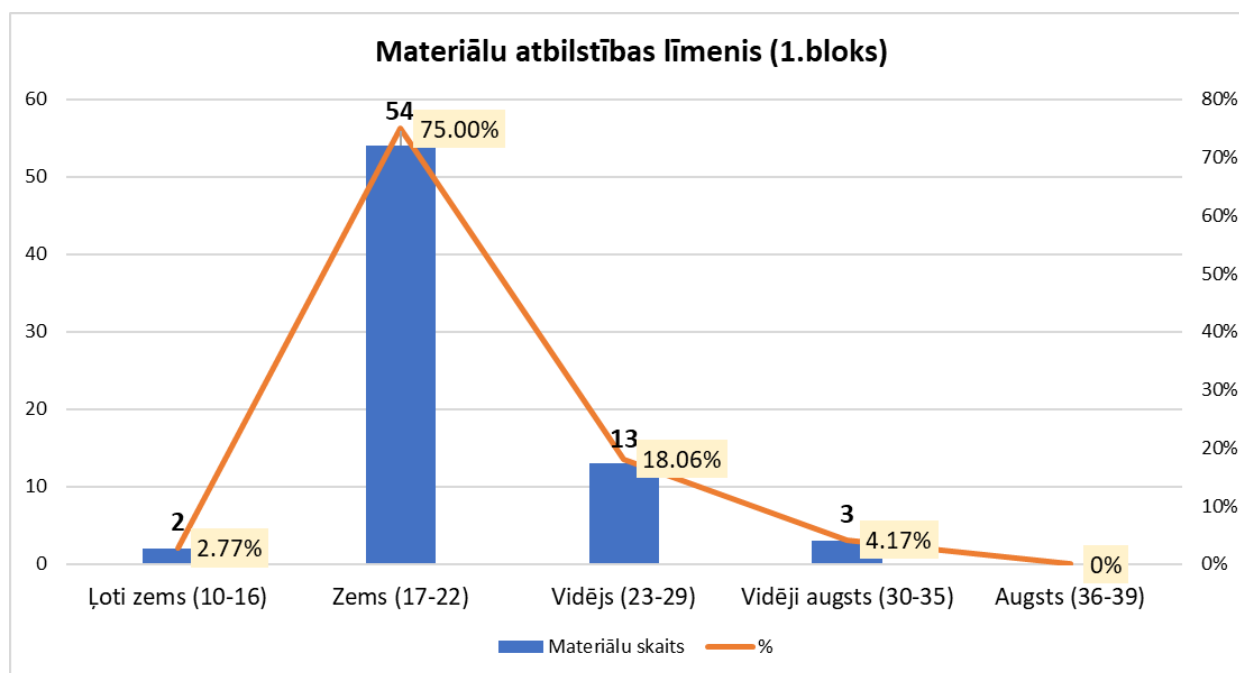
1.3. tabula Kritērija "Vecāku iesaiste" analīze

1.10. attēls Rādītāja 1_3a vērtējums

Materiālu vispārējā atbilstība 1. bloka kritērijiem un rādītājiem

Analizējot materiālu atbilstības līmeni projekta konceptuālajai pieejai 1. blokā "Attiecības, ģimenes veidošanas vērtības un ģimenes atbalsts", konstatēts, ka **kopumā materiālu atbilstības līmenis ir zems**. Ņemot vērā, ka atbilstības novērtēšanas skala ir no 10 (min) līdz 39 (max) punktiem, kur kritiskais sliekšnis ir noteikts 17 punktu līmenī, materiāli, kuri ieguvuši mazāk par šo punktu skaitu, tiek uzskatīti par neatbilstošiem. Rezultāti liecina, ka tikai divi materiāli (2,77%) ir ar ļoti zemu atbilstību. Pārliecinoši lielākā daļa – 54 materiāli (75%) ir klasificēti zemas atbilstības kategorijā (17–22 punkti). Vidējas atbilstības līmenī (23–29 punkti) ir 13 materiāli, kas veido 18,06% no materiālu kopskaita. **Tikai trīs materiāli (4,17%) ir sasnieguši vidēji augstu atbilstības līmeni (30–35 punkti)**, turklāt nav neviena materiāla, kas būtu sasniedzis augstu atbilstības līmeni (36–39 punkti) (sk. 1.11. attēlu).

1.11. attēls Materiālu vispārējā atbilstība 1. bloka kritērijiem un rādītājiem

2. bloks: Bioloģija, dzīvība, fiziskā veselība

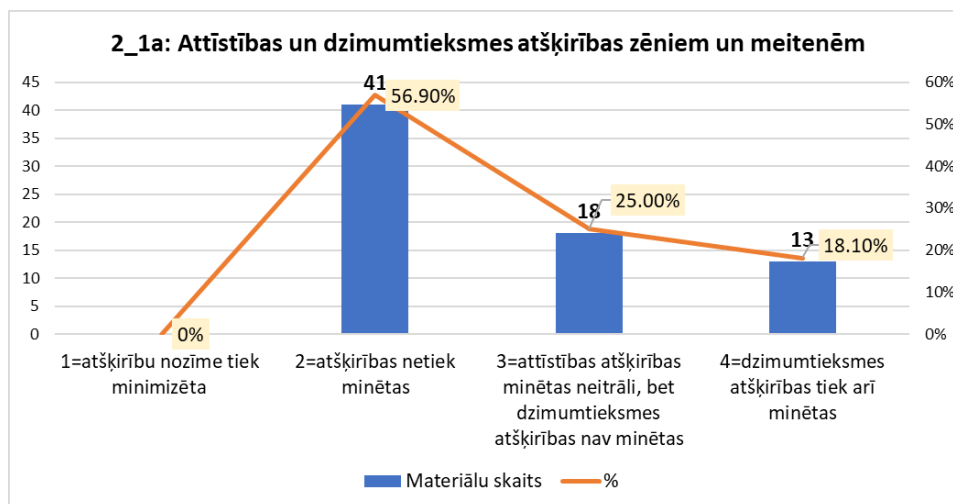
2.1. kritērijs. Bioloģija

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus 2.1. kritērija "Bioloģija" divos rādītājos, redzams, ka rādītāju vidējais vērtējums ir 2,00 – 2,61, kā rezultātā jāsecina, ka atlasītajos un analizētajos materiālos konkrētais kritērija rādītājs tiek minēts minimāli un/vai neitrāli un tas reti tiek konstatēts (sk. 2.1. tabulu).

2.1. tabula Kritērija "Bioloģija" rādītāju analīze

Statistika	2.1. kritērija rādītāji	2_1a: Attīstības un dzimumtieksmes atšķirības zēniem un meitenēm, to papildinātība	2_1b: Saturs par anatomiju un fizioloģiju auglības padziļinātākai izpratnei
Mean		2.61	2.00
Std. Error of Mean		.092	.133
Median		2.00	2.00
Mode		2	1
Std. Deviation		.779	1.126
Variance		.607	1.268
Range		2	3
Minimum		2	1
Maximum		4	4
Sum		188	144

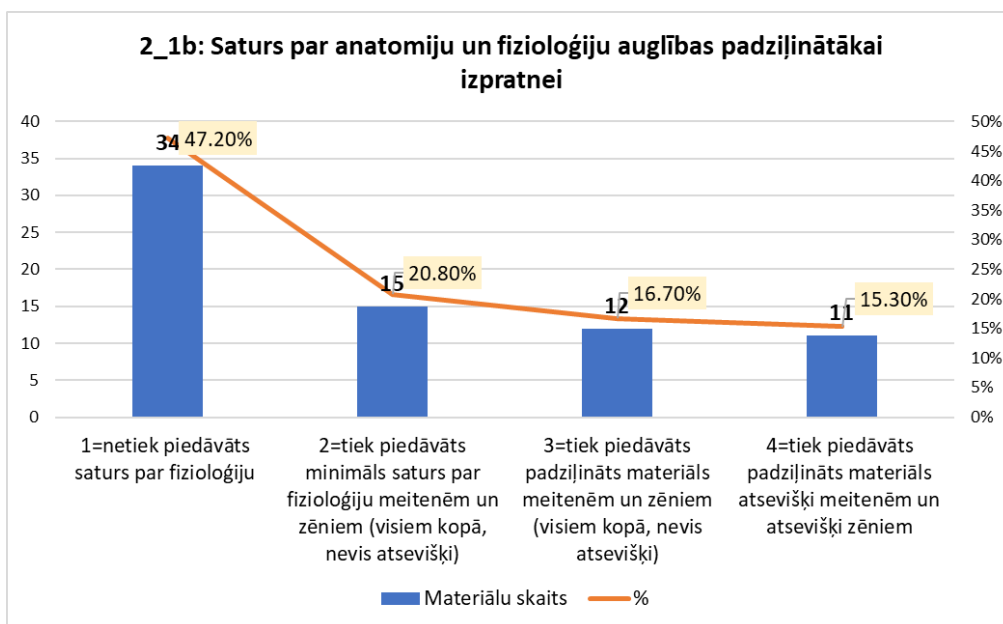
Pirmais rādītājs – attīstības un dzimumtieksmes atšķirības zēniem un meitenēm, to papildinātība – ieguvis vidējo vērtējumu 2,61 (vērtēšanas skalā no 1 līdz 4). Lielākā daļa materiālu (n=41; 56%) saņēmuši vērtējuma līmeni – 2, kas nozīmē, ka tajos attīstības un dzimumtieksmes atšķirības zēniem un meitenēm nav aplūkotas. Aptuveni ceturtdaļa materiālu (n=18; 25%) saņēmuši vērtējuma līmeni – 3, jo šajos gadījumos minētas attīstības atšķirības, taču dzimumtieksmes aspekti joprojām nav iekļauti. **Tikai 18% materiālu (n=13) ir sniegta informācija gan par attīstības, gan dzimumtieksmes atšķirībām starp dzimumiem.** Standartnovirze (0,779) liecina par atšķirībām materiālu vērtējumos un mērenu vērtējuma izkliedi. Kopumā jāsecina, ka lielākajā daļā materiālu (n=41; 56,90%) netiek pievērsta uzmanība šīm atšķirībām, lai gan tas ir būtisks konceptuālās pieejas rādītājs (sk. 2.1. attēlu).

2.1. attēls Rādītāja 2_1a vērtējums

Otrais rādītājs, kas ietver saturu par anatomiju un fizioloģiju auglības padziļinātākai izpratnei, tika vērtēts četru līmeņu skalā (no 1 līdz 4). Rādītāja vidējais vērtējums ir 2,00 (sk. 2.1. tabulu). Kā redzams 2.2. attēlā, lielākā daļa (n=34) materiālu nesatur informāciju par fizioloģiju, tāpēc novērtēti ar zemāko līmeni (1). 15 materiāli (20,8%) ieguvsuši vērtējumu – 2, kas nozīmē, ka tajos sniegts minimāls saturs par fizioloģiju meitenēm un zēniem (visiem kopā, nevis atsevišķi). 12 materiāli (16,7%) novērtēti ar līmeni – 3, tie sniedz padziļinātu anatomijas un fizioloģijas saturu meitenēm un zēniem (visiem kopā, nevis atsevišķi). Savukārt 11 materiāli (15,3%) saņēmuši augstāko vērtējumu – 4, jo tajos

ietverts anatomijas un fizioloģijas saturs auglības padziļinātāki izpratnei un skaidrots atsevišķi meitenēm un zēniem, kas ir būtisks koncepcijas aspekts (sk. 2.2. attēlu). Standartnovirze (1,126) ir augstāka nekā pirmajam rādītājam (2_1a), liecinot par izteiktāku vērtējumu izkliedi (sk. 2.1. tabulu).

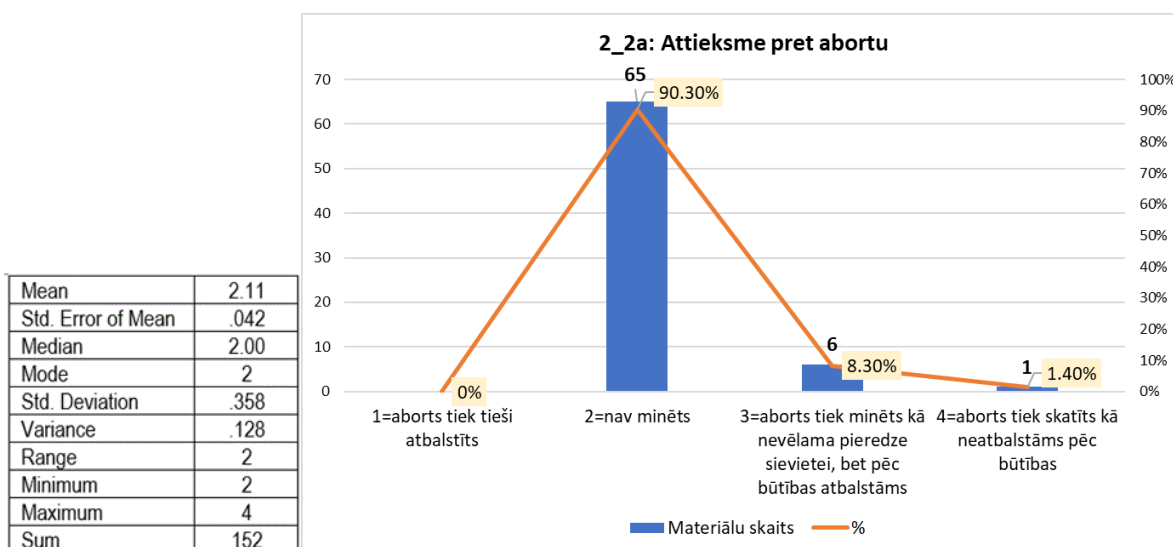
2.2. attēls Rādītāja 2_1b vērtējums

2.2. kritērijs. Attieksme pret dzīvību

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus atbilstoši 2.2. kritērija "Attieksme pret dzīvību", redzams, ka vienīgais šī kritērija radītājs ir ieguvis vidējo vērtējumu 2,11. Tas norāda, ka **izglītojošajos materiālos šis aspekts pārsvarā nav pieminēts**. Salīdzinoši zemā standartnovirze (0,358) liecina par nelielām atšķirībām vērtējumos starp materiāliem, kas norāda uz diezgan vienveidīgu pieeju šajā jautājumā (sk. 2.2. tabulu).

Rādītājs 2_2a – attieksme pret abortu – tika vērtēts četru līmeņu skalā (no 1 līdz 4). Lielākajā daļā izglītojošo materiālu (n=65; 90,3%) šis jautājums vispār netiek pieminēts, tāpēc rādītājs biežāk novērtēts ar līmeni 2, kas atbilst formulējumam "nav minēts". 6 materiāli (8,3%) abortu attēlo kā nevēlamu pieredzi sievietei, tomēr netieši vai daļēji to attaisno vai normalizē. **Tikai viens materiāls (1,4%) abortu attēlo kā nevēlamu pieredzi sievietei, un tas pēc būtības netiek atbalstīts**. Svarīgi uzsvērt, ka neviens no materiāliem nav ieguvis vērtējumu "1", kas nozīmē, ka nevienā no analizētajiem materiāliem aborts netiek tieši atbalstīts (sk. 2.3. attēlu).

2.2. tabula Kritērija "Attieksme pret dzīvību" analīze

2.3. attēls Rādītāja 2_2a vērtējums

2.3. kritērijs. Fiziskā veselība

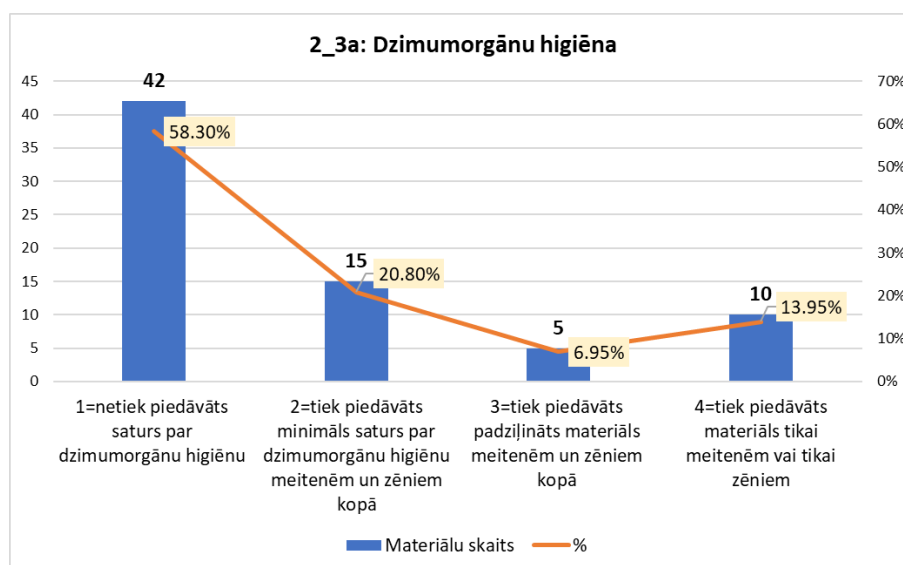
Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus atbilstoši 2.3. kritērijam "Fiziskā veselība" četros rādītājos, redzams, ka to vidējie vērtējumi ir no 1,43 līdz 2,00. **Salīdzinoši zemie vidējie rādītāji liecina, ka lielākoties saturs ir minimāls, nepilnīgs vai pilnībā iztrūkst**, un rādītāji visbiežāk novērtēti 1. vai 2. līmenī. Standartnovirzes robežās no 0,836 līdz 1,081 redzama samērā liela vērtējumu izkliede, kas norāda uz ievērojamām atšķirībām materiālu kvalitātē un saturiskajā piepildījumā (sk. 2.3. tabulu).

2.3. tabula Kritērija "Fiziskā veselība" rādītāju analīze

2.3. kritērija rādītāji	2_3a: Dzimumorgānu higiēna	2_3b: Informācija par pozitīvajiem aspektiem veselībai (auglība, grūtniecības posmi, dzemdības)	2_3c: Informācija par negatīvajiem aspektiem veselībai (STI riski, neparedzēta grūtniecība)	2_3d: Riski, izmantojot hormonālo kontracepciju
Mean	1.76	1.53	2.00	1.43
Std. Error of Mean	.127	.105	.119	.099
Median	1.00	1.00	2.00	1.00
Mode	1	1	1 ^a	1
Std. Deviation	1.081	.888	1.007	.836
Variance	1.169	.788	1.014	.699
Range	3	2	2	3
Minimum	1	1	1	1
Maximum	4	3	3	4
Sum	127	110	144	103

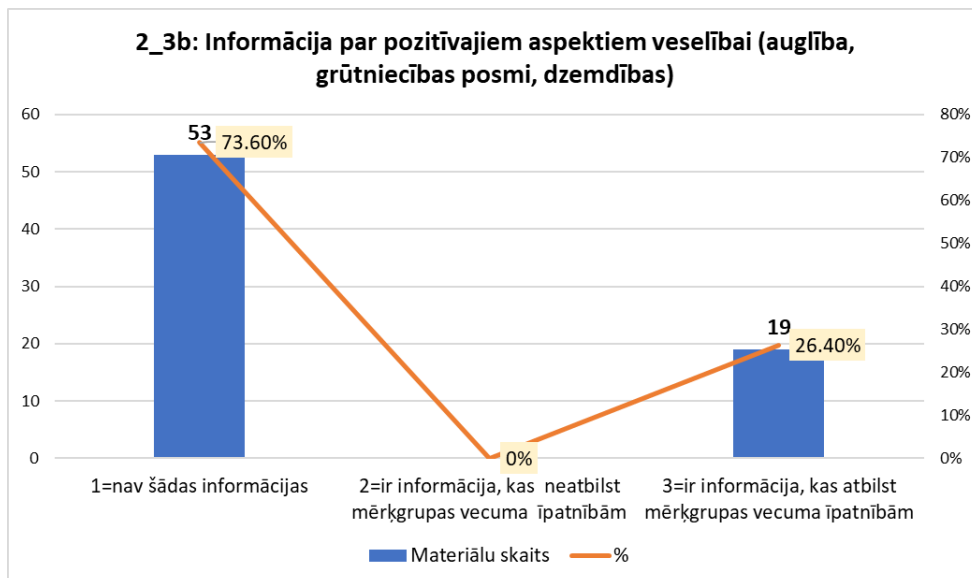
a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Pirmā rādītāja vērtējums norāda, cik bieži analizētajos materiālos tiek sniegta informācija par dzimumorgānu higiēnu gan zēniem, gan meitenēm (sk. 2.4. attēlu). No 72 analizētajiem materiāliem 42 (58,3%) novērtēti ar līmeni 1, jo tajos vispār nav iekļauts saturs par dzimumorgānu higiēnu. 15 materiāli (20,8%) saņēmuši vērtējuma līmeni – 2, kas norāda uz minimālu šāda satura klātbūtni. 5 materiāli (6,9%) novērtēti ar līmeni 3, piedāvājot padziļinātu informāciju par dzimumorgānu higiēnu, kas sniegta vienoti abiem dzimumiem. 10 materiāli (13,95%) sasnieguši līmeni – 4, kuros atspoguļots padziļināts saturs, kas meitenēm un zēniem tiek pasniegts atsevišķi – tas atbilst pētījuma koncepcijas uzsvaram par diferencētu pieeju. Secinājums – **tikai neliela daļa materiālu (13,95%) atbilst augstākajam vērtēšanas līmenim, piedāvājot kvalitatīvu un mērķtiecīgi strukturētu saturu par dzimumorgānu higiēnu meitenēm un zēniem atsevišķi.**

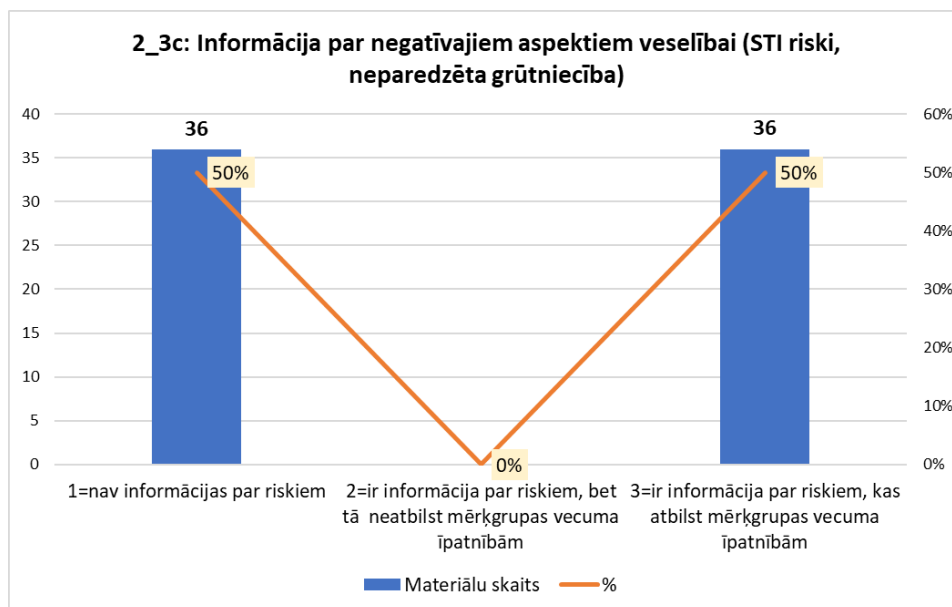
2.4. attēls Rādītāja 2_3a vērtējums

Otrais rādītājs novērtē, cik lielā mērā analizētajos materiālos atspoguļoti pozitīvie veselības aspekti, tostarp informācija par auglību, grūtniecības posmiem un dzemdībām. Rādītājs vērtēts trīs līmeņos (1–3). Lielākā daļa materiālu (n=53; 73,6%) ir novērtēti ar līmeni 1, jo tajos šāds saturs nav konstatēts vispār. 19 materiāli (26,4%) atbilst līmenim – 3, tajos ietvertā informācija ir piemērota attiecīgās mērķgrupas vecumposmam. Analizējot materiālus, netika konstatēta informācija, kas nebūtu piemērota attiecīgās vecuma grupas uztveres līmenim (skat. 2.5. attēlu).

2.5. attēls Rādītāja 2_3b vērtējums

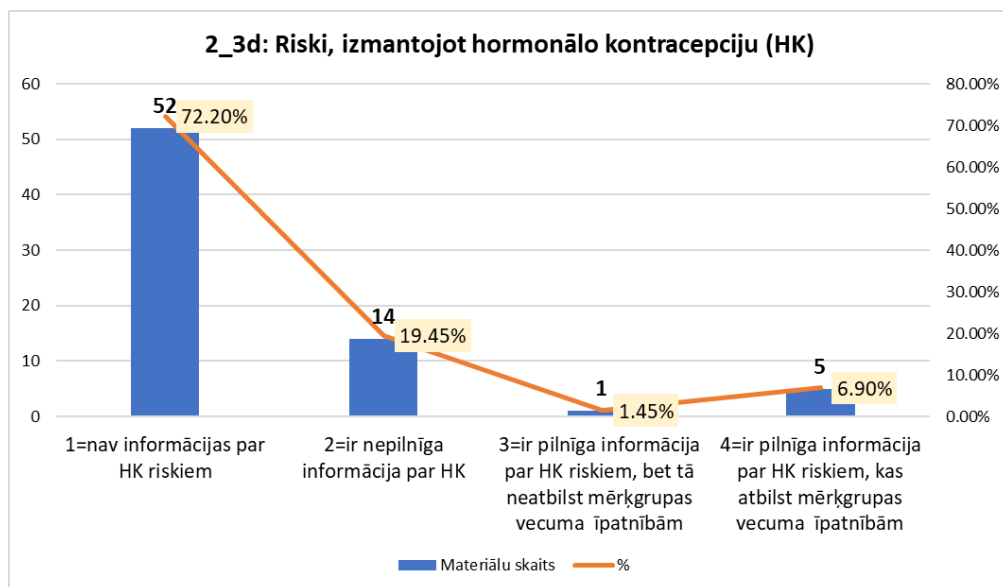
Trešais rādītājs – informācija par negatīvajiem aspektiem veselībai, tai skaitā seksuāli transmisīvo infekciju (STI) riskiem un neparedzētu grūtniecību. Rādītājs novērtēts trīs līmeņos (no 1 līdz 3). Kā redzams 2.6. attēlā, 36 materiāli (50%) novērtēti ar līmeni 1, kas nozīmē, ka tajos šāda informācija nav konstatēta. 36 materiāli (50%) novērtēti ar līmeni 3, jo ir iekļauts saturs par veselības riskiem, un tas ir piemērots mērķgrupas vecumam. Materiāli sadalās divās vienlīdz lielās daļās – puse nepiedāvā nekādu informāciju par veselības negatīvajiem aspektiem, bet otra puse šo informāciju sniedz atbilstošā un vecumam piemērotā veidā.

2.6. attēls Rādītāja 2_3c vērtējums

Ceturtais rādītājs vērtē informāciju par riskiem, kas saistīti ar hormonālo kontracepcijas lietošanu (vērtēšanas līmeņi no 1 līdz 4). Kā redzams 2.7. attēlā, 52 materiāli (72,2%) novērtēti ar līmeni 1, jo nesatur informāciju par hormonālās kontracepcijas riskiem. 14 materiāli (19,45%) novērtēti ar līmeni 2, jo sniedz nepilnīgu informāciju par riskiem. Vien 6 materiāli (8,3%) piedāvā pilnīgu informāciju par riskiem, izmantojot hormonālo kontracepciju, taču viens no tiem nav piemērots mērķgrupas vecumposmam. Tādējādi **tikai 5 no 72 materiāliem (6,9%) satur pilnīgu un vecumam atbilstošu**

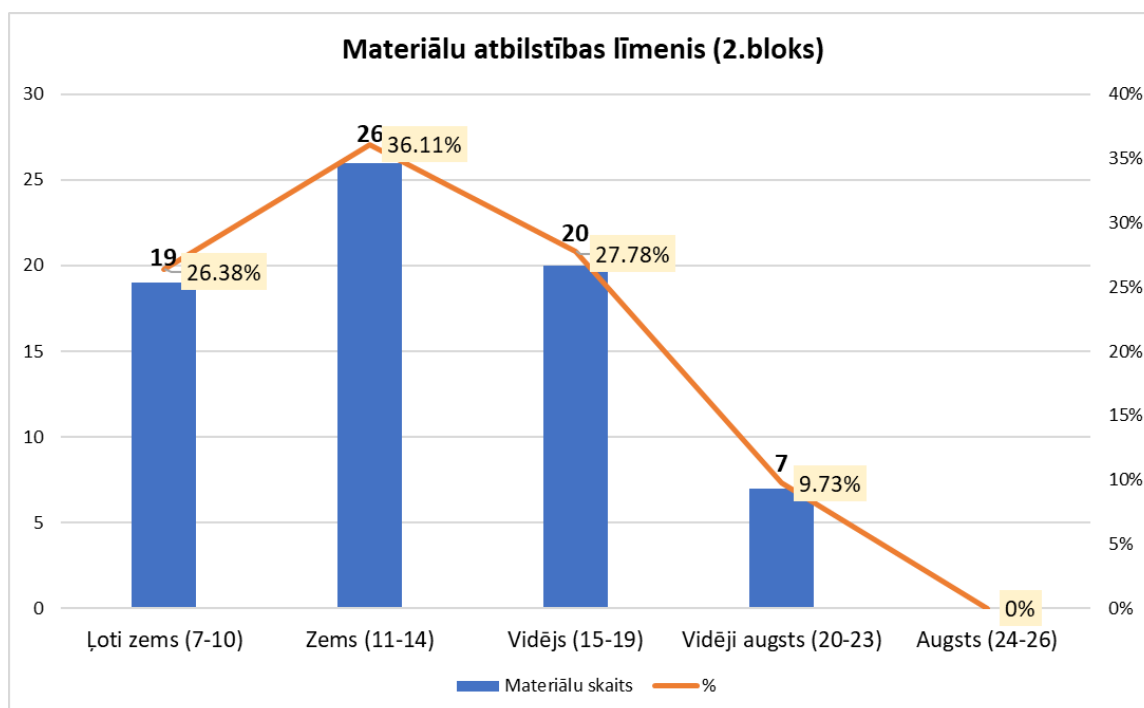
informāciju par hormonālās kontracepcijas riskiem. Šie rezultāti norāda uz būtisku informācijas trūkumu vienā no rādītājiem, kas attiecas uz sievietes veselību.

2.7. attēls Rādītāja 2_3d vērtējums

Materiālu vispārējā atbilstība 2. bloka kritērijiem un rādītājiem

Analizējot materiālu atbilstības līmeni projekta konceptuālajai pieejai 2. blokā “Bioloģija, dzīvība, fiziskā veselība” (sk. 2.8. attēlu), konstatēts, ka kopumā materiālu atbilstības līmenis ir zems. Ņemot vērā, ka atbilstības novērtēšanas skala ir no 7 (min) līdz 26 (max) punktiem, kur kritiskā sliekšņa robeža ir 11 punkti, materiāli, kuri ieguvuši mazāk par šo punktu skaitu, tiek uzskatīti par neatbilstošiem. Rezultāti liecina, ka 19 materiāli (26,38%) atbilstības ziņā atrodas zem kritiskā punktu sliekšņa un klasificējami kā ļoti zemas atbilstības. 26 materiāli (36,11%) ir zemas atbilstības kategorijā, tie ieguvuši 11–14 punktus. 20 materiāli (27,78%) novērtēti ar vidēju atbilstības līmeni (15–19 punkti). Tikai 7 materiāli (9,73%) ir sasnieguši vidēji augstu atbilstību (20–23 punkti). Nevienam no materiāliem nav sasniedzis augstu atbilstības līmeni (24–26 punkti).

2.8. attēls Materiālu vispārējā atbilstība 2. bloka kritērijiem un rādītājiem

3. bloks: Psihologiskie un emocionālie aspekti

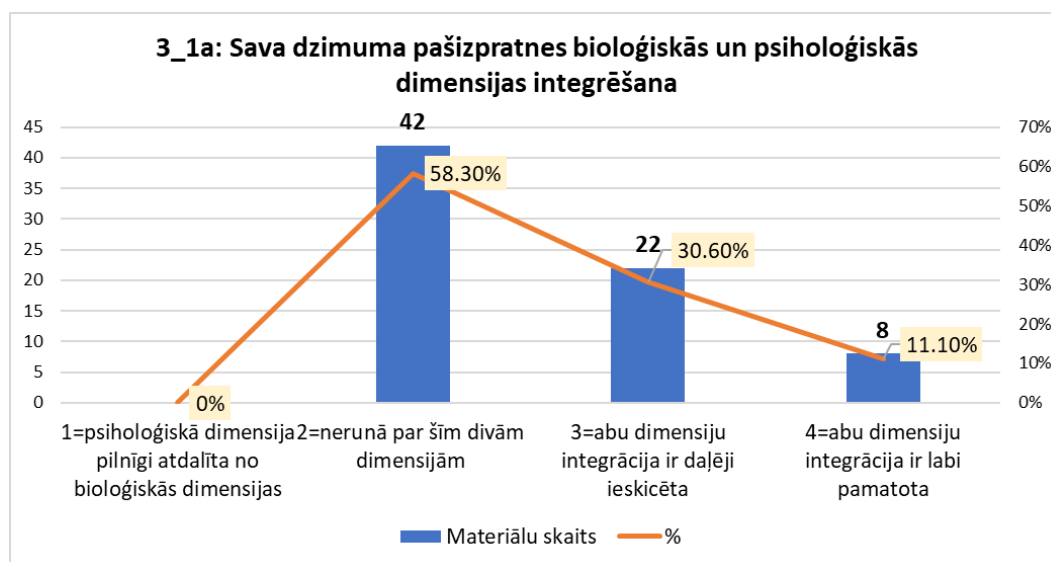
3.1. kritērijs. Dzimumapziņa

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus pēc 3.1. kritērija "Dzimumapziņa" diviem rādītājiem, redzams, ka to vidējo vērtējumu rādītāji ir salīdzinoši līdzīgi (2,53–2,60), kas atbilst vērtējuma līmeņiem 2 un/vai 3. Tas liecina, ka šie aspekti materiālos tiek atspoguļoti nepilnīgi vai nepietiekami skaidri. Abu rādītāju (3_1a un 3_1b) standartnovirzes ir līdzīgas (0,691; 0,883), norādot uz mērenu vērtējumu izkliedi un dažādībām materiālu kvalitātē (sk. 3.1. tabulu).

3.1. tabula Kritērija "Dzimumapziņa" rādītāju analīze

3.1. kritērija rādītāji	3_1a: Sava dzimuma pašizpratnes bioloģiskās un psiholoģiskās dimensijas integrēšana	3_1b: Sevis pozitīva pieņemšana pubertātes izraisīto pārmaiņu laikā
Mean	2.53	2.60
Std. Error of Mean	.081	.104
Median	2.00	2.00
Mode	2	2
Std. Deviation	.691	.883
Variance	.478	.779
Range	2	3
Minimum	2	1
Maximum	4	4
Sum	182	187

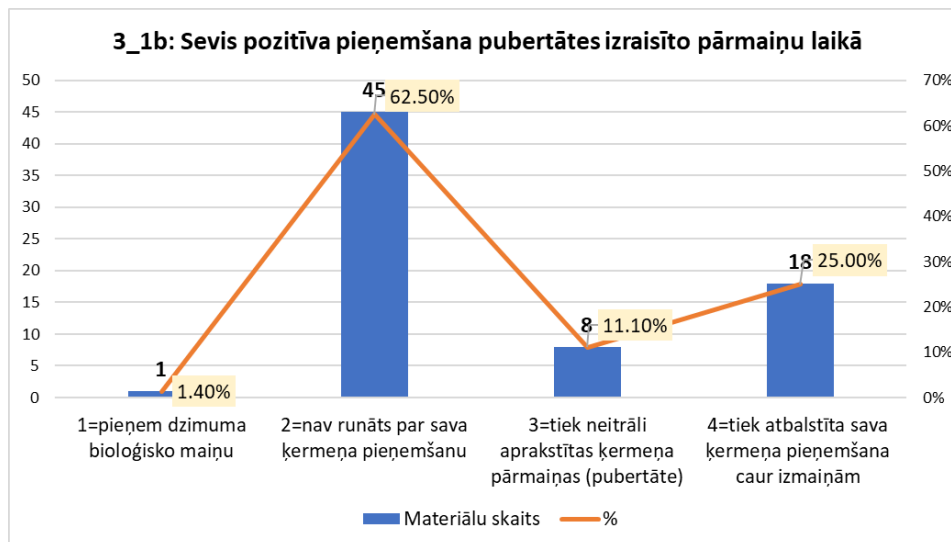
Pirmais rādītājs – sava dzimuma pašizpratnes bioloģiskās un psiholoģiskās dimensijas integrēšana – tika vērtēts četru līmeņu skalā (no 1 līdz 4). Tā vidējais vērtējums ir 2,53, kas ir nedaudz virs skalas viduspunkta. Standartnovirze (0,691) norāda uz mērenu vērtējumu izkliedi un liecina par vērtējumu dažādību. Lielākā daļa materiālu (n=42; 58,3%) tika novērtēti ar līmeni – 2, kas nozīmē, ka šajos materiālos netiek aplūkota sava dzimuma pašizpratnes bioloģiskās un psiholoģiskās dimensijas integrācija. Savukārt 22 materiālos (30,6%) šī integrācija tiek pieminēta, taču tikai daļēji izklāstīta, tāpēc tie novērtēti ar līmeni – 3. Tikai 8 materiāli (11,1%) saņēma vērtējumu – 4, jo tajos abu dimensiju integrācija ir labi izskaidrota un pamatota (sk. 3.1. attēlu).

3.1. attēls Rādītāja 3_1a vērtējums

Arī **otrais rādītājs** – sevis pozitīva pieņemšana pubertātes izraisīto pārmaiņu laikā – tika vērtēts četru līmeņu skalā (no 1 līdz 4). Tā vidējais vērtējums ir 2,60, kas ir nedaudz augstāks nekā pirmajam rādītājam (3_1b), taču joprojām norāda, ka šis aspekts materiālos nav pietiekami atspoguļots. Lielākā daļa materiālu (n=45; 62,5%) saņēma vērtējumu 2, kas nozīmē, ka tajos nav iekļauta informācija par sava ķermeņa pieņemšanu pubertātes laikā. 8 materiāli (11,1%) tika novērtēti ar līmeni – 3, jo tajos ķermeņa pārmaiņas pubertātes laikā tiek aprakstītas neitrāli. 18 materiāli (25%) saņēma vērtējumu līmeni – 4, jo tēma ir skaidri pozicionēta un tiek atbalstīta, kas atbilst pētījuma mērķiem. Svarīgi

norādīt, ka 1 materiāls tika novērtēts ar līmeni – 1, jo tajā konstatēta dzimuma bioloģiskās maiņas atbalstīšana, kas ir pretrunā ar pētījuma konceptuālo pieeju (sk. 3.2. attēlu).

3.2. attēls Rādītāja 3_1b vērtējums

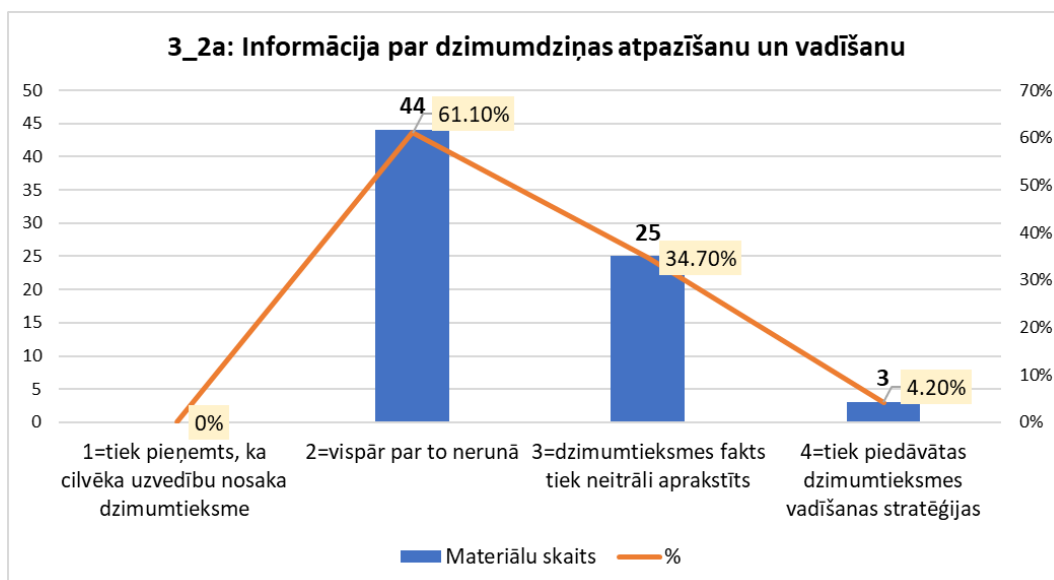
3.2. kritērijs. Izpratne par dzimumtieksmi

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus pēc 3.2. kritērija “Izpratne par dzimumtieksmi” trīs rādītājos, redzams, ka to vidējie rādītāji ir salīdzinoši līdzīgi (2,15 – 2,50) un tie atbilst vērtējuma līmeņiem 2 un/vai 3. Tas liecina, ka lielākajā daļā gadījumu šie aspekti izglītojošajos materiālos vai nu nav konstatēti, vai ir minimāli atspoguļoti. Kā redzams 3.2. tabulā, rādītāji 3_2a un 3_2c uzrāda līdzīgas standartnovirzes (attiecīgi 0,577 un 0,605), kas liecina par mērenu vērtējumu izkliedi un atšķirībām vērtējumos. Savukārt rādītājam 3_2b ir būtiski zemāka standartnovirze (0,362), kā arī zemāks vidējais vērtējums (2,15). Šis rādītājs ticis novērtēts tikai divos vērtējuma līmeņos, kas norāda uz zemāku daudzveidību vērtējumos (sk. 3.2. tabulu).

3.2. tabula Kritērija “Izpratne par dzimumtieksmi” rādītāju analīze

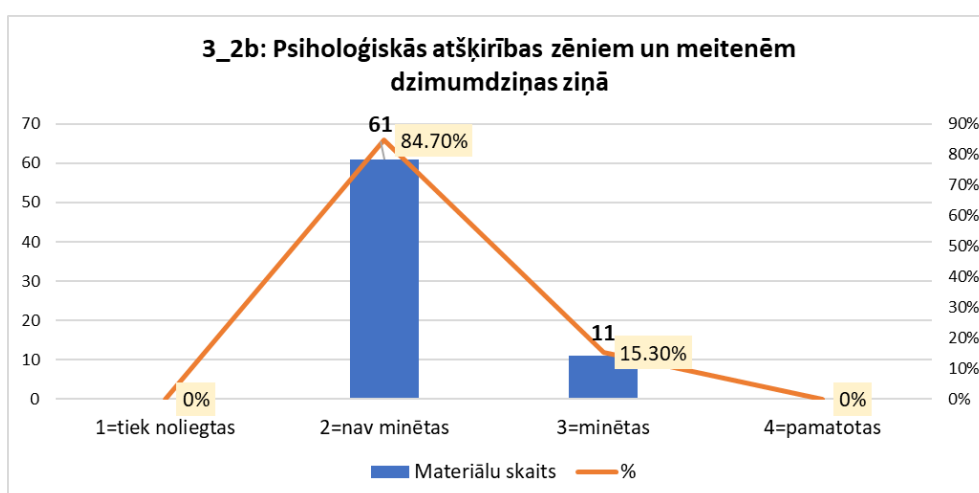
3.2. kritērija rādītāji	3_2a: Informācija par dzimumdzīves atpazīšanu un vadīšanu	3_2b: Psiholoģiskās atšķirības zēniem un meitenēm dzimumdzīves ziņā	3_2c: Pieņemumi dzimumdzīves vadīšanai
Mean	2.43	2.15	2.50
Std. Error of Mean	.068	.043	.071
Median	2.00	2.00	2.00
Mode	2	2	2
Std. Deviation	.577	.362	.605
Variance	.333	.131	.366
Range	2	1	2
Minimum	2	2	2
Maximum	4	3	4
Sum	175	155	180

Pirmais rādītājs sniedz informāciju par dzimumdzīves atpazīšanu un vadīšanu, tas novērtēts četru līmeņu skalā (no 1 līdz 4). Kā redzams 3.2. tabulā, vidējais rādītāja vērtējums ir 2,43. Lielākā daļa materiālu (n=44; 61,1%) tika novērtēti ar līmeni – 2, kas nozīmē, ka tajos nav sniegta informācija par dzimumdzīves atpazīšanu un vadīšanu. 25 materiāli (34,7%) saņēma vērtējuma līmeni – 3, jo dzimumtieksmes tēma tajos tiek neitrāli aprakstīta, taču netiek piedāvāti risinājumi tās vadīšanai. **Tikai 3 materiālos (4,2%) tika piedāvātas dzimumtieksmes vadīšanas stratēģijas**, tādējādi tie saņēma augstāko vērtējuma līmeni – 4 (tas ir kritiski mazs skaits, ņemot vērā analizēto materiālu kopskaitu – 72) (sk. 3.3. attēlu).

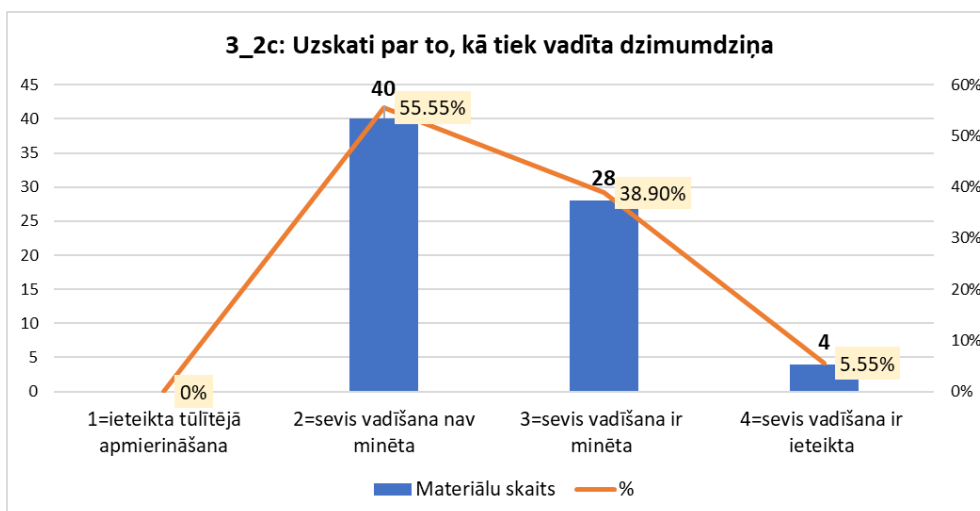
3.3. attēls Rādītāja 3_2a vērtējums

Arī **otrais rādītājs**, kas sniedz informāciju par psiholoģiskajām atšķirībām zēniem un meitenēm dzimumdzīņas ziņā, vērtēts četru līmeņu skalā (no 1 līdz 4). Kā redzams 3.4. attēlā, neviens no analizētajiem materiāliem netika novērtēts ar līmeni 1 un 4. Tas nozīmē, ka nevienā no analizētajiem materiāliem psiholoģiskās atšķirības zēniem un meitenēm dzimumdzīņās ziņā netiek noliegta (līmenis – 1) un netiek arī pamatotas (līmenis – 4). Lielākā daļa materiālu (n=61; 84,7%) saņēma vērtējuma līmeni – 2, kas norāda uz **kritiski zemu rādītāju un liecina, ka šajos materiālos saturs par psiholoģiskajām atšķirībām zēniem un meitenēm dzimumdzīņas ziņā ir nepietiekams vai vispār nav konstatēts**. Tikai 15,3% materiālu (n=11) saņēma vērtējuma līmeni – 3, norādot uz nelielu psiholoģisko atšķirību atspoguļojumu (sk. 3.4. attēlu).

3.4. attēls Rādītāja 3_2b vērtējums

Trešais rādītājs attiecas uz uzskatiem par to, kā tiek vadīta dzimumdzīve, un tas tika vērtēts četru līmeņu skalā (no 1 līdz 4). Vairumā materiālu (n=40; 55,5%) sevis vadīšana dzimumdzīņas kontekstā netika konstatēta, tādēļ tika novērtēti ar līmeni – 2. Savukārt 32 no 72 analizētajiem materiāliem šī sevis vadīšana tika konstatēta, taču **tikai 4 materiālos (5,5%) tā tiek ieteikta** (sk. 3.5. attēlu).

3.5. attēls Rādītāja 3_2c vērtējums

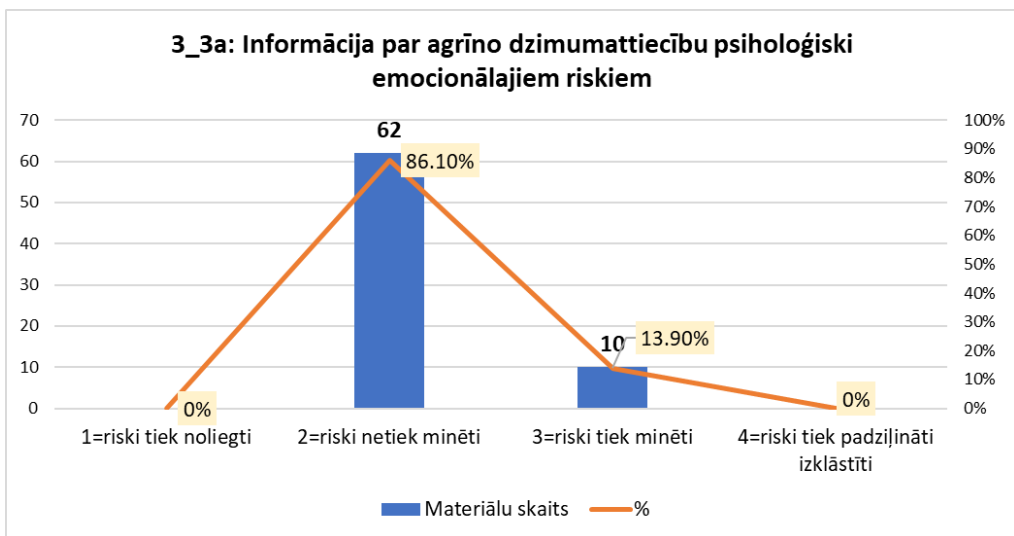
3.3. kritērijs. Psiholoģiskās veselības riski

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus 3.3. kritērija “Psiholoģiskās veselības riski” divos rādītājos, redzams, ka vidējie vērtējumi ir līdzīgi (2,11 – 2,14) un pārsvarā atbilst vērtējuma līmenim – 2. Tas liecina, ka vairumā gadījumu attiecīgie aspekti materiālos netiek konstatēti. Kā redzams 3.3. tabulā, abu rādītāju standartnovirzes ir līdzīgas (atbilstoši 0,348 un 0,316), turklāt salīdzinoši zemas, kas norāda uz nelielām atšķirībām vērtējumos. Abos gadījumos materiāli novērtēti tikai ar diviem no četriem iespējamajiem vērtējuma līmeņiem – otro un trešo.

3.3. tabula Kritērija “Psiholoģiskie veselības riski” rādītāju analīze

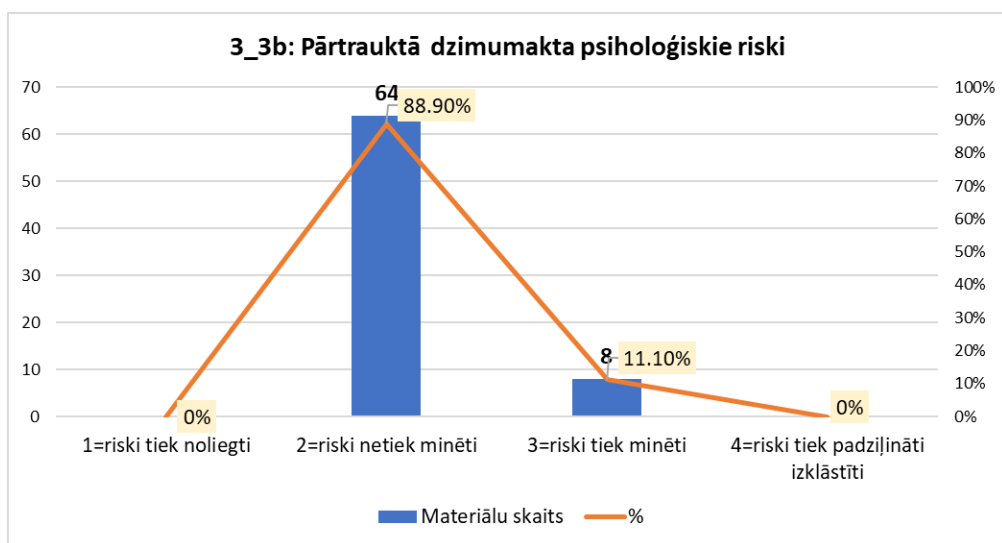
3.3. kritērija rādītāji	3_3a: Informācija par agrīno dzimumattiecību psiholoģiski emocionālajiem riskiem	3_3b: Pārtrauktā dzimumakta psiholoģiskie riski
Statistika		
Mean	2.14	2.11
Std. Error of Mean	.041	.037
Median	2.00	2.00
Mode	2	2
Std. Deviation	.348	.316
Variance	.121	.100
Range	1	1
Minimum	2	2
Maximum	3	3
Sum	154	152

Pirmais rādītājs sniedz informāciju par agrīno dzimumattiecību psiholoģiski emocionālajiem riskiem. Kā redzams 3.6. attēlā, lielākā daļa materiālu (n=62; 86,1%) to nesniedz. Tikai 10 materiālos (n=13,9%) šādi riski tika minēti, tādēļ attiecīgais rādītājs novērtēts ar līmeni – 3. Tomēr svarīgi uzsvērt, ka nevienā no 72 analizētajiem materiāliem riski netiek padziļināti skaidroti. Tas liecina, ka **pusaudži netiek pietiekami informēti par iespējamajām psiholoģiski emocionālajām sekām, kas var rasties, stājoties dzimumattiecībās agrīnā vecumā.** Šī ir nozīmīga tēma, kurai būtu jāvelta lielāka uzmanība, lai novērstu iespējamu negatīvu pieredzi un tās ietekmi uz pusaudžu emocionālo labklājību.

3.6. attēls Rādītāja 3_3a vērtējums

Otrais rādītājs atspoguļo informāciju par pārtrauktā dzimumakta psiholoģiskajiem riskiem, un tā vērtējums ir līdzīgs rādītājam 3_3a. Lielākajā daļā atlasīto materiālu (n=64; 88,9%) nav konstatēts saturs, kas sniedz informāciju par šiem riskiem, tādēļ tiem piešķirts vērtējuma līmenis – 2. Tikai 8 materiālos (11,1%) tika atrasta informācija par konkrētajiem riskiem, kas novērtēti ar līmeni – 3 (sk. 3.7. attēlu). Tomēr jāuzsver, ka **neviens no atlasītajiem materiāliem pārtrauktā dzimumakta psiholoģiskie riski netiek padziļināti skaidroti, tādējādi pusaudžiem un jauniešiem netiek nodrošināta zinātniski pamatota informācija par šo tēmu.** Šīs informācijas trūkuma dēļ valda maldīgs uzskats, ka pārtrauktais dzimumakts ir droša aizsargāšanās metode bez jebkāda fiziska vai psiholoģiska blakusefeka.

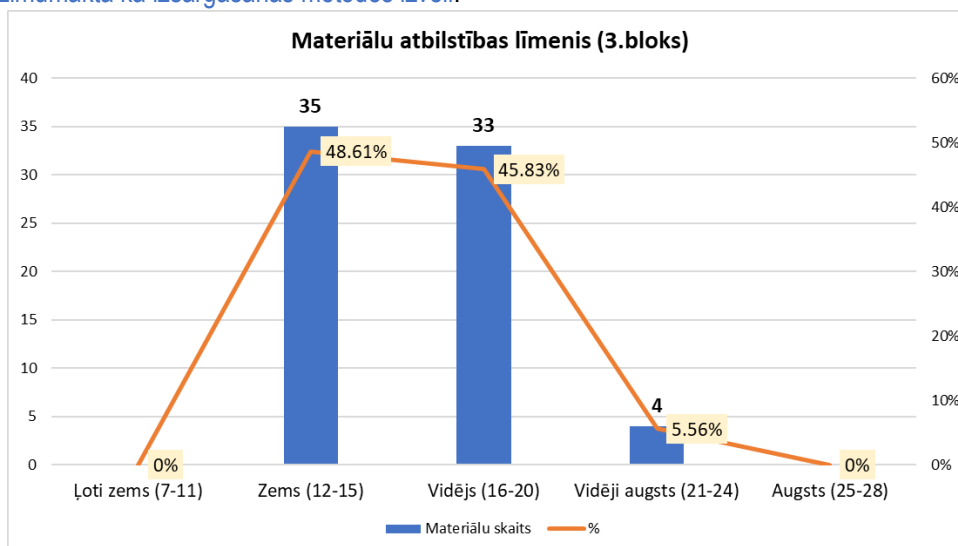

3.7. attēls Rādītāja 3_3b vērtējums

Materiālu vispārējā atbilstība 3. bloka kritērijiem un rādītājiem

Analizējot materiālu atbilstības līmeni projekta konceptuālajai pieejai 3. blokā “Psiholoģiskie un emocionālie aspekti”, konstatēts, ka kopumā materiālu atbilstības līmenis ir zems līdz vidējs. Atbilstības novērtēšanas skala ir no 7 (min) līdz 28 (max) punktiem, un kritiskā sliekšņa robeža ir 12 punkti. Materiāli, kas ieguvuši mazāk par šo vērtību, tiek uzskatīti par neatbilstošiem. Rezultāti liecina, ka 35 materiāli (48,61%) atbilst zemas atbilstības kategorijai, iegūstot 12–15 punktus, t.i., nedaudz virs kritiskā līmeņa. Vidējas atbilstības grupā (16–20 punkti) ir 33 materiāli, kas veido 45,83% no materiālu kopskaita. Tikai 4 materiāli (5,56%) sasniedz vidēji augstu atbilstības līmeni (21–24 punkti). Augstu atbilstības līmeni (25–28 punkti) neviens materiāls nesasniedza (sk. 3.8. attēlu). Secinājums – tikai 4 no 72 analizētajiem materiāliem satur pietiekami daudz informācijas par psiholoģiskajiem un emocionālajiem aspektiem. Šis ir kritiski zems rādītājs, kas norāda, ka **pusaudžiem un jauniešiem netiek nodrošināta zinātniski pamatota un padziļināta informācija par sava dzimuma pašizpratni, dzimumdzīvas atpazīšanu un vadīšanu, psiholoģiskajām**

atšķirībām dzimumdziņas ziņā, kā arī par riskiem, kas saistīti ar dzimumattiecību uzsākšanu pusaudžu vecumā un pārtrauktā dzimumakta kā izsargāšanās metodes izvēli.

3.8. attēls Materiālu vispārējā atbilstība 3. bloka kritērijiem un rādītājiem

4. bloks: Dzimumdzīves (uzvedības) aspekti

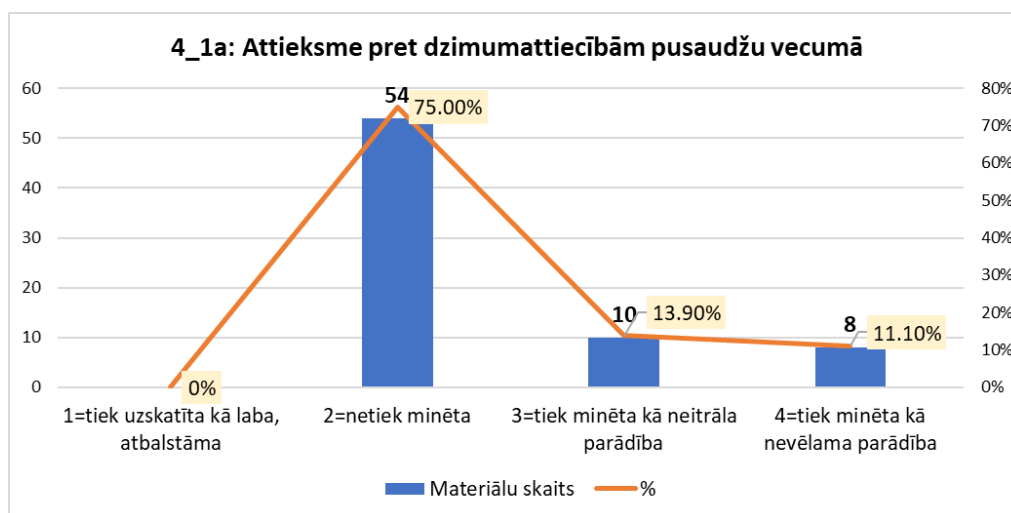
4.1. kritērijs. Dzimumattiecību sākuma vecums

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus 4.1. kritērija "Dzimumattiecību sākuma vecums" abos rādītājos, redzams, ka vidējie vērtējumi ir samērā zemi (2,25 un 2,36) (sk. 4.1. tabulu), kas liecina par vāju vai nepilnīgu šī aspekta atspoguļojumu mācību un informatīvi izglītojošos materiālos.

4.1. tabula Kritērija "Dzimumattiecību sākuma vecums" analīze

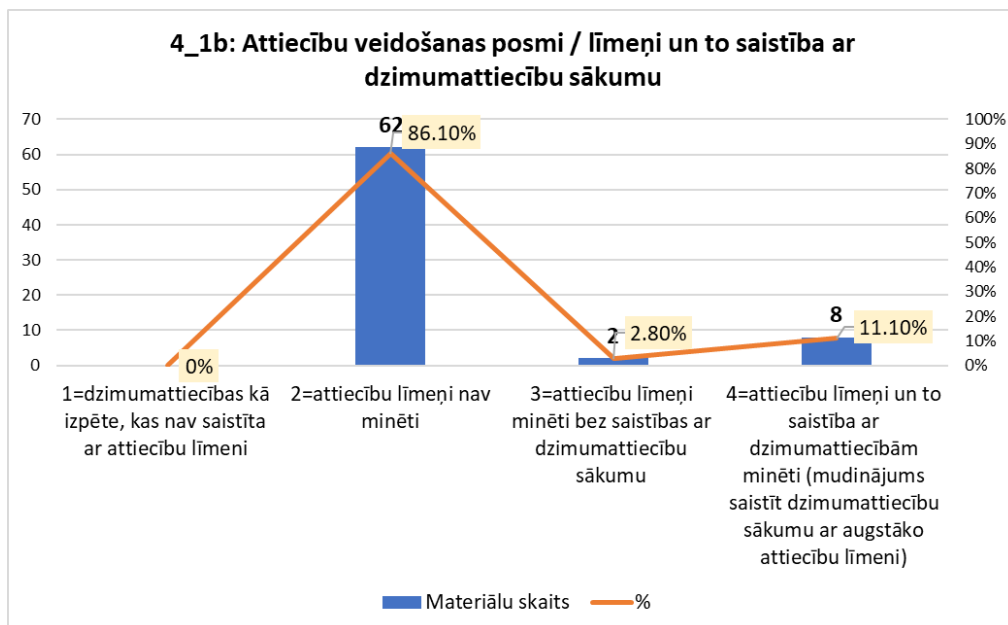
Statistika	4.1. kritērija rādītāji	4_1a: Attieksme pret dzimumattiecībām pusaudžu vecumā	4_1b: Attiecību veidošanas posmi / līmeņi un to saistība ar dzimumattiecību sākumu
Mean		2.36	2.25
Std. Error of Mean		.080	.076
Median		2.00	2.00
Mode		2	2
Std. Deviation		.678	.645
Variance		.459	.415
Range		2	2
Minimum		2	2
Maximum		4	4
Sum		170	162

Pirmais rādītājs — attieksme pret dzimumattiecībām pusaudžu vecumā – lielākajā daļā materiālu (n=54; 75%) nav minēts/konstatēts (sk. 4.1. attēlu), kas norāda, ka galvenokārt šī tēma nav pietiekami aplūkota vai arī tā ir pieminēta virspusēji. Standartnovirzes rādītājs (0,678) liecina par atšķirībām materiālu vērtējumos un mērenu vērtējumu izkliedi. Dzimumattiecības pusaudžu vecumā kā neitrāla parādība minēta 13,9% materiālu un tikai nelielā daļā (n=8, 11,1%) kā nevēlama parādība.

4.1. attēls Rādītāja 4_1a vērtējums

Otrais rādītājs – attiecību veidošanas posmi / līmeņi un to saistība ar dzimumattiecību sākumu – uzrāda vēl mazāku vidējo vērtējumu (2,25). Lielākā daļa vērtējumu (86,1%) šajā aspektā ieguvuši otru zemāko līmeni 2 (no 4) (skat. 4.2. attēlu). Standartnovirze (0,645) norāda uz salīdzinoši vienmērīgu, bet zemu satura kvalitāti šajā jomā, kas ļauj secināt, ka attiecību veidošanas posmi mācību un informatīvi izglītojošajos materiālos pamatā tiek minēti bez skaidras sasaistes ar dzimumattiecību sākumu. Divos materiālos attiecību līmeņi ir minēti, taču bez saistības ar dzimumattiecībām (n=2; 2,8%), savukārt tikai nelielā daļā materiālu (n=8; 11,1%) tiek ieteikts sākt dzimumattiecības augstākajā attiecību līmenī.

4.2. attēls Rādītāja 4_1b vērtējums

4.2. kritērijs. Rīcības modeļi

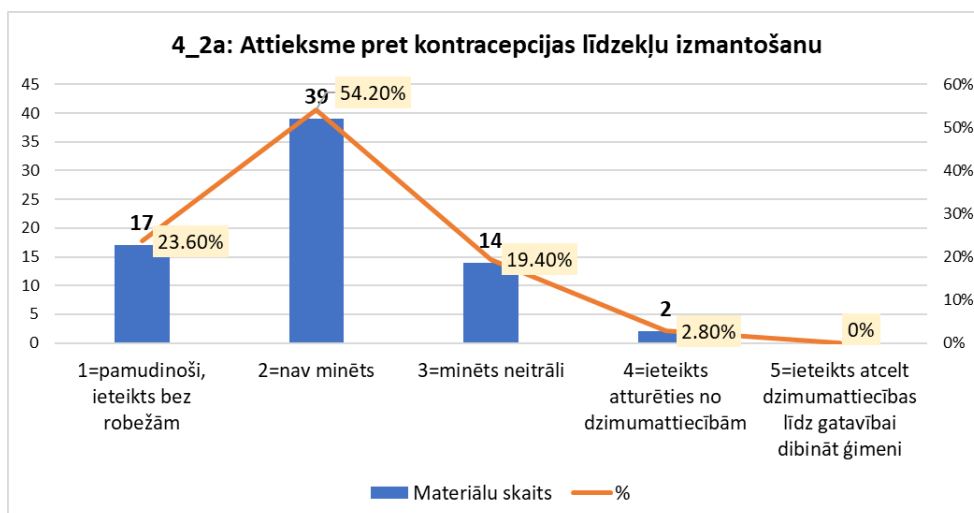
Analizējot atlasīto materiālu vērtējumus pēc 4.2. kritērija "Rīcības modeļi", abi vidējie rādītāji (2,01 un 2,35) ir salīdzinoši zemi (sk. 4.2. tabulu), kas liecina par nepietiekamu vai virspusēju šo aspektu atspoguļojumu.

4.2. tabula Kritērija "Rīcības modeļi" analīze

4.2. kritērija rādītāji	4_2a: Attieksme pret kontracepcijas līdzekļu izmantošanu	4_2b: Vienaudžu ietekme uz seksuālo uzvedību
Statistika		
Mean	2.01	2.35
Std. Error of Mean	.087	.077
Median	2.00	2.00
Mode	2	2
Std. Deviation	.741	.653
Variance	.549	.427
Range	3	2
Minimum	1	2
Maximum	4	4
Sum	145	169

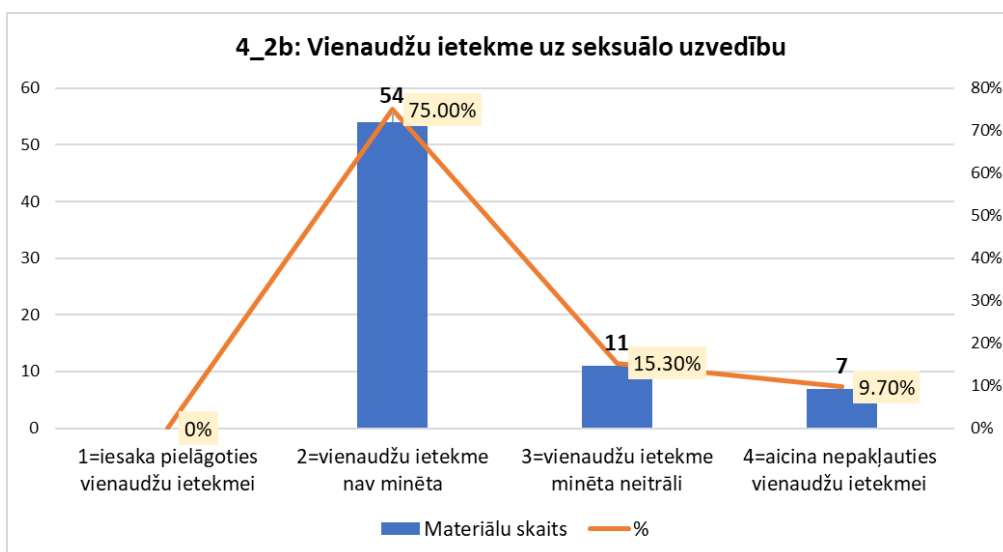
Pirmā rādītāja – attieksme pret kontracepcijas līdzekļu izmantošanu – vidējais vērtējums (2,01) ir viens no zemākajiem visā analizētajā blokā. Tas norāda, ka vairums materiālu nesniedz informāciju par kontracepcijas tēmu vai tā ir virspusēja. Standartnovirze (0,741) liecina par salīdzinoši lielām atšķirībām vērtējumos, kas nozīmē, ka kontracepcijas temats dažādos mācību un informatīvi izglītojošajos materiālos tiek risināts nevienmērīgi un nekonsekventi ar atšķirīgiem skaidrojumiem. Daļā materiālu kontracepcijai tiek veltīts plašs un detalizēts skaidrojums, bet citos materiālos tā tiek pieminēta virspusēji vai netiek aplūkota vispār. Atsevišķos gadījumos kontracepcijas līdzekļu izmantošana tiek attēlota kā atbildīga rīcība, kas palīdz novērst neplānotu grūtniecību un seksuāli transmisīvās slimības (STS), taču citos tai ir neitrāla vai pat negatīva nozīme. Vairāk nekā puse materiālu (n=39; 54,2%) nesniedz informāciju par kontracepcijas līdzekļu izmantošanu (sk. 4.3. attēlu). Apmēram piektdaļā materiālu (n=17; 23,6%) par kontracepcijas līdzekļu izmantošanu tiek izteikta pamudinoša – atbalstoša nostāja (bez robežām), bet 19,4% analizēto materiālu (n=14) to attēlo neitrāli. Divos materiālos (n=2; 2,8%) kontracepcijas vietā tiek ieteikta atturēšanās no

dzimumattiecībām, savukārt nevienā no materiāliem nav pausts viedoklis, kas aicinātu atlikt dzimumattiecības līdz ģimenes dibināšanai.

4.3. attēls Rādītāja 4_2a vērtējums

Otrā rādītāja – vienaudžu ietekme uz seksuālo uzvedību – visbiežāk sastopamais vērtējums ir 2 (“vienaudžu ietekme nav minēta”), ko ieguva 75% materiālu (n=54) (sk. 4.4. attēlu). Neitrāla nostāja pausta 15,3% materiālos (n=11), kas var norādīt par nenoteiktību vai izvairīšanos no skaidras pozīcijas. Nevienā no analizētajiem materiāliem netiek ieteikts pielāgoties vienaudžu spiedienam, bet tikai neliela daļa (n=7; 9,7%) skaidri aicina nepakļauties vienaudžu ietekmei – kas būtu pozitīvs piemērs kritiskās domāšanas un pašnoteikšanās veicināšanai.

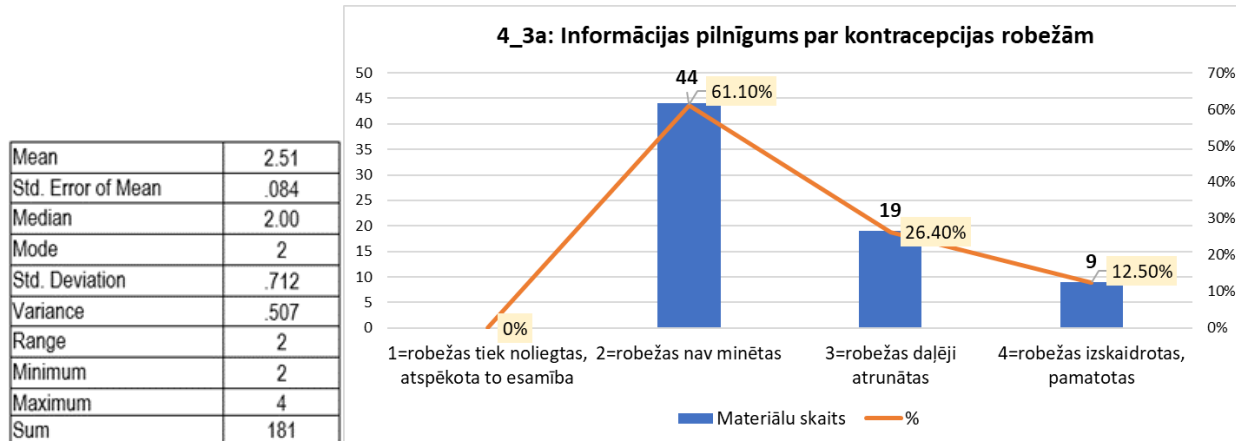

4.4. attēls Rādītāja 4_2b vērtējums

4.3. kritērijs. Rīcības sekas

Analizējot mācību un informatīvi izglītojošos materiālus pēc 4.3. kritērija “Rīcības sekas”, rādītājā “Informācijas pilnīgums par kontracepcijas robežām”, redzams, ka šis temats tiek apskatīts ļoti fragmentāri. Lielākajā daļā materiālu (n=44; 61,1%) informācija par kontracepcijas iespējām, efektivitāti un ierobežojumiem vai nu nav sniegta vispār, vai ir virspusēja (sk. 4.5. attēlu). Daļēji noteiktas robežas minētas 19 materiālos (n=19; 26,4%), savukārt tikai 9 materiāli (12,5%) sniedz pilnīgu un pamatotu skaidrojumu par kontracepcijas izmantošanas robežām un efektivitāti. To atspoguļo arī kvantitatīvie rādītāji: rādītāja vidējais vērtējums ir 2,51 (sk. 4.3. tabulu), kas norāda uz to, ka temats pārsvarā tiek apskatīts daļēji, ar nelielu tendenci uz padziļinātu izklāstu. Tomēr mediāna un moda (abi = 2) liecina, ka lielākajā daļā materiālu šis aspekts ir tikai pieminēts, bez dziļākas analīzes vai konteksta.

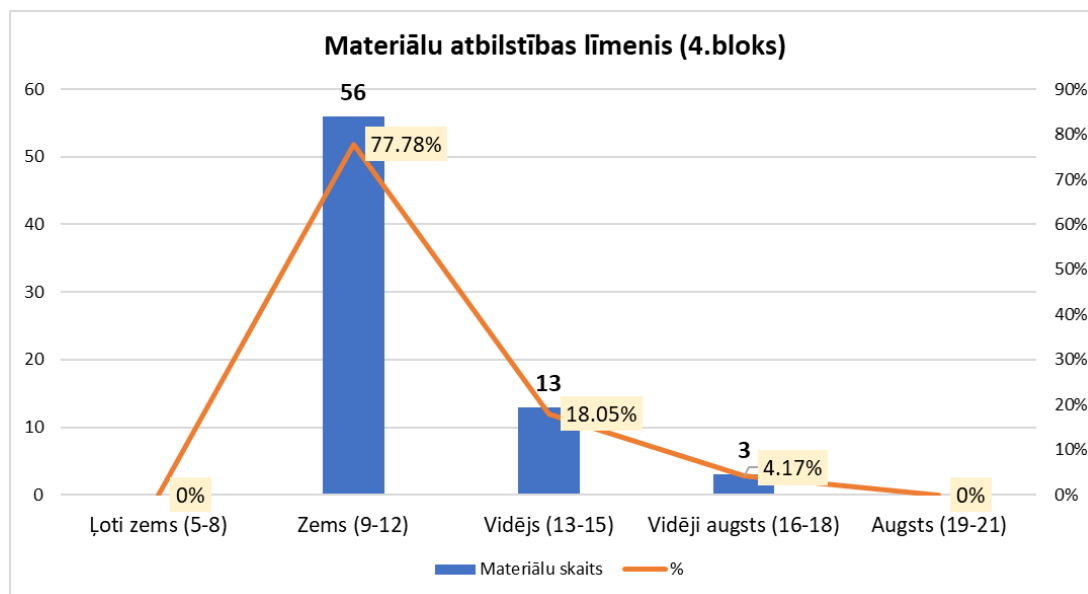
4.3. tabula Kritērija "Rīcības sekas" analīze

4.5. attēls Rādītāja 4_3a vērtējums

Materiālu vispārējā atbilstība 4. bloka kritērijiem un rādītājiem

Analizējot materiālu atbilstības līmeni 4. bloka "Dzimumdzīves (uzvedības) aspekti" kritērijiem, lielākā daļa materiālu (n=56; 77,78%) (sk. 4.6. attēlu) novērtēti ar zemu atbilstības līmeni, kas norāda, ka tie tikai daļēji vai ļoti virspusēji atbilst 4. bloka saturiskajiem kritērijiem. Ņemot vērā, ka atbilstības novērtēšanas skala ir no 5 (min) līdz 21 (max) punktam, kur kritiskais sliekšnis ir noteikts 10 punktu līmenī, materiāli, kuri ieguvuši mazāk par šo punktu skaitu, tiek uzskatīti par neatbilstošiem. Neviens no analizētajiem materiāliem neatbilst augstam vai ļoti zēmam atbilstības līmenim, kas var liecināt par vienveidīgu saturu (ierobežotu, neietverot šos aspektus), t.i., nav pilnīgi neatbilstošs, taču arī netiek piedāvāts kvalitatīvs un vispusīgs saturs. 18,05% materiālu sasniedz vidēju līmeni un tikai 4,17% materiālu atbilst vidēji augstam līmenim.

4.6. attēls Materiālu vispārējā atbilstība 4. bloka kritērijiem un rādītājiem

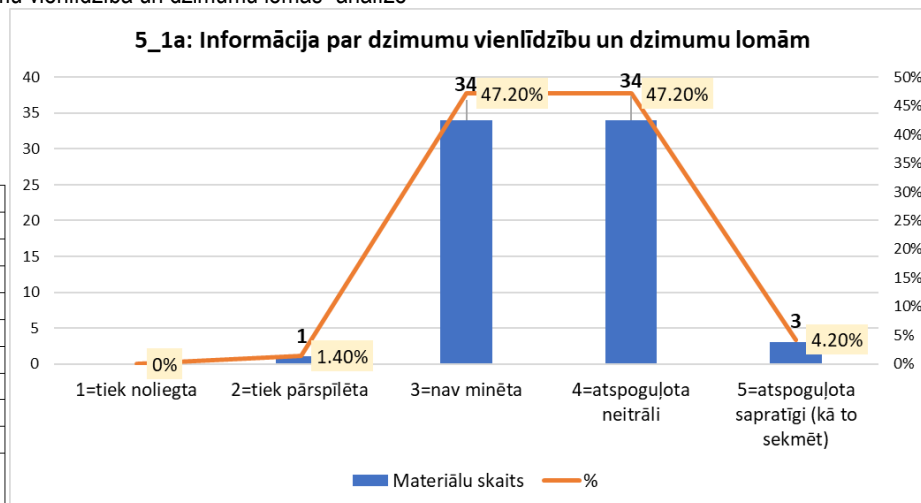
5. bloks: Sociālais aspekts

5.1. kritērijs. Dzimumu vienlīdzība un dzimumu lomas

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus 5.1. kritērija "Dzimumu vienlīdzība un dzimumu lomas" vienā rādītājā, konstatēts, ka gandrīz 1/2 no visiem analizētajiem materiāliem šis aspekts vispār nav minēts (n=34, 47,20%) vai ir atspoguļots neitrāli (n=34, 47,20%), savukārt tikai dažos materiālos (n=3, 4,20%) informācija par dzimumu vienlīdzību un dzimumu lomām atspoguļota saprātīgi, veicinot dzimumu vienlīdzību saprātīgā veidā (sk. 5.1. tabulu un 5.1. attēlu).

5.1. tabula Kritērija "Dzimumu vienlīdzība un dzimumu lomas" analīze

Mean	3.54
Std. Error of Mean	.071
Median	4.00
Mode	3 ^a
Std. Deviation	.604
Variance	.364
Range	3
Minimum	2
Maximum	5
Sum	255
a. Multiple modes exist. The smallest value is shown	

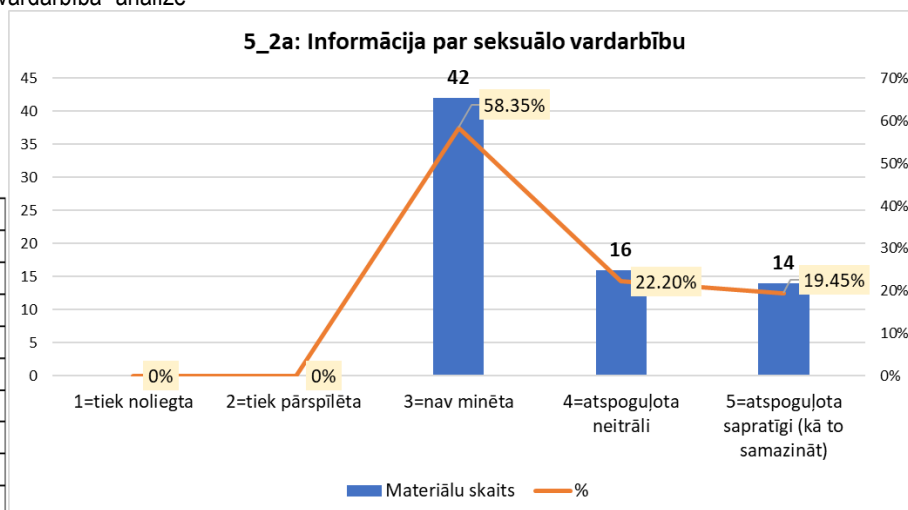
5.1. attēls. Rādītāja 5_1a vērtējums

5.2. kritērijs. Seksuālā vardarbība

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus 5.2. kritērija "Seksuālā vardarbība" vienā rādītājā, konstatēts, ka vairāk nekā 1/2 no visiem analizētajiem materiāliem šis aspekts vispār nav minēts (58,35%). Apmēram 1/5 materiālu šis aspekts ir atspoguļots neitrāli (n=16, 22,20%) vai saprātīgi (n=14, 19,45%), lai mazinātu seksuālās vardarbības izpausmes iespējas (sk. 5.2. tabulu un 5.2. attēlu).

5.2. tabula Kritērija "Seksuālā vardarbība" analīze

Mean	3.61
Std. Error of Mean	.094
Median	3.00
Mode	3
Std. Deviation	.797
Variance	.635
Range	2
Minimum	3
Maximum	5
Sum	260

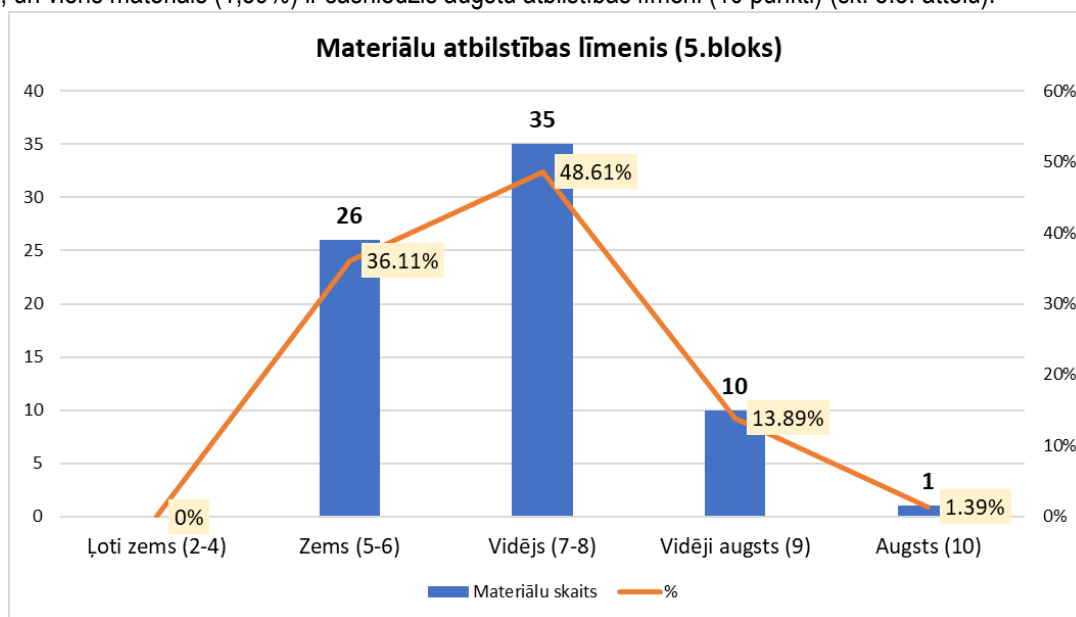

5.2. attēls Rādītāja 5_2a vērtējums

Materiālu vispārējā atbilstība 5. bloka kritērijiem un rādītājiem

Analizējot materiālu atbilstības līmeni projekta konceptuālajai pieejai 5. blokā "Sociālais aspekts", konstatēts, ka kopumā materiālu atbilstības līmenis ir vidējs. Ņemot vērā, ka atbilstības novērtēšanas skala ir no 2 (min) līdz 10 (max) punktiem, kur kritiskais sliekšnis ir noteikts 6 punktu līmenī, materiāli, kuri ieguvuši mazāk par šo punktu skaitu, tiek

uzskatīti par neatbilstošiem. Rezultāti liecina, ka 26 materiāli jeb 36,11% ir klasificēti zemas atbilstības kategorijā, t.i., tie atrodas zem kritiskā sliekšņa (5-6 punkti). Vidējas atbilstības līmeni (7-8 punkti) veido 35 materiāli, kas ir gandrīz puse (48,61%) no visu materiālu kopskaita. Tikai 10 materiāli (13,89%) ir sasnieguši vidēji augstu atbilstības līmeni (9 punkti), un viens materiāls (1,39%) ir sasniedzis augstu atbilstības līmeni (10 punkti) (sk. 5.3. attēlu).

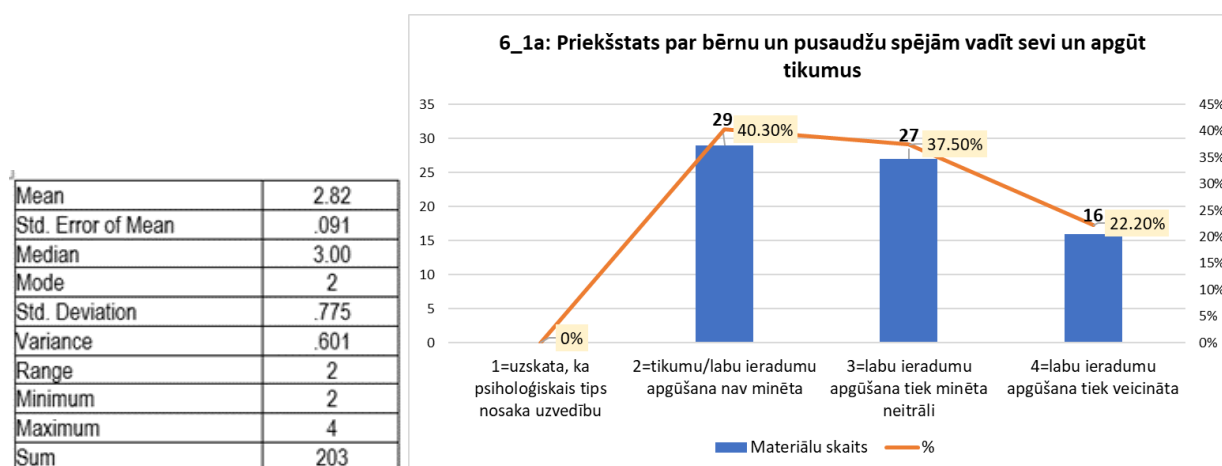
5.3. attēls Materiālu vispārējā atbilstība 5. bloka kritērijiem un rādītājiem

6. bloks: Ētiskais aspekts

6.1. kritērijs. Tikumu apgūšana

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus pēc 6.1. kritērija "Tikumu apgūšana" rādītāja "Priekšstats par bērnu un pusaudžu spējām vadīt sevi un apgūt tikumus", redzams, ka vidējais vērtējums ir 2,82 (sk. 6.1. tabulu), kas norāda par augstāku vērtēšanas līmeni un liecina, ka daļā materiālu tiek atzīta bērnu un pusaudžu spēja vadīt sevi un apzināti veidot tikumiskas izvēles, tomēr šī izpratne nav skaidri formulēta visos materiālos. Mediānas vērtība (3) norāda, ka puse no materiāliem piedāvā neitrālu vai veicinošu skatījumu uz labu ieradumu attīstību. Tomēr visbiežāk piešķirtais vērtējums (moda = 2) atklāj, ka daudzos gadījumos šī tēma ir nepietiekami izcelta vai vispār netiek minēta. Standartnovirze (0,775) un dispersija (0,601) norāda uz mērenu datu izkliedi, kas atspoguļo atšķirīgo pieeju šim jautājumam dažādos materiālos. Turklāt 40,3% materiālu (sk. 6.1. attēlu) tikumu un labo ieradumu apgūšanu nemin vispār, savukārt tikai 22,2% to aktīvi veicina.

6.1. tabula Kritērija "Tikumu apgūšana" analīze

6.1. attēls Rādītāja 6_1a vērtējums

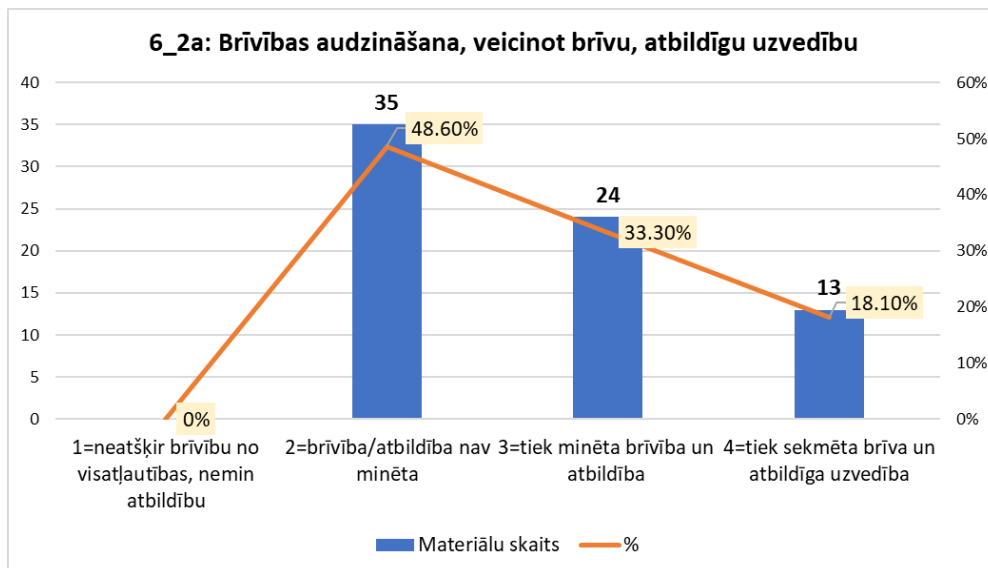
6.2. kritērijs. Sevis vadīšanas tikumi

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus 6.2. kritērija "Sevis vadīšanas tikumi" visos četros rādītājos, redzams, ka vidējie vērtējumi ir samērā zemi (2,49–2,69) (sk. 6.2. tabulu), kas liecina par nepietiekamu uzsvaru uz sevis vadīšanas tikumu (brīvība, atbildība, apdomība, drosme pateikt "nē", neatlaidība) veidošanu analizētajos materiālos. Visos rādītājos visbiežāk piešķirtais vērtējums (moda) ir 2, kas atbilst zemas vai ierobežotas atspoguļošanas līmenim. Standartnovirzes vērtības (no 0,650 līdz 0,858) norāda uz mērenu vērtējumu izkliedi, tomēr tās neliecina par izteikti polarizētiem vērtējumiem.

6.2. tabula Kritērija "Sevis vadīšanas tikumi" analīze

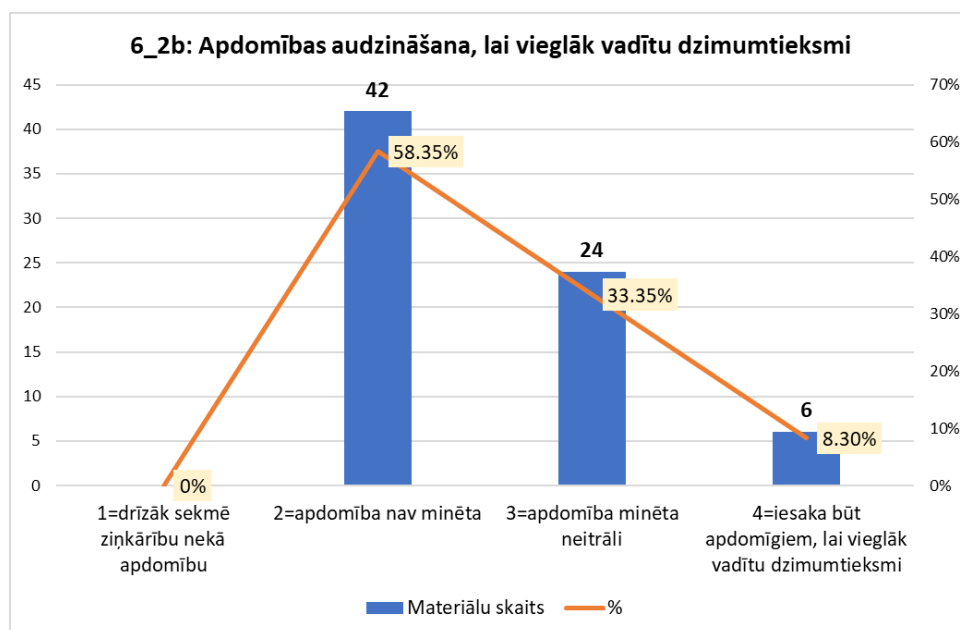
6.2. kritērija rādītāji	6_2a: Brīvības audzināšana, veicinot brīvu atbildīgu uzvedību	6_2b: Apdomības audzināšana, lai vieglāk vadītu dzimumtieksmi	6_2c: Pašcieņa un drosme, spēja pateikt "Nē"	6_2d: Mudinājums tikt galā ar kļūdām, nepadoties sevis vadīšanā
Statistika				
Mean	2.69	2.50	2.65	2.49
Std. Error of Mean	.090	.077	.101	.082
Median	3.00	2.00	2.00	2.00
Mode	2	2	2	2
Std. Deviation	.762	.650	.858	.692
Variance	.581	.423	.737	.479
Range	2	2	2	2
Minimum	2	2	2	2
Maximum	4	4	4	4
Sum	194	180	191	179

Pirmā rādītāja – brīvības audzināšana, veicinot brīvu, atbildīgu uzvedību – vidējais vērtējums (2,69) norāda uz daļēju šī aspekta atspoguļojumu izglītošajos materiālos (sk. 6.2. attēlu). Lielākajā daļā materiālu (n=35; 48,6%) brīvības un atbildības audzināšanas jautājums vispār netiek aplūkots, bet aptuveni trešdaļā (n=24; 33,3%) tas ir pieminēts, tomēr bez skaidra uzsvara uz šo jēdzienu savstarpējo saistību un brīvības audzināšanu kā veidu, kurā veicināt brīvu un atbildīgu uzvedību. Tikai 18,1% materiālu sniedz informāciju, kas sekmē brīvas un atbildīgas uzvedības veidošanos, kas uzskatāmi norāda, ka šis aspekts ir nepietiekami integrēts mācību un izglītojoši informatīvo materiālu saturā. Pozitīvi ir tas, ka nevienā no materiāliem netiek veicināta visatļautība.

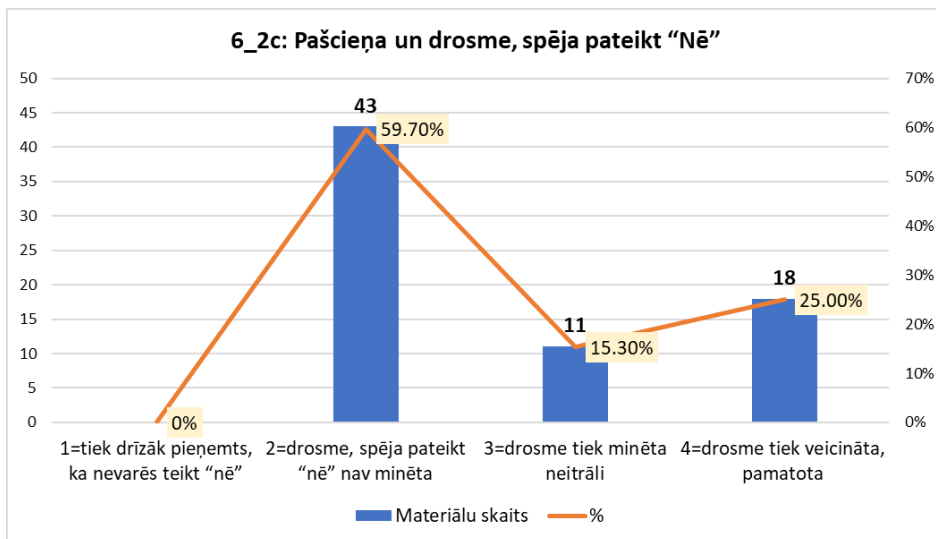
6.2. attēls Rādītāja 6_2a vērtējums

Otrā rādītāja – apdomības audzināšana, lai vieglāk vadītu dzimumtieksmi – vidējais vērtējums (2,5) atklāj, ka apdomības jēdziens ir maz integrēts izglītošajos materiālos (sk. 6.3. attēlu). Vairāk nekā puse (n=42; 58,35%) materiālu vispār nemin apdomības aspektu, kas liecina par apzinātu vai neapzinātu šī tēmas ignorēšanu izglītības kontekstā. Tikai 8,3% materiālu tiek ieteikts būt apdomīgiem, lai vieglāk vadītu dzimumtieksmi, savukārt 33,35% gadījumu apdomība ir minēta neitrāli, bez konkrēta uzsvara uz tās nozīmi šajā kontekstā. Nevienā no vērtētajiem materiāliem nav konstatēta tendence veicināt ziņkārību vairāk nekā apdomību, kas ir pozitīvi.

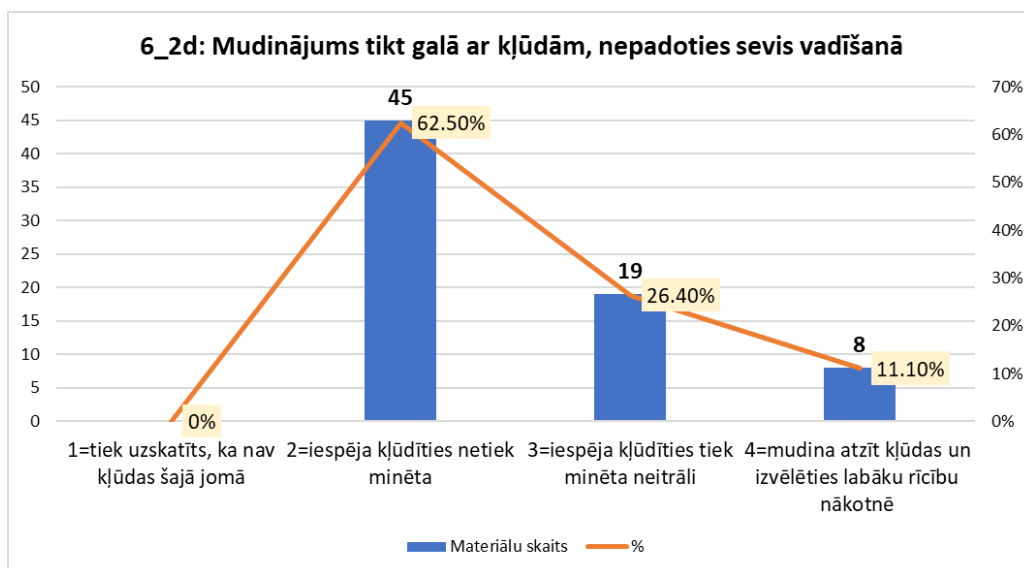
6.3. attēls Rādītāja 6_2b vērtējums

Trešā rādītāja – pašcieņa un drošme, spēja pateikt “nē” – vidējais vērtējums (2,65) liecina, ka šis tikums mācību un informatīvi izglītošajos materiālos tiek atspoguļots nedaudz biežāk nekā pārējie sevis vadīšanas aspekti, taču joprojām nav pietiekami uzsvērts (sk. 6.4. attēlu). Dominējošais vērtējums (moda) un mediāna ir 2, kas norāda, ka lielākajā daļā materiālu pašcieņas un drošmes, spējas pateikt “nē” nozīme nav tieši akcentēta. Lielākajā daļā informatīvi izglītojošo materiālu (n=43; 59,7%) drošme, spēja pateikt “nē” nav minēta, kas norāda uz to, ka analizētajos materiālos šāda iespēja pēc būtības netiek akcentēta. Tikai 25% materiālu (n=18) šo aspektu skaidri veicina un pamato, savukārt 15,3% (n=11) drošme tiek minēta neitrāli, bez dziļāka skaidrojuma vai uzsvāra.

6.4. attēls Rādītāja 6_2c vērtējums

Ceturta rādītāja – mudinājums tikt galā ar kļūdām, nepadoties sevis vadīšanā – vidējais vērtējums (2,49) ir zemākais no visiem četriem rādītājiem, analizējot 6.2. kritērija “Sevis vadīšanas tikumi” datus (sk. 6.1. tabulu). Tā kā moda un mediāna ir 2, vairāk nekā puse materiālu neuzsver vai tikai daļēji skar šo tēmu. Tas nozīmē, ka izglītošajos materiālos reti tiek uzsvērtā doma, ka kļūdas ir dabiskas un nav šķērslis personīgai izaugsmei, un jaunieši netiek pietiekami iedrošināti turpināt centienus sevis vadīšanā pat pēc neveiksmēm. Turklāt vairāk nekā puse materiālu (n=45; 62,50%) nesniedz informāciju par kļūdišanās iespējamību (sk. 6.5. attēlu). Otrs nozīmīgākais rādītājs (n=19; 26,40%) attiecas uz materiāliem, kuros kļūdu iespēja tiek minēta neitrāli, un salīdzinoši nelielu īpatsvaru (n=8; 11,10%) veido materiāli, kas mudina atzīt kļūdas un izvēlēties labāku rīcību nākotnē. Neviens no materiāliem nepauž uzskatu, ka kļūdas šajā jomā nepastāv.

6.5. attēls Vērtējuma 6_2d vērtējums

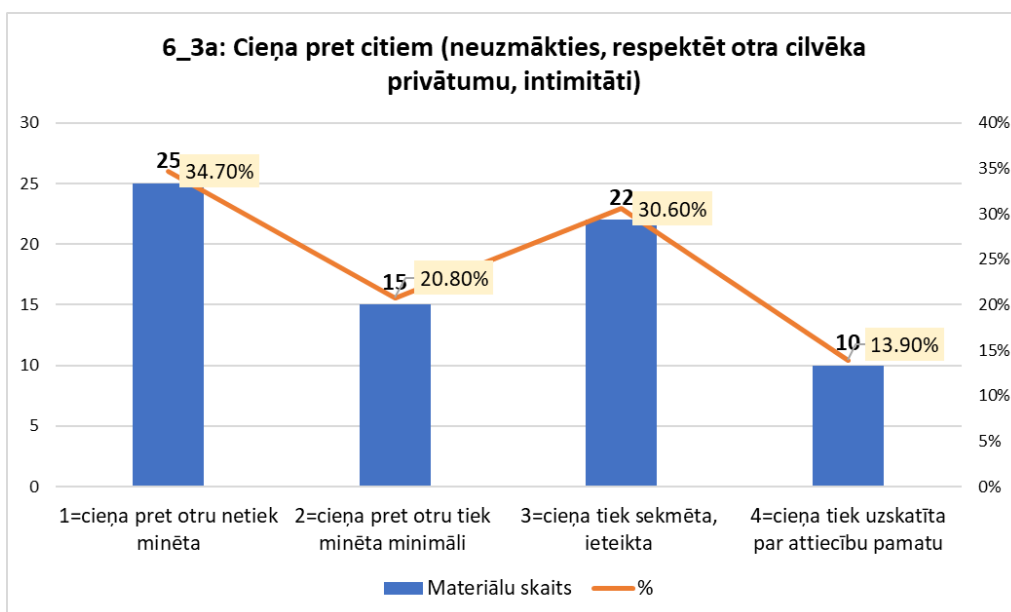
6.3. kritērijs. Attiecību tikumi

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus 6.3. kritērija "Attiecību tikumi" abos rādītājos, redzams, ka vidējie vērtējumi ir samērā zemi (2,24 un 1,96) (sk. 6.3. tabulu), kas liecina par ierobežotu šo materiālu atbilstību kritērijiem, īpaši attiecībā uz cieņu pret citiem un informētu, brīvu savstarpējo piekrišanu. Zemie rādītāji norāda uz to, ka šie aspekti mācību un informatīvi izglītojošajos materiālos nav pietiekami izcelti vai arī nav atspoguļoti pietiekami skaidri un saprotami mērķauditorijai. Abos rādītājos visbiežāk sniegtais vērtējums (moda) ir 1, kas ir zemākais iespējamais novērtējums. Tas norāda, ka lielākā daļa analizēto materiālu šo kritēriju izpilda vājā līmenī vai vispār tos neietver. Īpaši kritiska situācija novērojama otrajam rādītājam "Informēta, brīva savstarpējā piekrišana", kur arī mediāna ir 1,00, kas nozīmē, ka vismaz puse materiālu ir novērtēti ar zemāko iespējamo vērtējumu. Pirmā rādītāja "Cieņa pret citiem" mediāna ir nedaudz augstāka (2,00), tomēr arī tas liecina par ierobežotu atbilstību attiecīgajam kritērijam. Savukārt standartnovirze abos rādītājos (1,081 un 1,316) liecina par salīdzinoši lielu vērtējumu izkliedi, īpaši jautājumā par savstarpējo piekrišanu. Tas nozīmē, ka materiāli ievērojami atšķiras pēc kvalitātes un kritērija izpildes līmeņa.

6.3. tabula Kritērija "Attiecību tikumi" analīze

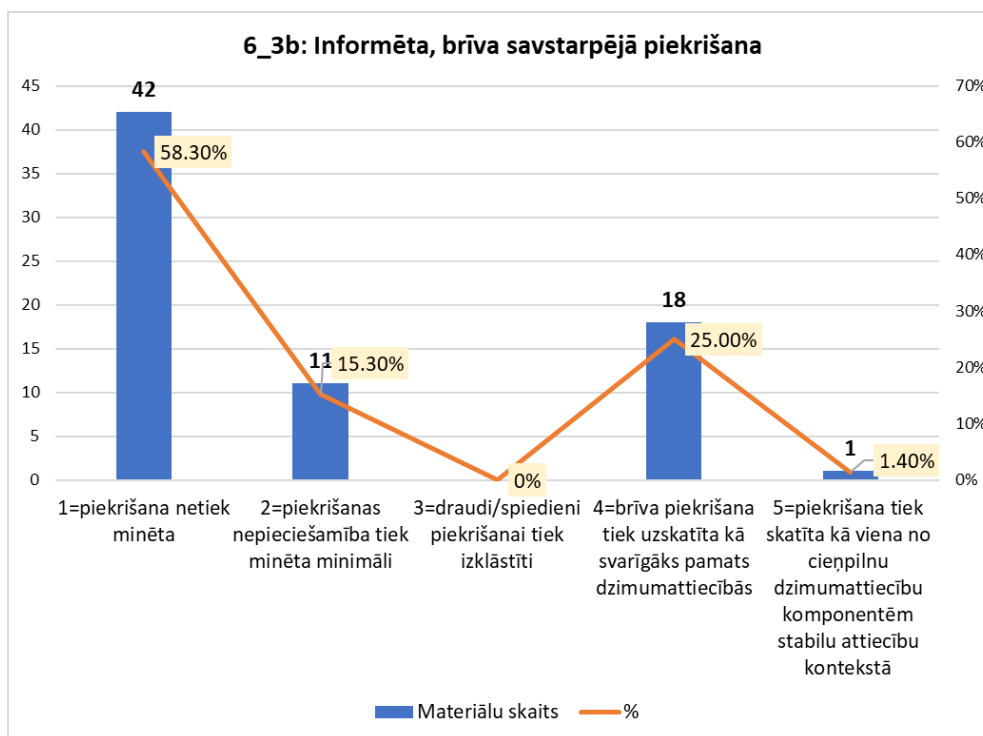
Statistika	6.3. kritērija rādītāji	6_3a: Cieņa pret citiem (neuzmākties, respektēt otra cilvēka privātumu, intimitāti)	6_3b: Informēta, brīva savstarpējā piekrišana
Mean		2.24	1.96
Std. Error of Mean		.127	.155
Median		2.00	1.00
Mode		1	1
Std. Deviation		1.081	1.316
Variance		1.169	1.731
Range		3	4
Minimum		1	1
Maximum		4	5
Sum		161	141

Pirmais rādītājs – cieņa pret citiem (neuzmākties, respektēt otra cilvēka privātumu, intimitāti) – uzrāda, ka vairāk nekā puse (n=40; 55,50%) materiālu saņēmēji zemu vērtējumu (1 vai 2) (sk. 6.6. attēlu), kas nozīmē, ka cieņa pret otru cilvēku vai nu vispār netiek pieminēta, vai tiek atspoguļota ļoti ierobežoti. 22 materiālos (30,60%) cieņa tiek ieteikta vai sekmēta, un tikai 10 materiāli (13,9%), kas ir ļoti neliels īpatsvars, cieņu pret citiem traktē kā attiecību pamatvērtību.

6.6. attēls Rādītāja 6_3a vērtējums

Otrajam rādītājam – informēta, brīva savstarpējā piekrišana – ļoti augsts rādītājs ir zemākajā vērtējuma līmenī – 1 (n=42; 58,30%) (sk. 6.7. attēlu), kas norāda, ka piekrišanas jautājums materiālos netiek minēts vispār. Minimāla piekrišanas nepieciešamība (vērtējuma līmenis – 2) uzrādīta 15,30% materiālu, kas kopā ar vērtējuma līmeni – 1 veido vairāk nekā 73% no visiem materiāliem, kuros piekrišana nav pietiekami uzsvērtā vai tiek aplūkota ļoti virspusēji. Nevienā no materiāliem netiek aprakstīta piespiešana vai spiediena/draudu situācijas attiecībā uz piekrišanu (vērtējuma līmenis – 3). Pozitīvi vērtējams fakts, ka 25% materiālu piekrišanu tomēr atzīst par būtisku dzimumattiecību sastāvdaļu (vērtējuma līmenis – 4). Tomēr tikai 1 materiāls (1,4%) sniedz skatījumu uz piekrišanu kā uz cieņpilnu attiecību pamatu (vērtējuma līmenis – 5).

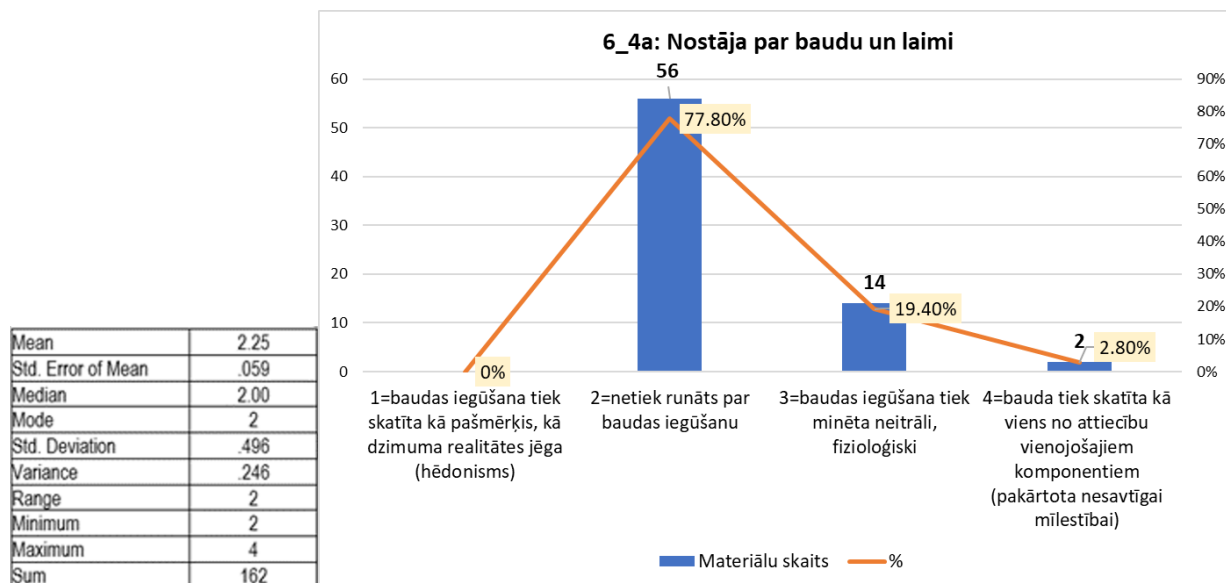

6.7. attēls Rādītāja 6_3b vērtējums

6.4. kritērijs. Bauda un laime

Analizējot atlasīto materiālu vērtēšanas rezultātus pēc 6.4. kritērija “Bauda un laime” rādītāja “Nostāja par baudu un laimi”, redzams, ka vidējais vērtējums ir 2,25 (sk. 6.4. tabulu), kas norāda uz salīdzinoši zemu vērtējumu līmeni un liecina, ka daļā materiālu baudas un laimes tematika tiek atklāta un risināta, taču tā nav plaši vai padziļināti analizēta. Mediānas vērtība (2) liecina, ka vairāk nekā puse analizēto materiālu baudas un laimes tematu aplūko tikai virspusēji vai minimālā apjomā. Arī moda (2) apstiprina šo tendenci, jo visbiežāk piešķirtais vērtējuma līmenis ir 2, kas norāda uz ierobežotu šīs tēmas atspoguļojumu materiālos. Standartnovirzes vērtība (0,496) norāda uz salīdzinoši zemu datu izkliedi, kas liecina par vērtējumu vienveidību. Proti, lielākā daļa analizēto materiālu saņem līdzīgus (zemus) novērtējumus, kas atspoguļo ierobežotu tematisko ievirzi attiecībā uz baudas un laimes jautājumiem. Precīzāk, 77,8% materiālos (n=56) vispār nekas netiek minēts par baudas iegūšanu, 19,4% (n=14) to piemin neitrāli un fizioloģiskā kontekstā, savukārt tikai 2,8% materiālu (n=2) baudu aplūko kā attiecību vienojošu, mīlestībā balstītu aspektu (sk.6.8. attēlu). Nevienā no materiāliem bauda netiek atzīta par cilvēka darbības pašmērķi (hēdonisms). Pozitīva un atvērta attieksme pret šo tematu izglītošajos un informatīvajos materiālos ir sastopama reti. Tādējādi var secināt, ka šie materiāli tikai daļēji atklāj baudas un laimes nozīmi indivīda attīstībā, un attiecīgā tematika bieži vien tiek atspoguļota virspusēji, minimālā apjomā vai vispār netiek ietverta.

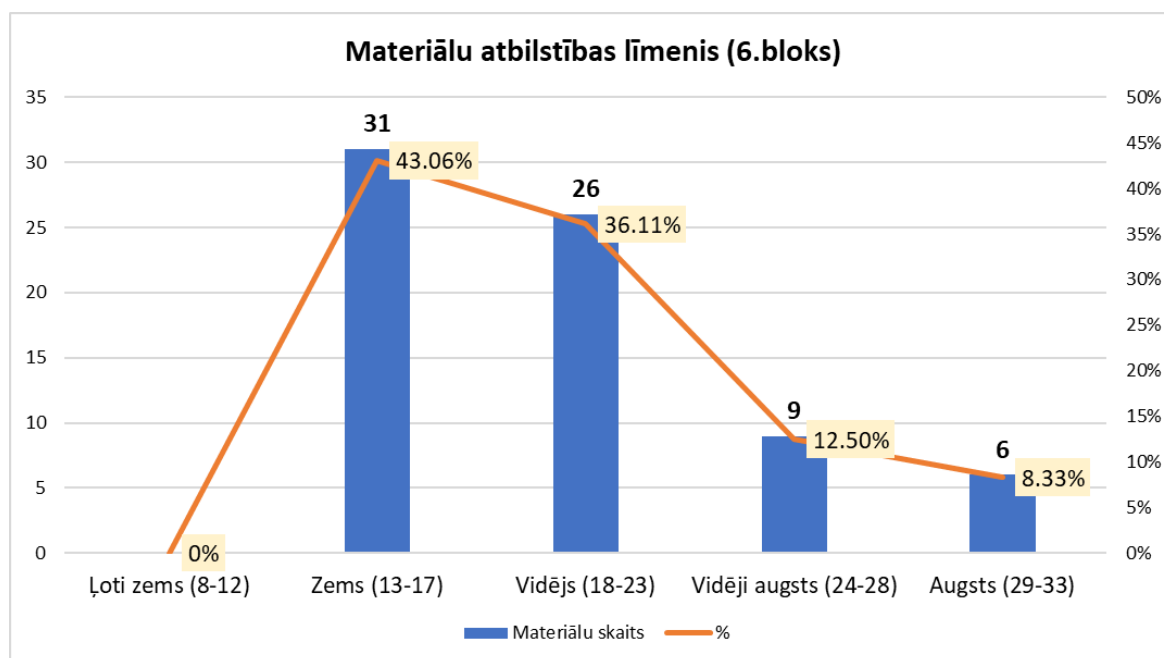
6.4. tabula Kritērija "Bauda un laime" analīze

6.8. attēls Rādītāja 6_4a vērtējums

Materiālu vispārējā atbilstība 6. bloka kritērijiem un rādītājiem

Materiālu vispārējā atbilstība 6. bloka "Ētiskais aspekts" kritērijiem liecina par būtisku atšķirību ētiskā satura interpretācijā un izmantošanas pakāpē. No visiem analizētajiem materiāliem 31 vienība (43,06%) nav sasniegusi minimālo atbilstības sliekšni – 14 punktus, tādējādi klasificējama kā neatbilstoša ētiskajām prasībām. Novērtējuma skalas ietvaros (8–33 punkti) tikai seši materiāli sasnieguši punktu apjomu, kas ļauj tos klasificēt kā augstas atbilstības piemērus (sk. 6.9. attēlu).

6.9. attēls Materiālu vispārējā atbilstība 6. bloka kritērijiem un rādītājiem

Materiālu vispārējā atbilstība projekta konceptuālajai pieejai

Apkopojot materiālu novērtējuma rezultātus sešos blokos (sk. 7.1. attēlu), var secināt par materiālu izlases atbilstību projekta koncepcijai:

1. bloks “Attiecības, ģimenes veidošanas vērtības un ģimenes atbalsts” izceļas ar izteikti negatīvu novērtējumu. Trīs ceturtdaļas materiālu (77,77%) novērtēti kā ļoti zema vai zema atbilstības līmeņa materiāli, un tikai viena piektdaļa (18,06%) sasniedz vidēju atbilstības līmeni.

2. bloks “Bioloģija, dzīvība, fiziskā veselība” parāda nedaudz līdzsvarotāku vērtējumu sadalījumu. Salīdzinot ar pārējiem blokiem, 2. blokā ir lielāks materiālu īpatsvars (26,38%), kas novērtēti kā ļoti zema atbilstības līmeņa materiāli. Lai gan šeit vērojams augsts ļoti zema vai zema atbilstības līmeņa materiālu īpatsvars (62,49%), gandrīz trešdaļa materiālu (27,78%) atzīti par vidēja atbilstības līmeņa materiāliem, un aptuveni desmitā daļa (9,73%) – par vidēji augsta atbilstības līmeņa materiāliem.

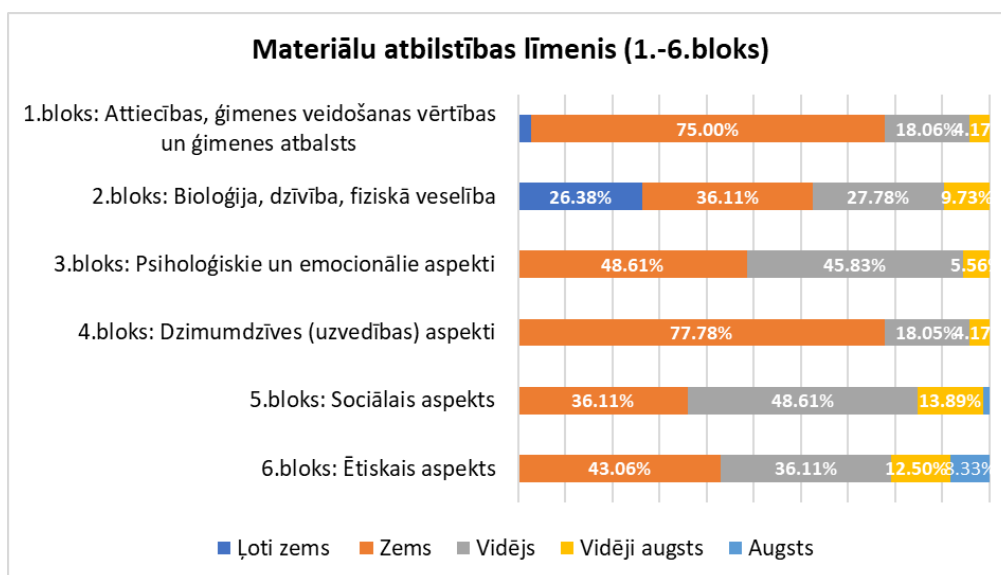
3. bloks “Psiholoģiskie un emocionālie aspekti” ir svarīgs, ņemot vērā bērnu un jauniešu psiholoģiskās un emocionālās labbūtnības nozīmi. Tomēr šeit lielākā daļa materiālu atzīti par zema (48,61%) vai vidēja (45,83%) atbilstības līmeņa materiāliem. Vidēji augstu līmeni ir sasniedzis tikai neliels materiālu skaits (5,56%).

4. blokā “Dzimumdzīves (uzvedības) aspekti” situācija ir līdzīga 1. bloka vērtējumu sadalījumam. Trīs ceturtdaļas materiālu (77,78%) novērtēti kā zemas atbilstības līmeņa materiāli, un gandrīz viena piektdaļa (18,05%) sasniedz vidēju atbilstības līmeni.

5. blokā “Sociālais aspekts” vērojama pozitīvāka tendence. Gandrīz puse materiālu (48,61%) novērtēti vidējā atbilstības līmenī, un 15,28% materiālu atzīti par vidēji augsta vai augsta atbilstības līmeņa materiāliem.

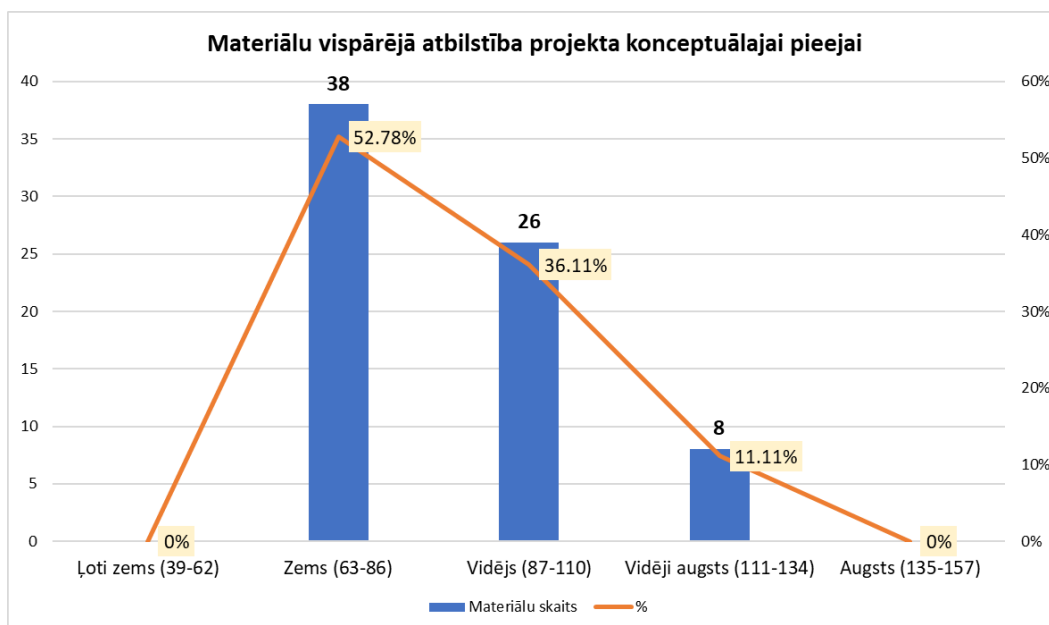
6. bloks “Ētiskais aspekts” kopumā uzrāda 5. blokam līdzīgu tendenci. Salīdzinot ar pārējiem blokiem, 6. blokā ir lielāks materiālu īpatsvars (20,83%), kas novērtēti kā vidēji augsta vai augsta atbilstības līmeņa materiāli. Tomēr vairāk nekā divas piektdaļas (43,06%) materiālu joprojām tiek klasificēti kā zema atbilstības līmeņa materiāli.

Kopumā materiālu novērtējuma rezultāti atklāj, ka visos blokos dominē materiāli ar zemu vai vidēju atbilstības līmeni, savukārt vidēji augsta vai augsta atbilstības līmeņa materiāli nav tik bieži sastopami.

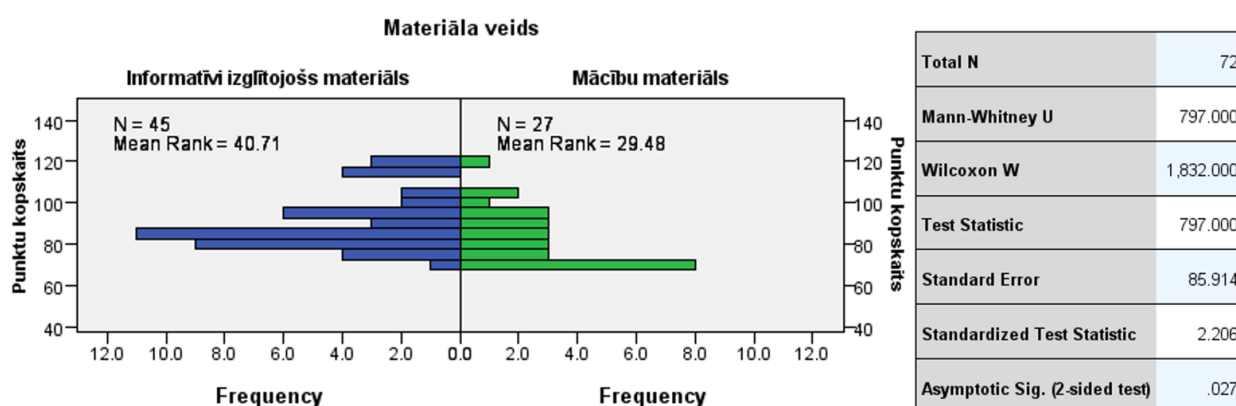
7.1. attēls Materiālu atbilstības līmeņa novērtējums sešos blokos

Analizējot materiālu vispārējās atbilstības līmeni projekta konceptuālajai pieejai (sk. 7.2. attēlu), konstatēts, ka kopumā materiālu atbilstības līmenis ir zems. Ņemot vērā, ka atbilstības novērtēšanas skala ir no 1 (min) līdz 157 (max) punktiem, kritiskais sliekšnis ir noteikts 70 punktu līmenī. Rezultāti liecina, ka 38 materiāli, kas veido vairāk nekā pusi jeb 52,78%, ir klasificēti zemas atbilstības kategorijā (ieguva 63-86 punktus). Vidējā atbilstības līmenī (ieguva 87-110 punktus) ir 26 materiāli, kas veido divas piektdaļas (36,11%) no materiālu kopskaita. Tikai 8 materiāli (11,11%) ir sasnieguši vidēji augstu atbilstības līmeni (ieguva 111-134 punktus).

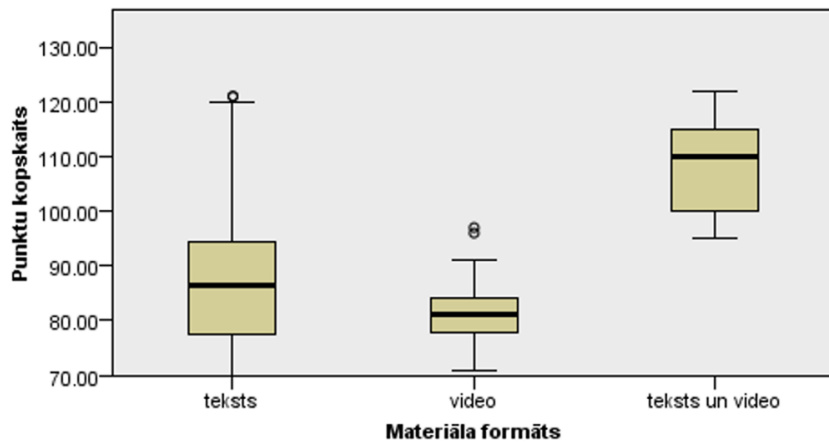
7.2. attēls Materiālu vispārējā atbilstība projekta konceptuālajai pieejai

Salīdzinot atbilstības līmeni pēc analizēto materiālu formāta, izdošanas gada, veida/tipa un mērķgrupas, tika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības starp materiālu atbilstības vērtēšanas rezultātiem pēc materiāla formāta un veida/tipa. Informatīvi izglītojošie materiāli statistiski nozīmīgi ($p = 0,027$) tika biežāk novērtēti augstāk nekā mācību materiāli, kas varētu liecināt par to lielāku atbilstību projekta konceptuālajai pieejai (sk. 7.3. attēlu).

7.3. attēls Materiālu vispārējās atbilstības salīdzinājums, ņemot vērā iegūto punktu kopskaitu un materiāla veidu/tipu (Manna-Vitnija U testa rezultāti)

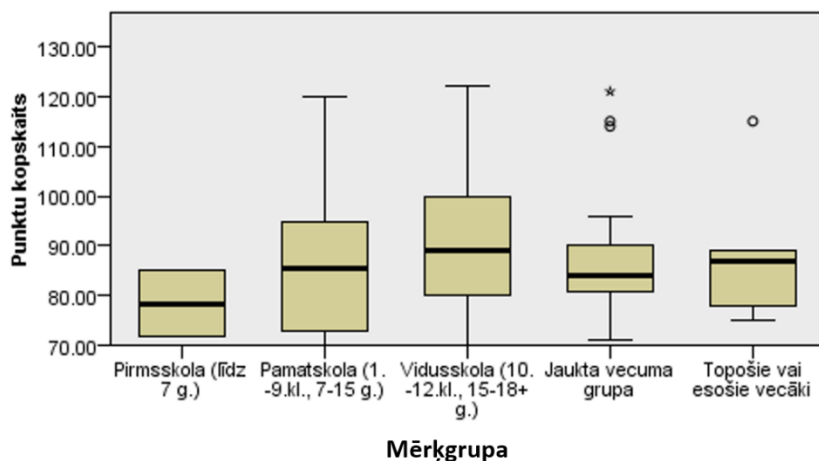
Jaukta tipa materiāli, kas ietver gan tekstu, gan video, ievērojami izceļas ar augstāko vidējo rangu – 63,33. Tas liecina, ka šāda formāta materiālu atbilstība statistiski nozīmīgi ($p = 0,002$) vērtēta augstāk nekā tikai teksta (vidējais rangs 36,26) vai tikai video (vidējais rangs 28,19) formāta materiālu atbilstība (sk. 7.4. attēlu).

Total N	72
Test Statistic	12.722
Degrees of Freedom	2
Asymptotic Sig. (2-sided test)	.002

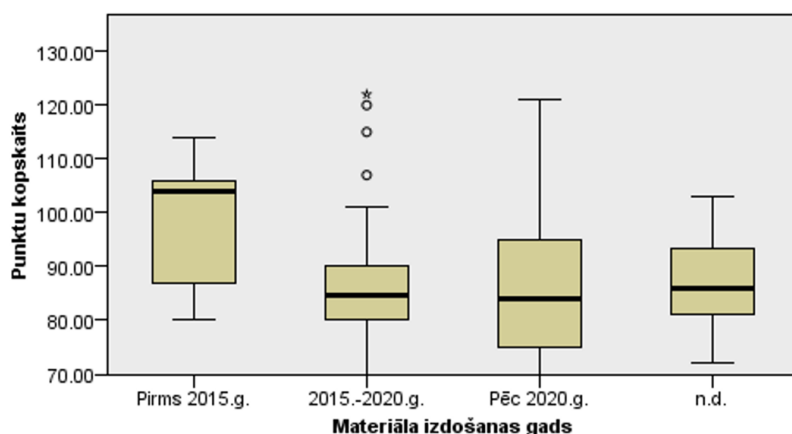
7.4. attēls Materiālu vispārējās atbilstības salīdzinājums, ņemot vērā iegūto punktu kopskaitu un materiāla formātu (Kruskala-Valisa H testa rezultāti)

Materiālu vērtēšanas rezultāti statistiski nozīmīgi neatšķiras pēc mērķgrupas (sk. 7.5. attēlu) un izdošanas gada (sk. 7.6. attēlu).

Total N	72
Test Statistic	1.944
Degrees of Freedom	4
Asymptotic Sig. (2-sided test)	.746

7.5. attēls Materiālu vispārējās atbilstības salīdzinājums, ņemot vērā iegūto punktu kopskaitu un materiāla mērķgrupu (Kruskala-Valisa H testa rezultāti)

Total N	72
Test Statistic	2.607
Degrees of Freedom	3
Asymptotic Sig. (2-sided test)	.456

7.6. attēls Materiālu vispārējās atbilstības salīdzinājums, ņemot vērā iegūto punktu kopskaitu un materiāla izdošanas gadu (Kruskala-Valisa H testa rezultāti)

SECINĀJUMI

Šis pētījums tika veikts ar mērķi noskaidrot, kādi materiāli latviešu valodā ir pieejami bērnu un jauniešu dzimumaudzināšanas jomā Latvijā, kāda ir šo materiālu vērtību orientācija un atbilstība esošā projekta konceptuālajai pieejai, kuri no materiāliem vislabāk atbilst projekta koncepcijai un var tikt rekomendēti izmantošanai, lai veicinātu ģimenes veidošanas vērtībās balstītu tikumisko dzimumaudzināšanu bērnu un jauniešu vidū Latvijā.

Kopumā tika identificēti un projekta pētāmo materiālu datubāzei pievienoti 84 materiāli, kas ir publicēti 2001.–2024. gadā un ietver gan mācību līdzekļus (piemēram, mācību programmu paraugus, mācību grāmatas, mācību stundu videoierakstus, rokasgrāmatas, izdales materiālus bioloģijā, dabaszinībās, sociālajās zinībās u.c.) pirmsskolas vecuma bērniem un pedagogiem, pamatskolas un vidusskolas klašu skolēniem un pedagogiem, gan arī citus informatīvi izglītojošos materiālus, kurus piedāvā valsts institūcijas, dažādas nevalstiskās organizācijas un izglītības portāli. No sākotnēji identificētajiem 84 materiāliem turpmākai padziļinātajai analīzei mērķtiecīgi tika atlasīti 72 jaunākie un/vai aktuālākie materiāli, kuri tika analizēti, izmantojot speciāli šī projekta nolūkam izstrādāto dokumentu analīzes šablonu, kuru veido seši analīzes bloki: 1) attiecības un ģimenes veidošana; 2) bioloģija, dzīvība un fiziskā veselība; 3) psiholoģiskie un emocionālie aspekti; 4) dzimumdzīves (uzvedības) aspekti; 5) sociālais aspekts; 6) ētiskais aspekts.

Analizējot materiālu atbilstības līmeni projekta konceptuālajai pieejai **1. blokā “Attiecības, ģimenes veidošanas vērtības un ģimenes atbalsts”**, konstatēts, ka kopumā materiālu atbilstības līmenis ir zems ($n=54$, 75%). Lielākajā daļā materiālu nav informācijas par dzimumdzīves saistību ar mīlestību, jūtām vai pieķeršanos; netiek sniegta izpratne par mīlestību, akcentējot atšķirības starp jūtām, emocijām, kaisli, nesavtīgu mīlestību; trūkst informācijas par attiecību veidošanas pakāpēm. Analizētajos materiālos pārsvarā netiek likts uzsvars uz savienību starp sievieti un vīrieti dzīves projekta kontekstā, sociālo atzišanu (laulību), stabilitāti, veselumu un monogāmiju, kā arī vecāku lomu bērnu dzimumaudzināšanas jomā. 1/5 materiālu ir minēta dzimumdzīves saistība ar mīlestību, jūtām, pieķeršanos kā būtisks aspekts. Apmēram 1/10 materiālu pauž izpratni par mīlestību kā nesavtīgu mīlestību (labuma meklēšanu otrā, t.i., savā partnerī). Mazāk nekā 1/10 materiālu sniedz sīkāku informāciju par attiecību veidošanas pakāpēm. Gandrīz 1/3 materiālu min abus dzimumus, un to papildinātība ir skaidrota fizioloģiski, funkcionāli, tikai dažos materiālos abu dzimumu papildinātība izklāstīta arī psiholoģiski un/vai dzīves projekta kontekstā. Mazāk nekā 1/5 materiālu laulība minēta kā sociāla parādība/fakts, tikai pāris materiālos laulības nozīme tiek pamatota un atbalstīta. Apmēram 1/10 materiālu veicina rūpes par auglību, pauž pozitīvu skatījumu uz jaunās dzīvības radīšanu. Mazāk nekā 1/10 materiālu skatās uz dzimumattiecību stabilitāti un ilgtspēju ģimenes veidošanas/dzīves projekta kontekstā un min veselumu (holistisku, visaptverošu savienību) kā vienu no dzīves komponentiem. Tikai vienā materiālā holistiskā, visaptverošā savienība uzskatīta par svarīgāko abu cilvēku dzīvē. Apmēram 1/10 materiālu min unikalitāti (monogāmiju) kā vēlamu situāciju, nevienā materiālā nav detalizēti atspoguļots monogāmijas skaistums, iespējamība un sniegts tās pamatojums. Vairāk nekā 1/4 materiālu vecāku iesaiste dzimumaudzināšanā minēta, bet nav centrāla, vairāk nekā 1/10 materiālu akcentē vecāku iesaisti kā ļoti būtisku bērnu un pusaudžu dzimumaudzināšanas aspektu.

Analizējot materiālu atbilstības līmeni projekta konceptuālajai pieejai **2. blokā “Bioloģija, dzīvība, fiziskā veselība”**, konstatēts, ka kopumā materiālu atbilstības līmenis ir ļoti zems vai zems ($n=45$, 62,49%). Tikai dažos materiālos uzsvērtas ne tikai zēnu un meiteņu attīstības atšķirības, bet arī dzimumtieksmes atšķirības; sniegta informācija par anatomiju, fizioloģiju un dzimumorgānu higiēnu zēniem un meitenēm; sniegta informācija par dažādiem dzimumdzīves pozitīvajiem aspektiem, ņemot vērā mērķgrupas vecuma īpatnības. Puse izanalizēto materiālu sniedz informāciju par dažādiem dzimumdzīves negatīvajiem aspektiem atbilstoši mērķgrupas vecuma īpatnībām.

Analizējot materiālu atbilstības līmeni projekta konceptuālajai pieejai **3. blokā “Psiholoģiskie un emocionālie aspekti”**, konstatēts, ka pārsvarā materiālu atbilstības līmenis ir zems ($n=35$, 48,61%) un vidējs ($n=33$, 45,83%). Apmēram 1/3 materiālu sava dzimuma pašizpratnes bioloģiskā un psiholoģiskā dimensija ir daļēji ieskicēta, un tikai dažos materiālos tā ir labi pamatota. 1/4 materiālu veicina sava ķermeņa pozitīvu pieņemšanu pubertātes laikā. Tikai dažos materiālos psiholoģiskās atšķirības starp zēniem un meitenēm dzimumdzīves ziņā ir minētas un pamatotas. Gandrīz 2/5 materiālu dzimumtieksmes vadīšana ir minēta kā fakts, bet tikai dažos materiālos savas dzimumtieksmes vadīšana ir ieteikta. 1/3 materiālu dzimumtieksmes fakts tiek neitrāli aprakstīts, bet dažos materiālos tiek piedāvātas arī dzimumtieksmes vadīšanas stratēģijas. Vairāk nekā 1/10 materiālu sniedz informāciju par agrīno dzimumattiecību psiholoģiski emocionālajiem riskiem, kā arī par pārtrauktā dzimumakta psiholoģiskajiem riskiem (zēniem un meitenēm).

Analizējot materiālu atbilstības līmeni **4. bloka “Dzimumdzīves (uzvedības) aspekti”** kritērijiem, lielākā daļa materiālu ($n=56$; 77,78%) novērtēti ar zemu atbilstības līmeni. Tikai nedaudz vairāk nekā 1/10 materiālu ir pausta neitrāla nostāja par dzimumattiecībām pusaudžu vecumā, un gandrīz tikpat daudz materiālos šīs attiecības ir minētas kā nevēlama parādība, kā arī tiek minēti attiecību veidošanas posmi un to saistība ar dzimumdzīvi, mudinot tās

uzsākšanu saistīt ar augstāko attiecību līmeni. Vairāk nekā 1/4 materiālu nostāja par kontracepcijas līdzekļu izmantošanu ir pamudinoša, gandrīz 1/4 materiālu pausta neitrāla nostāja, tikai dažos materiālos ieteikts atturēties no dzimumattiecībām, jo tas ir visdrošākais kontracepcijas veids, neviens materiāls neakcentē atturēšanos no dzimumdzīves līdz gatavībai dibināt ģimeni. Gandrīz 1/10 materiālu aicina nepakļauties vienaudžu ietekmei saistībā ar seksuālo uzvedību. 1/4 materiālu kontracepcijas robežas ir daļēji noteiktas, vairāk nekā 1/10 materiālu šīs robežas ir izskaidrotas un pamatotas.

Analizējot materiālu atbilstības līmeni projekta konceptuālajai pieejai **5. blokā “Sociālais aspekts”**, konstatēts, ka kopumā materiālu atbilstības līmenis ir vidējs (n=35, 48,51%). 1/3 materiālu informācijas par dzimumu vienlīdzību un dzimumu lomām atspoguļota neitrāli, tikai dažos materiālos ir minēts, kā var sekmēt dzimumu vienlīdzību. Vairāk nekā 1/5 materiālu informācija par seksuālo vardarbību pausta neitrāli, un gandrīz 1/5 materiālu runā par to, kā samazināt seksuālo vardarbību.

Analizējot materiālu atbilstības līmeni projekta konceptuālajai pieejai **6. blokā “Ētiskais aspekts”**, konstatēts, ka pārsvarā materiālu atbilstības līmenis ir zems (n=31, 43,06%) un vidējs (n=26, 36,11%). Analizējot materiālos pausto viedokli par bērnu un pusaudžu spējām vadīt sevi un apgūt tikumus, tika secināts, ka vairāk nekā 1/3 materiālu labu ieradumu apgūšana tiek minēta neitrāli, 1/5 materiālu labu ieradumu apgūšana tiek veicināta. 1/3 materiālu tiek minēta apdomība, brīva un atbildīga uzvedība, gandrīz 1/5 materiālu veicina brīvu un atbildīgu uzvedību, mazāk nekā 1/10 materiālu iesaka būt apdomīgiem, lai vieglāk vadītu dzimumtieksmi. 1/4 materiālu veicina pašcieņu un drosmi pateikt “Nē”. Vairāk nekā 1/10 materiālu mudina atzīt savas kļūdas un izvēlēties labāku rīcību nākotnē. Gandrīz 1/3 materiālu sekmē cieņu pret citiem (neuzmākties, respektēt otra cilvēka privātumu), vairāk nekā 1/10 materiālu tiek uzsvērts, ka cieņa pret citiem ir attiecību pamats. 1/4 materiālu par dzimumattiecību svarīgāko pamatu tiek uzskatīta informēta un brīva savstarpējā piekrišana. Vairāk nekā 3/4 materiālu nemin nostāju par laimi un baudu.

Analizējot materiālu vispārējās atbilstības līmeni projekta konceptuālajai pieejai, konstatēts, ka lielākoties materiālu atbilstības līmenis ir zems (n=38, 52,78%) vai vidējs (n=26, 36,11%). Nedaudz vairāk kā 1/10 materiālu (n=8, 11,11%) sasniedza vidēji augstu vispārējās atbilstības līmeni, neviens materiāls nav sasniedzis augstu vispārējās atbilstības līmeni. Salīdzinot atbilstības līmeni pēc analizēto materiālu formāta, izdošanas gada, veida/tipa un mērķgrupas, tika konstatētas statistiski nozīmīgas atšķirības starp materiālu atbilstības vērtēšanas rezultātiem pēc materiāla formāta un veida/tipa. Informatīvi izglītojošie materiāli statistiski nozīmīgi tika biežāk novērtēti augstāk nekā mācību materiāli, kas varētu liecināt par to lielāku atbilstību projekta konceptuālajai pieejai. Jaukta tipa materiāli (teksts un video) statistiski nozīmīgi tika biežāk novērtēti augstāk nekā tekstuālie materiāli vai videomateriāli. Materiālu vērtēšanas rezultāti statistiski nozīmīgi neatšķiras pēc mērķgrupas un izdošanas gada.

Ņemot vērā pētījuma rezultātus, jāsecina, ka pašreizējā mācību un informatīvi izglītojošo materiālu bāze Latvijā tikai daļēji atbilst projektā definētajai vērtību orientētajai pieejai, trūkst materiālu, kas pilnībā (augsts atbilstības līmenis) atbilstu projekta koncepcijai un spētu holistiski veicināt ģimenes veidošanas vērtībās balstītu tikumisko dzimumaudzināšanu bērnu un jauniešu vidū Latvijā. Lai nodrošinātu jēgpilnu un sabalansētu tikumisko dzimumaudzināšanu, ir nepieciešama esošo materiālu kritiska izvērtēšana un atjaunošana, kā arī mērķtiecīga uz vērtībām balstītu materiālu izstrāde.

IETEIKUMI / REKOMENDĀCIJAS

Balstoties uz pētījuma secinājumiem, iespējams formulēt ieteikumus/rekomendācijas atsevišķām mērķgrupām, lai uzlabotu mācību un informatīvi izglītojošo materiālu kvalitāti un to atbilstību ģimenes veidošanas vērtībās balstītai tikumiskai dzimumaudzināšanai.

Šie ieteikumi paredzēti:

- pētniekiem, kas nodarbojas ar materiālu analīzi un novērtēšanu;
- mācību un informatīvi izglītojošo materiālu autoriem un izdevējiem;
- pedagogiem un izglītības iestāžu vadītājiem;
- vecākiem;
- izglītības politikas veidotājiem.

Lai nodrošinātu kvalitatīvu, vērtībās balstītu un holistisku dzimumaudzināšanu, būtiska ir padziļināta un daudzdimensionāla materiālu izpēte. Tāpēc **pētniekiem, kas nodarbojas ar materiālu analīzi un novērtēšanu**, ieteicams pievērsties šādiem virzieniem:

- padziļināti pētīt, kā dzimumaudzināšanas materiāli ietekmē bērnu un pusaudžu attieksmi, zināšanas un uzvedību ilgtermiņā;
- izvērtēt, cik lielā mērā esošie materiāli atspoguļo holistisku pieeju, t.i., vai tie aptver ne tikai bioloģiskos, bet arī emocionālos, attiecību, drošības un vērtību aspektus;
- turpināt sistemātiski novērtēt pieejamos un jaunus materiālus, īpaši fokusējoties uz to holistisku atbilstību ģimenes vērtībām, attiecību attīstības posmiem un laulības nozīmei;
- analizēt materiālu pieejamību un atbilstību dažādām vecuma grupām, attīstības posmiem un sociālajiem kontekstiem (ģimenes videi, kultūras un reliģiskajiem uzskatiem, sociālekonomiskajam statusam, reģionālajām (lauki – pilsētas) atšķirībām, minoritāšu pieredzei, iekļaujošās izglītības kontekstam);
- izvērtēt materiālu ietekmi uz komunikāciju ģimenē, t.sk. vai materiāli sekmē vecāku un bērnu/jauniešu sarunas par seksualitāti un veselību;
- iekļaut veselības uzvedības indikatorus (piemēram, STI/HIV zināšanu līmeni) kā izvērtēšanas komponentus materiālu efektivitātes analīzē;
- pētīt, kā dažādu kultūras, dzimuma un identitātes grupu pārstāvji uztver un interpretē dzimumaudzināšanas materiālus;
- vērtēt pedagogu un citu speciālistu vajadzības un nepieciešamību pēc atbalsta materiāliem – metodiskajiem komentāriem, mācību līdzekļiem, vadlīnijām;
- ieteikt kvalitātes kritērijus/rādītājus, kas būtu piemērojami dzimumaudzināšanas materiālu izvērtēšanai Latvijas kontekstā;
- attīstīt un precizēt vērtību orientētas analīzes kritērijus dzimumaudzināšanas materiāliem.

Dzimumaudzināšanas materiālu veidotājiem ir nozīmīga loma bērnu un jauniešu izpratnes veidošanā par attiecībām, seksualitāti un vērtībām. Tāpēc ir svarīgi, lai materiālu saturs būtu vispusīgs, dzimumam un vecumposmam atbilstošs un balstīts uz vērtībās sakņotu, holistisku pieeju.

Ieteikumi/rekomendācijas **mācību un informatīvi izglītojošo materiālu autoriem un izdevējiem:**

- veidojot jaunus informatīvi izglītojošus materiālus, ieteicams iekļaut saturu par attiecību veidošanās posmiem, mīlestības nozīmi, vecāku lomu/atbalstu, kā arī piedāvāt jauniešiem saprotamus un praktiskus veidus, kā attīstīt veselīgu un atbildīgu attieksmi pret dzimumtieksmi, t.sk. tās vadīšanu;
- atspoguļot mūsdienu problēmas, piemēram, sekstingu, grūmingu, attiecību drošību tiešsaistē – šie jautājumi īpaši aktuāli pusaudžiem;
- izstrādāt materiālus, kas akcentē laulības sociālo nozīmi, monogāmiju kā vērtību, kā arī piedāvā visaptverošu (holistisku) skatījumu uz dzimumattiecībām ģimenes dzīves kontekstā;
- nodrošināt, lai materiāli sniedz ne tikai negatīvo seku aprakstus, bet arī pozitīvus dzimumdzīves aspektus, piemērotus attiecīgajam vecumposmam;

- radīt vairāk vizuāli un interaktīvi integrētu materiālu, kas var uzlabot to uztveramību un atbilstību konkrētai mērķauditorijai;
- iesaistīt vecākus, pedagogus un ekspertus satura izstrādē un izmantošanā;
- izstrādāt adaptētus materiālus bērniem un jauniešiem ar funkcionāliem traucējumiem, piemēram, intelektuāliem vai psihiskās veselības izaicinājumiem;
- radīt resursus, kas veicina bērnu spēju vadīt sevi, pieņemt lēmumus un attīstīt tikumus, piemēram, apdomību, cieņu pret citiem, drosmi pateikt "nē" un atbildīgu uzvedību;
- attīstīt iniciatīvas sabiedrības izglītošanai par tikumisku dzimumaudzināšanu, radot informatīvus resursus gan vecākiem, gan jauniešiem;
- piedāvāt atbalsta programmas un rīkus izglītības iestādēm un pedagogiem materiālu izvērtēšanai un izmantošanai praksē.

Būtiska loma vērtībās balstītas dzimumaudzināšanas īstenošanā skolā ir pedagogiem. Lai nodrošinātu saskaņotu un kvalitatīvu pieeju, nepieciešama gan mācību materiālu izvērtēšana, gan pedagogu profesionāla sagatavošana un sadarbība ar vecākiem.

Ieteikumi/rekomendācijas **pedagogiem un izglītības iestāžu vadībai**:

- veikt pieejamo mācību materiālu kritisku izvērtēšanu, ņemot vērā to atbilstību vērtībās balstītai dzimumaudzināšanai;
- sekmēt pedagogu profesionālo pilnveidi, lai veicinātu gatavību kvalitatīvi īstenot vērtībās balstītu dzimumaudzināšanu;
- apzināti veidot/organizēt pedagogu profesionālās pilnveides kursus, kas ietvertu mācības par attiecību veidošanas vērtībām, mīlestību, pašcieņu un tikumību kā dzimumaudzināšanas būtiskām sastāvdaļām;
- veicināt sadarbību ar vecākiem, informējot viņus par būtiskākajām mācību satura tēmām un iesaistot viņus mācību satura apguvē kopā ar izglītojamajiem, tādējādi stiprinot vienotu pieeju dzimumaudzināšanā;
- iekļaut vecākus dzimumaudzināšanas procesā, veidojot izglītojošus pasākumus un konsultācijas par bērna attīstību un tikumības jautājumiem.

Vecākiem ir būtiska un neaizvietoama loma bērna izpratnes veidošanā par attiecībām, vērtībām un seksualitāti. Tieši vecāki visvairāk ietekmē to, kā bērns veido uzskatus par savstarpējām attiecībām, emocionālajām vērtībām un dzimumidentitāti. Sadarbībā ar skolu vecāki var stiprināt bērna emocionālo drošību un nodrošināt saskaņotu (vienotu), saprotamu un saturiski atbildīgu dzimumaudzināšanu.

Ieteikumi/rekomendācijas **vecākiem**:

- iesaistīties bērna un jauniešu dzimumaudzināšanā, piedāvājot vērtībās balstītu skatījumu, kas papildina skolā iegūto informāciju;
- sadarboties ar pedagogiem un kopā ar bērnu izzināt piedāvāto mācību saturu, īpaši agrīnajos un pusaudžu vecuma posmos, kad veidojas priekšstati par attiecībām un seksualitāti;
- meklēt un izmantot tādus materiālus, kas uzsver mīlestību, cieņu, apdomību, pašcieņu un atbildību attiecībās;
- runāt ar bērniem atklāti un atbilstoši viņu vecumam par savstarpējām attiecībām, dzimumuzvedības robežām, cieņu un mīlestību;
- nodrošināt bērnam emocionālu atbalstu, īpaši mācību satura kontekstā, kas saistīts ar ķermeni, attiecībām un identitāti.

Lai dzimumaudzināšana skolās būtu mūsdienīga un bērna attīstībai atbalstoša, tai jābalstās vērtībās, kas veicina emocionālu briedumu un izpratni par attiecībām. Šādas pieejas ieviešanai būtiska ir valsts līmeņa stratēģija un kvalitātes uzraudzība, kas nodrošina vienotu, saskaņotu redzējumu izglītības procesā.

Ieteikumi/ rekomendācijas **izglītības politikas veidotājiem**:

- pārskatīt esošo dzimumaudzināšanas saturu valsts mācību programmās, ņemot vērā nepieciešamību stiprināt ģimenes vērtību, monogāmijas un holistikās attiecību izpratnes aspektus;
- veidot un ieviest valsts mēroga stratēģiju vērtībās balstītai dzimumaudzināšanai, kas holistiski aptver attiecību, bioloģiskos, emocionālos, sociālos, uzvedības un ētiskos aspektus;

- atbalstīt mācību materiālu izstrādi un aprobāciju, kas balstīti uz konceptuālu ietvaru ar vērtību orientētiem kritērijiem;
- nodrošināt mācību materiālu izvērtēšanas sistēmu, kas nosaka to atbilstību sabalansētai un vērtībās balstītai dzimumaudzināšanas pieejai;
- nodrošināt vienotu kvalitātes standartu izstrādi un uzraudzību visos izglītības līmeņos saistībā ar dzimumaudzināšanas mācību un informatīvi izglītojošajiem materiāliem.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

Andrejeva, A., Birzgale, E., Jaks, A., Kavrusa, S., Krastiņa, L., Laiveniece, D., Pošeiko, S., Stikute, E., Teilāne, I., Vaivade, V., Vīduša, I. un Zariņa, S. (2019). *Latviešu valoda 1.–9. klasei. Mācību priekšmeta programmas paraugs*. Valsts izglītības satura centrs. <https://mape.gov.lv/api/files/A93CE510-A1D1-4A3B-9F7F-6FCC75010CDE/download>

Anstrate, V. (2023. gada 10. novembris). *Cenzūra Jūrmalā? Bāriņtiesa aicinājusi bibliotēkas ierobežot pieeju vairākām bērnu grāmatām*. www.lsm.lv. <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/10.11.2023-cenzura-jurmala-barintiesa-aicinajusi-bibliotekas-ierobe-zot-pieeju-vairakam-bernu-gramatam.a531233/>

Grietiņš, G. (2004. gada 3. decembris). *Kristīgā mācība skolās: fakti, problēmas, aizspriedumi*. Latvijas Vēstnesis. <https://www.vestnesis.lv/ta/id/97338>

Izglītības un zinātnes ministrija. (2020. gada 23. septembris). *Kas ir skola 2030?* Izglītības un zinātnes ministrija. <https://www.izm.gov.lv/lv/jaunums/uzzini-galveno-par-projektu-skola2030#kas-ir-skola-2030>

Kuzmina, I. (2023. gada 10. oktobris). *Bērnu dzimumaudzināšana — tēma, ar ko pieaugušie netiek galā*. www.lasi.lv. <https://lasi.lv/latvija-pasaule/sabiedriba/bernu-dzimumaudzinanasana-tema-ar-ko-pieaugusie-netiek-gala.14134>

Mackeviča, M. (2024. gada 25. novembris). *Pedagogi: Mācību līdzekļu pieejamības problēmas kavē izglītības kvalitātes uzlabošanu*. Skolas Vārds. <https://www.skolasvardis.lv/news/aktuali-25-11-2>

Ministru kabinets. (2018). Ministru kabineta noteikumi Nr. 747 “Noteikumi par valsts pamatizglītības standartu un pamatizglītības programmu paraugiem”. 27.11.2018. Latvijas Vēstnesis, 249, 19.12.2018. <https://likumi.lv/ta/id/303768-noteikumi-par-valsts-pamatizglitibas-standartu-un-pamatizglitibas-programmu-paraugiem>

Ministru kabinets. (2019). Ministru kabineta noteikumi Nr. 416 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības programmu paraugiem”. 03.09.2019. Latvijas Vēstnesis, 197, 27.09.2019. <https://likumi.lv/ta/id/309597-noteikumi-par-valsts-visparejas-videjas-izglitibas-standartu-un-visparejas-videjas-izglitibas-programmu-paraugiem>

Ministru kabinets. (2007). Ministru kabineta noteikumi Nr. 544 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem”. 07.08.2007. Latvijas Vēstnesis, 138, 28.08.2007. <https://www.vestnesis.lv/ta/id/162309>

Obelenienė, B., & Narbekovas, A. (2017). Evaluation of content about human sexuality and procreation of school textbooks in Lithuania. *5th icCSBs 2017 The Annual International Conference on Cognitive - Social and Behavioural Sciences*, 197-205. <https://doi.org/10.15405/epsbs.2017.01.02.20>

Platpīre, A. (2013. gada 8. aprīlis). *Obligātās veselības mācības skolās nebūs; uzlabos integrētās programmas*. www.lsm.lv. <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/obligatas-veselibas-macibas-skolas-nebus-uzlabos-integretas-programmas.a54357/>

SKDS un Papardes zieds. (2022). *Jauniešu uzskati par ģimenes jēdzienu*. Biedrība “Papardes zieds”. <https://papardeszieds.lv/wp-content/uploads/2022/12/Gimenes-jedziena-petijums-PZ-2022.pdf>

SKDS un Papardes zieds. (2023). *Jauniešu un pusaudžu seksuālā un reprodūktīvā izglītība: Vispārīgā izglītības skolu pedagogu pašvērtējums. Padziļināto interviju kopsavilkums*. Biedrība “Papardes zieds”. <https://papardeszieds.lv/wp-content/uploads/2023/09/Jauniesu-un-pusaudzu-Seksuala-un-reproduktiva-izglitiba-visparizglitojoso-skolu-pedagogu-pasvertejums.pdf>

PIELIKUMI

1. PIELIKUMS. Identificēto un analīzei atlasīto materiālu saraksts

Nr.	Kods (*nav analizēts)	Autors(-i)	Nosaukums, saite	Izdevniecība, gads
1.	PM1	Balodis, V. G., Kusiņa, M., Biteniece, A., Groševs, E., Kalviškis, K., Rušmanis, A.	Rokasgrāmata bioloģijā	Zvaigzne ABC, 2015
2.	PM2	Gribuste, R., Brante, D.	Bioloģija 9. klasei (mācību grāmata)	Lielvārds, 2013 www.soma.lv
3.	PM3	Uzdevumi.lv	Bioloģija 9. klasei	Virtuālā skola www.uzdevumi.lv
4.	PM4	Uzdevumi.lv	Bioloģija (Skola 2030) 9. klasei	Virtuālā skola www.uzdevumi.lv
5.	PM5	Uzdevumi.lv	Sociālās zinības 8. klasei	Virtuālā skola www.uzdevumi.lv
6.	PM6*	Valteris, A.	Cilvēka anatomija, fizioloģija, higiēna 9. klasei	Zvaigzne ABC, 2001
7.	PM7	Sausiņa, L.	Bioloģija 9. klasei (mācību grāmata)	Zvaigzne ABC, 2023
8.	PM8*	Kusiņa, M., Āboliņa, L.	Bioloģija 9. klasei (Cilvēks)	Zvaigzne ABC, 2014
9.	PM9*	Kusiņa, M.	Bioloģija. Cilvēka anatomija, fizioloģija, higiēna 9. klasei	Zvaigzne ABC, 2007
10.	PM10*	Aldersons, J.	Bioloģija pamatskolai. Cilvēks. Skaidrojošā vārdnīca	Zvaigzne ABC, 2011
11.	PM11	Brante, D.	Bioloģija 9. klasei (mācību grāmata)	Lielvārds, 2024
12.	PM12	Anspoka, Z., Birzgale, E., Dzērve, I., Gribuste, E., Helmane, I., Leite, I.	Sākam mācīties! 5. daļa. Skolotāja grāmata	Lielvārds, 2021
13.	PM13	Vilks, I., Ansons, G., Gribuste, M.	Dabaszinības 6. klasei (mācību grāmata)	Lielvārds, 2022
14.	PM14	Sausiņa, L.	Bioloģija 7. klasei (mācību grāmata)	Zvaigzne ABC, 2020
15.	PM15	Markota, D., Šustere, G.	Ģeogrāfija 9. klasei (mācību grāmata)	Zvaigzne ABC, 2023
16.	PM16	Brante, D.	Bioloģija 7. klasei (mācību grāmata)	Lielvārds, 2022
17.	PM17	Brante, D.	Bioloģija 8. klasei (mācību grāmata)	Lielvārds, 2023
18.	PM18*	Rubana, I. M., Romanovska, G.	Veselības mācība (mācību grāmata)	RaKa, 2009
19.	PM19	Sladzevska, A., Znotiņa, I., Balode, L., Pirska, L., Āboliņa, V.	Dzīmbas drošības programma. Skolotāja rokasgrāmata vienpadsmit soļu programmas vadīšanai	Nodibinājums "Centrs Dardedze", 2020
20.	PM20*	Kondrāte, I., Kuņicka, I., Rocēna, I., Jātniece, I.	Pusaudžiem par intīmo. Rokasgrāmata skolotājiem	UNDP, 2003
21.	MP1	Stokenberga, I.	Informatīvs materiāls vecākiem "Zīlīte vecākiem. Manam bērnam būs sekss" https://www.spkc.gov.lv/lv/media/19239/download?attachment + Lekcija vecākiem "Manam bērnam būs sekss" - kā runāt ar bērnu par seksuālo un reproduktīvo veselību https://www.youtube.com/watch?v=g_84ykH2Esw	Veselības ministrija, 2023
22.	MP2	Slimību profilakses un kontroles centrs, biedrība "Papardes zieds"	Buklets "Reproduktīvā veselība un attiecības II". https://papardeszieds.lv/informacija/izglitojosie-materiali/#flipbook-df_4500/1/	
23.	MP3	Slimību profilakses un kontroles centrs, Veselības ministrija	Attiecības un veselība - mana atbildība! https://www.spkc.gov.lv/sites/spkc/files/data_content/buklets_attiecibas_veseliba1.pdf 1. epizode „Tev jāizlemj pašam” https://www.youtube.com/watch?v=LFQqO39CVMl	2015

			2. epizode „Ja dari to, tad dari to droši” https://www.youtube.com/watch?v=Zy0CeziA9WA 3. epizode „Bīstamie sakari” https://www.youtube.com/watch?v=oo_UJoW9AnU	
24.	MP4	Baurovska, I.	Seksuāli transmisīvās infekcijas: kas tev par tām jāzina?	Veselības ministrija, 2023
25.	MP5*	Balode, K., Basmanovs, M., Bautre, I.	Seksuālā izglītība - jautājumi un atbildes	VISC, 2023
26.	MP6*	Izglītības satura un eksaminācijas centrs	Veselības mācība vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta programmas paraugs	ISEC, 2014
27.	MP7	Valsts izglītības satura centrs	Ieteikumi klases stundu programmas īstenošanai https://registri.visc.gov.lv/audzinasana/dokumenti/metmat/ieteikumi_klases_st_progr_ist.pdf	VISC, 2016
28.	MP8*	Valsts izglītības satura centrs	Mācību līdzekļi: Veselībratība izglītībā	VISC, 2023
29.	MP9	Valsts izglītības satura centrs	Vērtības darbos un vārdos https://skola2030.lv/admin/filemanager/files/2/nr_9.pdf	VISC, 2019
30.	MP10	Valsts izglītības satura centrs	Bioētika vidusskolai. Cilvēka izcelsmes bioloģisko paraugu izmantošana pētījumos https://www.unesco.lv/lv/media/189/download	VISC, 2020
31.	MP11	Veselības ministrija	Metodiskie ieteikumi vispārējo un profesionālo izglītības iestāžu pedagogiem darbam ar audzēkņiem par reproduktīvās veselības, dzimumattīstības, attiecību veidošanas un atbildības jautājumiem un mācību filmas par reproduktīvo veselību, dzimumattiecību un attiecību veidošanu "Attiecības un veselība – mana atbildība" un "Meitenes, puīši un pubertāte" https://mape.gov.lv/catalog/materials/8D18B572-CB78-4155-A601-1D43ECE933D7/view?preview=8D18B572-CB78-4155-A601-1D43ECE933D7	2015
32.	MP12	Valsts izglītības satura centrs	Bioloģija 7.-9. klasei. Mācību priekšmeta programmas paraugs https://mape.gov.lv/api/files/BC345601-4B8E-4E02-A87A-6E124DA4B546/download	2019
33.	MP13	Valsts izglītības satura centrs	Kā rodas jauns organisms? Temata atsegums skolēnam https://mape.gov.lv/catalog/materials/ED7E959D-E1DD-4FF9-8528-75B0F0415411/view	
34.	MP14	Slimību profilakses un kontroles centrs	Tava grūtniecība un veselība https://www.spkc.gov.lv/sites/spkc/files/content/tava_veseliba_un_grutnieciba_final.pdf	2020
35.	MP15	Biedrība "Papardes zieds"	Aborts https://papardeszieds.lv/informacija/izglitojosie-materiali/#flipbook-df_4523/1; https://www.spkc.gov.lv/sites/spkc/files/data_content/buklets_aborts1.pdf	2014
36.	MP16	Slimību profilakses un kontroles centrs	Kā pareizi lietot prezervatīvu? https://www.spkc.gov.lv/lv/media/22197/download?attachment	
37.	MP17	Slimību profilakses un kontroles centrs	Gribu būt māmiņa. https://www.spkc.gov.lv/lv/media/14047/download?attachment	2019
38.	MP18	Slimību profilakses un kontroles centrs, Veselības ministrija	Meitenes, puīši un pubertāte https://www.spkc.gov.lv/sites/spkc/files/data_content/buklets_meitenes_puisi1.pdf 1. epizode „Starp mums, meitenēm, runājo” https://www.youtube.com/watch?v=8ISxdpkaqwU 2. epizode „Tu kļūsti par vīrieti” https://www.youtube.com/watch?v=GqvP3q-rvLs 3. epizode „Katrs no mums ir unikāls!” https://www.youtube.com/watch?v=CwmK5TKyZkw 4. epizode „Viņš un viņa” https://www.youtube.com/watch?v=r91a30o3Psk	2015
39.	MP19	Valsts izglītības satura centrs	Sociālās zinības 7. klasei. Kā ģimene ietekmē identitātes veidošanos?	
40.	MP20	Bautre, I., Basmanovs, M.	Metodiskais līdzeklis. Veselības izglītība starppriekšmetu mācību saturā pamatizglītībā https://mape.gov.lv/catalog/materials/BA6B7293-2D92-438B-A121-38DF2898B4F0/view	VISC, 2023
41.	MP21*	Bogdzeviča, A., Celmiņa, E., Grigule, L., Ķīkule, I., Rāta, A.	Vadlīnijas mācību grāmatu vērtēšanai no dzimumu līdztiesības aspekta	LR Labklājības ministrija, 2005

42.	MP22*	Alsberga, M., Antiņa, I., Dortāne, R., Frolova, I., Helmane, I., Jonīte, V., Līne, V., Milaša, M., Paisuma, K., Platonova, J., Prōle, A., Šnepere, L., Volāne, E.	Metodiskie ieteikumi pirmsskolas mācību programmu īstenošanai https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_ist.pdf	VISC, 2016
43.	MP23*	Matisāne, L., Romanovska, G.	Metodiskais materiāls. Veselības izglītība vispārējā vidējā un profesionālajā izglītībā https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/veselibas_izglitiba_vispvid_un_profizgl.pdf	VISC, 2013
44.	MP24	Veselības ministrija, Slimību profilakses un kontroles centrs	Vesels pusaudzis. Informatīvs materiāls izglītības iestāžu pedagogiem par veselības izglītības jautājumiem no 7.-9.klasei https://esparveselibu.lv/sites/default/files/2019-12/VeselsPusaudzis_web_09_05_2019_0.pdf	2019
45.	MP25	Veselības ministrija, Slimību profilakses un kontroles centrs	Vesels bērns. Informatīvs materiāls izglītības iestāžu pedagogiem par veselības izglītības jautājumiem no 1. līdz 6. klasei https://www.esparveselibu.lv/sites/default/files/2019-12/VeselsBerns_web_0.pdf	2019
46.	MP26	Veselības ministrija	Mācību filma skolēniem par seksuālo un reproduktīvo veselību (ar subtitriem) https://www.youtube.com/watch?v=NTYMHYGJyUA&t=46s + Materiāls filmai 5.–12. klašu izglītojamajiem filmai par seksuālo un reproduktīvo veselību https://www.esparveselibu.lv/sites/default/files/2023-06/MATERIALS_SEKS_REPR_FILMA.pdf	2023
47.	MP27	Slimību profilakses un kontroles centrs	Izglītojošs video pusaudžiem par intīmo zonu higiēnu (ar subtitriem) https://www.youtube.com/watch?v=xYLIEfIFbg	2020
48.	MP28	Biedrība "Papardes zieds"	Pubertāte zēniem https://www.youtube.com/watch?v=nkvcyqvqqQ	2020
49.	MP29	Biedrība "Papardes zieds"	Pubertāte meitenēm https://www.youtube.com/watch?v=pD_f5FM6-y8	2020
50.	MP30	Biedrība "Papardes zieds"	Vai tu esi gatavs nodarboties ar seksu? https://www.youtube.com/watch?v=ziYF9N8QmSg	2021
51.	MP31	Biedrība "Papardes zieds"	Prezervatīvi - Kā tos izmantot efektīvi? https://www.youtube.com/watch?v=Iw63l0xW-38	2021
52.	MP32	Biedrība "Papardes zieds"	Kas ir STS? https://www.youtube.com/watch?v=Y0tH0mVWQc	2021
53.	MP33	Biedrība "Papardes zieds"	Mēnešreižu higiēna https://www.youtube.com/watch?v=hNE7Gly7948	2021
54.	MP34	Bērnu klīniskā universitātes slimnīca	Palīgs vecākiem pirmajai sarunai par intīmo higiēnu un privātumu https://www.youtube.com/watch?v=WPXyOZHldSM	2022
55.	MP35	Bērnu klīniskā universitātes slimnīca	Izglītojoša animācijas filma "Kā rodas bērni? Palīgs vecākiem pirmajai sarunai" https://www.youtube.com/watch?v=G4eJ8a0hfww 1.daļa. Ko bērniņš dara mammas puncī? Palīgs vecākiem pirmajai sarunai par to, kā rodas bērni https://www.youtube.com/watch?v=HSDSZsiBPIA 2.daļa. Kā bērniņš nonāk mammas puncī? Palīgs vecākiem pirmajai sarunai par to, kā rodas bērni https://www.youtube.com/watch?v=gAkRae0RjCo 3.daļa. Kā bērniņš tiek ārā no mammas punča? Palīgs vecākiem pirmajai sarunai par to, kā rodas bērni https://www.youtube.com/watch?v=fJFALs3N-l4	2022
56.	MP36	Drošāka interneta centrs, Biedrība "Papardes zieds"	Skolēni skatās pornogrāfiskus materiālus: kā rīkoties? https://drossinternets.lv/lv/materials/download/66; https://drossinternets.lv/lv/materials/download/ka-rikoties-ja-berns-skatas-pornografiskus-materialus	
57.	MP37	Nodibinājums "Centrs Dardedze"	Kā runāt ar bērniem par pornogrāfiju? https://dzimba.lv/wp-content/uploads/2024/09/ka-runat-ar-berniem-par-pornografiju-drukai.pdf	2024
58.	MP38	Veselības ministrija	Kampanjas "Cik brīvi tu runā seksa valodā? Par veiklu valodu!" jauniesu filma https://www.youtube.com/watch?v=yjFCMe1Q9mc	2023

59.	MP39	Bezrodina, L.	Cilvēka attīstība. Reproductīvā veselība Klase / Izglītības posms: 9. klase Mācību priekšmets / Kurša nosaukums: Bioloģija https://www.tavaklase.lv/video/cilveka-attistiba-reproduktiva-veselib/	2023 www.tavaklase.lv
60.	MP40	Biedrība "Papardes zieds"	Kā sevi pasargāt mīļējoties? https://www.youtube.com/watch?v=eJ6i0SIdcXY&t=5s	2014
61.	MP41	Biedrība "Papardes zieds"	Īsfilma meitenēm un viņu vecākiem "Parunāsim.." https://www.youtube.com/watch?v=6sPpaliADJc&t=11s	2015
62.	MP42	Biedrība "Papardes zieds"	Zināšanas par seksualitāti pasargā https://www.youtube.com/watch?v=k8BEVcR4eEc&t=57s	2015
63.	MP43	Slimību profilakses un kontroles centrs	Grūtniecība un alkohols https://www.spkc.gov.lv/lv/media/17748/download	2022
64.	MP44	Slimību profilakses un kontroles centrs	Jauno vecāku psihiskā veselība pēdzemību periodā https://www.spkc.gov.lv/lv/media/21294/download?attachment	2024
65.	MP45	Valsts izglītības satura centrs	Pirmsskolas mācību programma. https://mape.gov.lv/catalog/materials/1F6E6155-9FAF-4B29-A41D-A3AF9A965B4F/view	2019
66.	MP46	Valsts izglītības satura centrs	Ģeogrāfija 7.-9.klasei. Mācību priekšmeta programmas paraugs https://mape.gov.lv/catalog/materials/98D3C22C-AE1D-4384-9375-0B2D23D440E7/view	2019
67.	MP47	Valsts izglītības satura centrs	Sociālās zinības 1.-9.klasei. Mācību priekšmeta programmas paraugs https://mape.gov.lv/catalog/materials/CE4FD2BB-A29B-4FCA-9DC3-4D933493F5DE/view	2019
68.	MP48	Valsts izglītības satura centrs	Dabaszinības. Pamat kursa programmas paraugs vispārējai vidējai izglītībai https://mape.gov.lv/catalog/materials/F5D75A0B-E874-4A32-8683-E92A6398E036/view	2020
69.	MP49	Valsts izglītības satura centrs	Bioloģija I. Pamatkursa programmas paraugs vispārējai vidējai izglītībai https://mape.gov.lv/catalog/materials/886FCCC4-D62C-4396-A253-CB9C83E754F1/view	2020
70.	MP50	Valsts izglītības satura centrs	Sociālās zinības un vēsture. Pamatkursa programmas paraugs vispārējai vidējai izglītībai https://mape.gov.lv/catalog/materials/A66BDA0B-D1F1-4C5E-8BC0-62495A468EA2/view	2020
71.	MP51	Valsts izglītības satura centrs	Bioloģija II. Padziļinātā kursa programmas paraugs vispārējai vidējai izglītībai https://mape.gov.lv/catalog/materials/83E5AB23-703C-4C55-AAAB-A86762068211/view	2021
72.	MP52	Slimību profilakses un kontroles centrs, biedrība "Papardes zieds"	Pubertāte. Reproductīvā veselība un attiecības I https://papardeszieds.lv/informacija/izglitojosie-materiali/#flipbook-df_4484/1/	
73.	MP53	Biedrība "Papardes zieds"	Tieši tev https://papardeszieds.lv/informacija/izglitojosie-materiali/#flipbook-df_4488/1/	
74.	MP54	Biedrība "Papardes zieds"	Puišiem https://papardeszieds.lv/informacija/izglitojosie-materiali/#flipbook-df_4509/1/	
75.	MP55	Biedrība "Papardes zieds"	Tu esi tu https://papardeszieds.lv/informacija/izglitojosie-materiali/#flipbook-df_4518/1/	2012
76.	MP56	Biedrība "Papardes zieds"	Aleksis https://papardeszieds.lv/informacija/izglitojosie-materiali/#flipbook-df_248852/1/	2024
77.	MP57	Biedrība "Papardes zieds"	Ieva https://papardeszieds.lv/informacija/izglitojosie-materiali/#flipbook-df_248865/1/	2024
78.	MP58	Biedrība "Papardes zieds"	Ieva un Aleksis https://papardeszieds.lv/informacija/izglitojosie-materiali/#flipbook-df_248872/1/	2024
79.	MP59	Biedrība "Papardes zieds"	Piekrišana https://youtu.be/4xpUIMZbuc	2021
80.	MP60	Biedrība "Papardes zieds"	Veselīgas un neveselīgas attiecības https://youtu.be/i9N5XUQ64g4	2021
81.	MP61	Biedrība "Papardes zieds"	Dzimumu lomu stereotipi https://www.youtube.com/watch?v=SRKf3rOHK5o	2021
82.	MP62	Biedrība "Papardes zieds"	Vardarbība intīmo partneru starpā https://youtu.be/YuHVvqL2ifc	2021
83.	MP63	Biedrība "Papardes zieds"	Kāpēc man nepatīk tas, kā es izskatos? https://www.youtube.com/watch?v=Y5_rqYXXDT0	2021

84.	MP64	Biedrība "Papardes zieds", Veselības ministrija	Seksuālās un reproduktīvās veselības izglītības programma https://www.esparveselibu.lv/sites/default/files/2024-09/Izdales%20materials_saska%C5%86ots.pdf	2021
-----	------	---	--	------

2. PIELIKUMS. Dokumentu analīzes šablons

Dokumenta kods	
Mērogs (Nacionāls / starptautisks)	
Veids / tips (mācību materiāli / informatīvi izglītojošie materiāli)	
Autors(-i)	
Nosaukums	
Izdevniecība	
Izdošanas gads	
Identifikatori	
Mērķauditorija	
Dokumenta mērķis	
Dokumenta pamatojums (uz ko tas balstās? Piem., uz pētījumiem / uz citiem dokumentiem / uz sociālo vai politisko vienošanos)	
Apjoms	
Pieejamība	

Jautājumi dokumenta analīzei

Kritēriji	Rādītāji	Līmeņi	Komentārs
1. bloks. Attiecības, ģimenes veidošanas vērtības un ģimenes atbalsts			
1_1 Mīlestības ietvars	1_1a Runā par dzimumdzīves saistību ar mīlestību, jūtām, pieķeršanos	1=nav minēts 2=minēts, bet nav centrāls/ svarīgs 3=minēts kā būtisks, svarīgs	
	1_1b (implicēta) izpratne par <i>mīlestību</i> (atšķirība starp jūtām, emocijām, kaisli, nesavtīgu mīlestību)	1=nav minēts 2="mīlestība" tikai dzimumtieksmes līmenī 3=mīlestība kā patīkamas jūtas 4=mīlestība kā maigums attiecībās 5=mīlestība kā nesavtīga mīlestība – otrā labuma meklēšana	
	1_1c Informācija par attiecību veidošanas pakāpēm	1=nav minēts 2=minēts, ka ir pakāpes, bet tās nav izklāstītas sīkāk 3=pakāpes minētas, izskaidrotas	
1_2 Dokumenta saistība ar ģimenes veidošanas vērtībām. Vai materiāls ir ģimenes vērtību atbalstošs?	1_2a Savienība starp sievieti un vīrieti (dzimumu papildinātība)	1=pieļauj viendzimuma seksuālas darbības 2=nekas nav minēts 3=abi dzimumi minēti, bet papildinātība nav atspoguļota sīkāk, tikai fizioloģiski, funkcionāli 4=papildinātība ir izklāstīta arī psiholoģiski un/vai dzīves projekta kontekstā	
	1_2b Sociālā atzišana (laulība)	1=tiek minēta negatīvi, kā pagātnes parādība 2=netiek minēta 3=tiek minēta kā sociāla parādība, fakts 4=tiek minēta un pamatota, atbalstīta	
	1_2c Atvērtība dzīvībai (auglība)	1=auglība parādās tikai vai galvenokārt negatīvā kontekstā (izvairīties no grūtniecības) 2=auglības jautājums nav minēts 3=auglība minēta neitrāli, funkcionāli 4=tiek veicinātas rūpes par auglību, pozitīvs skatiens uz jaunās dzīves radīšanu	
	1_2d Stabilitāte (ilgtspēja, ilgtermiņa saistības)	1=īstermiņa/ gadījuma dzimumsakari tiek uzskatīti par normu 2=dzimumattiecību ilgums nav minēts 3=ilgtermiņa dzimumattiecību stabilitāte minēta tikai emocionālās labsajūtas kontekstā 4=dzimumattiecību stabilitāte skatīta ģimenes veidošanas/ dzīves projekta kontekstā	

	1_2e Veselums (holistiska, visaptveroša savienība)	1=visaptverošā savienība tiek pielīdzināta brīvības zaudēšanai 2=nav minēts 3=savienība kā viena no dzīves komponentēm, nav centrāla 4=savienība kā svarīgākais abu cilvēku dzīvē	
	1_2f Unikālitate (monogāmija)	1=vairāku dzimumpartneru esamība (poligāmija, poliāmorī, u.tml.) tiek uzskatīta par normu 2=nav minēts 3=neitrāli – monogāmija minēta tikai kā vēlama situācija 4=pozitīvi – ir atspoguļots tās pamatojums, skaistums, iespējamība	
1_3 Vecāku iesaiste	1_3a Vai materiālos ir paredzēta sadarbība ar vecākiem?	1=pārstāvēts uzskats, ka vecāki nevar runāt par šo tēmu, nav spējīgi vai tml. 2=nav minēta 3=vecāku iesaiste minimāli minēta, nav centrāla 4=vecāku iesaiste ir centrāla, būtiska.	
2. bloks. Bioloģija, dzīvība, fiziskā veselība			
2_1 Bioloģija	2_1a Attīstības un dzimumtieksmes atšķirības zēniem un meitenēm, to papildinātība	1=atšķirību nozīme tiek minimizēta 2=atšķirības netiek minētas 3=fizioloģiskās/ attīstības atšķirības minētas neitrāli, bet dzimumtieksmes atšķirības nav minētas 4=dzimumtieksmes atšķirības arī tiek minētas	
	2_1b Saturs par anatomiju un fizioloģiju auglības padziļinātākai izpratnei	1=netiek piedāvāts saturs par fizioloģiju 2=tiek piedāvāts minimāls saturs par fizioloģiju meitenēm un zēniem (visiem kopā, nevis atsevišķi) 3=tiek piedāvāts padziļināts materiāls meitenēm un zēniem (visiem kopā, nevis atsevišķi) 4=tiek piedāvāts padziļināts materiāls atsevišķi meitenēm un atsevišķi zēniem	
2_2 Attieksme pret dzīvību	2_2a Kāda ir attieksme pret abortu?	1=aborts tiek tieši atbalstīts 2=nav minēts 3=aborts tiek minēts kā nevēlama pieredze sievietei, bet pēc būtības atbalstāms 4=aborts tiek skatīts kā neatbalstāms pēc būtības	
2_3 Fiziskā veselība	2_3a Par dzimumorgānu higiēnu (zēniem un meitenēm)	1=netiek piedāvāts saturs par dzimumorgānu higiēnu 2=tiek piedāvāts minimāls saturs par dzimumorgānu higiēnu meitenēm un zēniem (visiem kopā, nevis atsevišķi) 3=tiek piedāvāts padziļināts materiāls meitenēm un zēniem (visiem kopā, nevis atsevišķi) 4=tiek piedāvāts padziļināts materiāls atsevišķi meitenēm un atsevišķi zēniem	
	2_3b Satur informāciju par pozitīvajiem aspektiem veselībai (auglību, grūtniecības posmiem, dzemdībām)	1=nav šādas informācijas 2=ir informācija, kas neatbilst mērķgrupas vecuma īpatnībām 3=ir informācija, kas atbilst mērķgrupas vecuma īpatnībām	
	2_3c Satur informāciju par negatīvajiem aspektiem veselībai (inficēšanas riski, neparedzēta grūtniecība)	1=nav informācijas par riskiem 2=ir informācija par riskiem, bet tā neatbilst mērķgrupas vecuma īpatnībām 3=ir informācija par riskiem, kas atbilst mērķgrupas vecuma īpatnībām	
	2_3d Apraksts par riskiem, izmantojot hormonālo kontracepciju (HK) (sievietes veselības aspekti)	1=nav informācijas par HK riskiem 2=ir nepilnīga informācija par HK 3=ir pilnīga informācija par HK riskiem, bet tā neatbilst mērķgrupas vecuma īpatnībām 4=ir pilnīga informācija par HK riskiem, kas atbilst mērķgrupas vecuma īpatnībām	
3. bloks. Psiholoģiskie un emocionālie aspekti			
3_1 Dzimumapziņa	3_1a Sava dzimuma pašizpratnes bioloģiskās un psiholoģiskās dimensijas integrēšana	1=psiholoģiskā dimensija pilnīgi atdalīta no bioloģiskās dimensijas 2=nerunā par šīm divām dimensijām 3=abu dimensiju integrācija ir daļēji ieskicēta 4=abu dimensiju integrācija ir labi pamatota	
	3_1b Pašvērtēšanas aspekts: sevis pozitīva pieņemšana pubertātes izraisīto pārmaiņu laikā (ķermeņa tēls)	1=pieņem dzimuma bioloģisko maiņu 2=nav runāts par sava ķermeņa pieņemšanu 3=tiek neitrāli aprakstītas ķermeņa pārmaiņas (pubertāte) 4=tiek atbalstīta sava ķermeņa pieņemšana caur izmaiņām	

3_2 Izpratne par dzimumtieksmi	3_2a Informācija par dzimumdzīņas atpazīšanu un vadīšanu	1=tiek pieņemts, ka cilvēka uzvedību nosaka dzimumtieksme 2=vispār par to nerunā 3=dzimumtieksmes fakts tiek neitrāli aprakstīts 4=tiek piedāvātas dzimumtieksmes vadīšanas stratēģijas	
	3_2b Psiholoģiskās atšķirības zēniem/meitenēm dzimumdzīņas ziņā	1=tiek noliegts 2=nav minētas 3=minētas 4=pamatotas	
	3_2c Uzskati par to, kā tiek vadīta dzimumdzīņa	1=ieteikta tūlītējā apmierināšana 2=sevis vadīšana nav minēta 3=sevis vadīšana ir minēta 4=sevis vadīšana ir ieteikta (rēķinoties ar laiku)	
3_3 Psiholoģiskās veselības riski	3_3a Informācija par agrīno dzimumattiecību psiholoģiski emocionālajiem riskiem (ievainojumiem, depresiju u.tml.)	1=riski tiek noliegti 2=riski netiek minēti 3=riski tiek minēti 4=riski tiek padziļināti izklāstīti	
	3_3b Informācija par pārtrauktā dzimumakta psiholoģiskajiem riskiem (zēniem un meitenēm)	1=riski tiek noliegti 2=riski netiek minēti 3=riski tiek minēti 4=riski tiek padziļināti izklāstīti	
4. bloks. Dzimumdzīves (uzvedības) aspekti			
4_1 Dzimumattiecību sākuma vecums	4_1a (Implicēta) attieksme pret dzimumattiecībām pusaudžu vecumā	1=tiek uzskatīta kā laba, atbalstāma 2=netiek minēta 3=tiek minēta kā neitrāla parādība 4=tiek minēta kā nevēlama parādība	
	4_1b Attiecību veidošanas posmi (līmeņi) un to saistība ar dzimumattiecību sākumu	1=dzimumattiecības kā izpēte, kas nav saistīta ar attiecību līmeni 2=attiecību līmeņi nav minēti 3=attiecību līmeņi minēti bez saistības ar dzimumattiecību sākumu 4=attiecību līmeņi un to saistība ar dzimumattiecībām minēti (mudinājums saistīt dzimumattiecību sākumu ar augstāko attiecību līmeni)	
4_2 Rīcības modeļi	4_2a (Implicēta) attieksme pret prezervatīvu/ kontracepcijas līdzekļu izmantošanu	1=pamudinoši, ieteikts bez robežām 2=nav minēts 3=minēts neitrāli 4=ieteikts atturēties no dzimumattiecībām 5=ieteikts atcelt dzimumattiecības līdz gatavībai dibināt ģimeni	
	4_2b Vai runā par vienaudžu ietekmi uz seksuālo uzvedību?	1=iesaka pielāgoties vienaudžu ietekmei 2=vienaudžu ietekme nav minēta 3=vienaudžu ietekme minēta neitrāli 4=aicina nepakļauties vienaudžu ietekmei	
4_3 Rīcības sekas	4_3a Informācijas pilnīgums par kontracepcijas robežām (nav 100% garantijas) slimību un negaidītu grūtniecību novēršanai	1=robežas tiek noliegtas, atspēkota to esamība 2=robežas nav minētas 3=robežas daļēji noteiktas 4=robežas izskaidrotas, pamatotas	
5. bloks. Sociālais aspekts			
5_1 Dzimumu vienlīdzība un dzimumu lomas	5_1a Informācija par dzimumu vienlīdzību un dzimumu lomām	1=tiek noliegta 2=tiek pārspīlēta 3=nav minēta 4=atspoguļota neitrāli 5=atspoguļota saprātīgi (kā to sekmēt)	
5_2 Seksuālā vardarbība	5_2a Vai runā par seksuālo vardarbību?	1=tiek noliegta 2=tiek pārspīlēta 3=nav minēta 4=atspoguļota neitrāli 5=atspoguļota saprātīgi (kā to samazināt)	
6. bloks. Ētiskais aspekts			
6_1 Tikumu apgūšana	6_1a Priekšstats par bērnu un pusaudžu spējām vadīt sevi un apgūt tikumus (t.sk. paškontrolē un pašdisciplīnā)	1=uzskata, ka psiholoģiskais tips nosaka uzvedību 2=tikumu/labu ieradumu apgūšana nav minēta 3=labu ieradumu apgūšana tiek minēta neitrāli 4=labu ieradumu apgūšana tiek veicināta	

6_2 Sevis vadīšanas tikumi: brīvība/ atbildība, apdomība, drošme, spēja pateikt "nē", neatlaidība	6_2a Vai runā par brīvības audzināšanu, veicinot brīvu atbildīgu uzvedību?	1=neatšķir brīvību no visatļautības, nemin atbildību 2=brīvība/atbildība nav minēta 3=tiek minēta brīvība un atbildība 4=tiek sekmēta brīva un atbildīga uzvedība	
	6_2b Vai runā par apdomību, lai vieglāk vadītu dzimumtieksmi (izvairīties no zināmām vietnēm, vietām, vidēm)?	1=drīzāk sekmē ziņkārību nekā apdomību 2=apdomība nav minēta 3=apdomība minēta neitrāli 4=iesaka būt apdomīgiem, lai vieglāk vadītu dzimumtieksmi	
	6_2c Vai runā par pašcieņu un drošmi, spēju pateikt "nē"?	1=drīzāk tiek pieņemts, ka nevarēs teikt "nē" 2=drošme pateikt "nē" nav minēta 3=drošme tiek minēta neitrāli 4=drošme tiek veicināta, pamatota	
	6_2d Vai mudina tikt galā ar kļūdām, nepadoties sevis vadīšanā, pieņemt labākus lēmumus nākotnē?	1=tiek uzskatīts, ka nav kļūdas šajā jomā 2=iespēja kļūdties netiek minēta 3=iespēja kļūdties tiek minēta neitrāli 4=mudina atzīt kļūdas un izvēlēties labāku rīcību nākotnē	
6_3 Attiecību tikumi: cieņa, atbildība	6_3a Vai runā par cieņu pret citiem (neuzmākties, respektēt otra cilvēka privātumu, intimitāti)?	1=cieņa pret otru netiek minēta 2=cieņa pret otru tiek minēta minimāli 3=cieņa tiek sekmēta, ieteikta 4=cieņa tiek uzskatīta par attiecību pamatu	
	6_3b Vai runā par atbildību (informēta, brīva savstarpējā piekrišana)?	1=piekrišana netiek minēta 2=piekrišanas nepieciešamība tiek minēta minimāli 3=draudi / spiedieni piekrišanai tiek izklāstīti 4=brīva piekrišana tiek uzskatīta kā svarīgāks pamats dzimumattiecībās 5=piekrišana tiek skatīta kā viena no cieņpilnu dzimumattiecību komponentēm stabili attiecību kontekstā	
6_4 Bauda un laime	6_4a Implicēta attieksme pret baudu un laimi (hēdonisma vai nesavtīgās mīlestības pieeja)	1=baudas iegūšana tiek skatīta kā pašmērķis, kā dzimuma realitātes jēga (hēdonisms) 2=netiek runāts par baudas iegūšanu 3=baudas iegūšana tiek minēta neitrāli, fizioloģiski 4=bauda tiek skatīta kā viens no attiecību vienojošajiem komponentiem (pakārtota nesavtīgai mīlestībai)	